

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging

Avholdsbevegelsen mot den korporative plattform

-en analyse av IOGT og DNTs valg av politiske påvirkningsstrategier i utformingen av norsk alkoholpolitikk etter 1945

—

Jon Aleksander Hansen

Masteroppgave i statsvitenskap – mai 2016

Forord

Jeg åpner avhandlingen med å gi en takk til Knut Mikalsen som har vært min veileder gjennom oppgaven. Jeg vil også rekke en takk til de to representantene som tok seg tid til å stille opp på intervju.

Avhandlingen om avholdsorganisasjonene IOGT og DNTs politiske påvirkningsstrategier i utformingen av norsk alkoholpolitikk gjenspeiler ikke mitt eget standpunkt i saken. Uansett om man deler deres synspunkter eller ikke, så må man innse at avholdsbevegelsen har stått som svært synlige aktører i norsk organisasjonsliv siden 1800-tallet. Målet er å studere upartisk deres politiske engasjement i forbindelse med et hyppig debattert politisk tema gjennom hele 1900-tallet og fram til i dag. Vi snakker selvsagt om alkoholpolitikken.

Ideen til problemstillingen fikk jeg da jeg så gjennom eldre bilder fra tidlig 1900-tallet fra tidligere Skjerstad kommune(nå Bodø kommune), og fant ut at gruppebilder av losjemedlemmer fra IOGT var et hyppig innslag blant bildene fra denne perioden av bygdehistorien. Tenkte med meg selv: denne bevegelsen må ha hatt stor politisk innflytelse. Tanken var opprinnelig å skrive om første halvdel av 1900-tallet med særlig fokus på prosessen rundt brennevinsforbudet. Men dette finnes det allerede rikelig med informasjon om. Blant annet har Per Fuglum forsket mye på dette. Da falt heller valget på hvordan avholdsbevegelsen tilpasset seg etter andre verdenskrig. Her fikk de blant annet utfordringer med andre plattformer for påvirkning, som korporativisme og lobbyisme, samt endringer i alkoholkulturen med økt liberalisering som resultat.

Nå har det seg slik at avholdsbevegelsen består av mange organisasjoner. Vi kan nevne: Blå Kors, Forbudet mot rusgift, Det Hvite Bånd, Rusfri Oppvekst, Norsk Helse og Avholdsforbund, Juvente, Juba, og selvfølgelig DNT og IOGT. Da kan man spørre seg hvorfor jeg akkurat har valgt å fordype meg i DNT og IOGTs politiske aktiviteter. Er man interessert i å få kunnskap om avholdsbevegelsen politiske engasjement som helhet, ville det vært naturlig og heller studere Actis(tidligere Avholdsfolkets Landsråd) valg av politiske påvirkningsstrategier overfor Stortinget fordi dette er fellesparaplyen for mange avholdsforbund.

Men samtidig blir ikke dette nødvendigvis feil heller. Begge organisasjonene, både IOGT og DNT har både før og etter krigen markert seg som svært politisk engasjert med medlemmer som kombinerer organisasjonsliv og partipolitikk. Blant annet har mange av medlemmene vært representert på Stortinget.

Jon Aleksander Hansen

Oppgaven er på totalt 31699 ord

Tromsø, 13.mai 2016

Innhold

<u>1. Introduksjon</u>	1
1.1. Problemstilling	2
1.2. Valg av metode	4
1.3. Validitet og reliabilitet	6
1.4. Forskningsetikk	7
<u>2. Historisk bakgrunn</u>	10
2.1. Grubunnen for avholdsbevegelsen	10
2.2. «Independent Order of God Templars» og «Det Norske Totalavholdsselskap»: Opprinnelse og etablering i Norge.	11
2.3. Tette forbindelser med arbeiderbevegelsen	12
2.4. Folkeavstemning og brennevinsforbud	13
2.5. I Etterkant av forbudstiden	15
<u>3. Teoretiske tilnærminger for politisk påvirkning</u>	18
3.1 Den numerisk demokratiske kanal	18
3.2. Korporativisme	21
3.3.Lobbyisme	23
<u>4. Gjennomgang av tidligere forskningslitteratur</u>	26
4.1. Per Fuglum: 125 år For Alles Vel. Det Norske Totalavholdsselskap 1859-1984.	27
<u>5. Empiri:</u>	
<u>Dokumentanalyse av</u>	
<u>høringsnotater, avisartikler og intervju</u>	32
5.1._Dokumenter fra media og andre kunngjøringer	32

5.1.1. Riksinstruktørene: fra Verdens Gang 1948	33
5.1.2. Fond til alkoholfrie restauranter og hoteller:VG:1949	35
5.1.3. I Etterkant av reklameforbudet VG: januar 1976	36
5.1.4. Maks hundre vinmonopol: NTB: 1986	38
5.1.5. Promillegrense for båtførere: Aftenposten 1987	39
5.1.6. Øk alkoholprisen! Aftenposten: 1988.	40
5.1.7. EF-kamp og vinmonopolet. NTB:1993.	42
5.1.8. «Politikere overstyrer fagfolk i anti-rusarbeid: Aftenposten:1999.	43
5.1.9. Invitasjon av politiker om muslimer og norsk rusomsorg.	47
5.1.10. Oppsummering	48
5.2. Svar på høringsnotater fra departementet	48
5.2.1. Høringsuttalelse fra IOGT: Forslag til endringer alkohollovgivningen: 23.09.2009.	49
5.2.2. Det Norske Totalavholdsselskaps(DNT) høringsuttalelse om endringer i alkohollovgivningen:23.09.2009.	51
5.2.3. DNT: Forslag til endringer i alkoholforskriften: 07.10.2014.	53
5.2.4. Høringsuttalelse fra IOGT og Juvente: 7.oktober 2014.	55
5.2.5. Oppsummering	58
5.3. Andre kilder.	58
5.3.1. Åpen høring fra Stortingets finanskomite: mandag 4.november 2013.	58
5.3.2. Oppsummering	61
5.4. Intervju av to representanter.	61
5.4.1. Intervju av DNTs representant	61
5.4.2. Intervju av IOGTs representant	65
5.4.3. Oppsummering	69
<u>6. Analyse av betydningen av: «den korporative vendingen»,</u>	
<u>«den uformelle valgkanalen» og</u>	
<u>«den lobbyistiske nyvinningen»</u>	71
6.1. Betydningen av «den uformelle valgkanalen»	72
6.2. Betydningen av den «korporative vendingen»	76
6.3. Betydningen a «den lobbyistiske nyvinningen»	81
6.4. Aktiviteten i forkant av det politiske engasjementet	84
6.5. Hva er oppnådd?	85

7. Avslutning	88
Intervjuguider	90
Litteraturliste	93

Kapittel 1. Introduksjon

Den norske alkoholpolitikken har vært et stadig tilbakevendende tema i norsk politikk gjennom hele 1900-tallet og helt fram til i dag. Debatten om liberal eller restriktiv alkoholpolitikk har skapt såpass engasjement både blant politiske partier, enkeltpersoner, offentlige organer og ikke minst organisasjonslivet. Engasjementet rundt dette dilemmaet har vært såpass omfattende at det på et tidspunkt resulterte i en av våre få folkeavstemninger. Knappt nok noen debatt har vært kjennetegnet av en så stor grad av todeling mellom tilhengerne for innskrenkning av alkohollovgivningen og tilhengerne av liberalisering.

Når det kommer til engasjementet fra organisasjonslivet, så er det særlig avholdsbevegelsen som utmerker seg. Denne bevegelsen kom til Norge for alvor i siste halvdel av 1800-tallet, men det var særlig i de første 20 til 30 årene av 1900-tallet de markerte seg i høy økning av medlemstallet og økt politisk innflytelse. Både nivået av politisk innflytelse og hvilke metoder som ble tatt i bruk for å oppnå dette, har endret seg mye for avholdsbevegelsen i løpet av 1900-tallet. Første halvdel av 1900-tallet fram mot opphevelsen av brennevinsforbudet, kjennetegnes særlig av avhengighet til partipolitiske allianser for å oppnå innflytelse i Stortinget. Denne trenden viste seg å få mindre betydning i etter 1945. Delvis på grunn av splittelse innad i de politiske partiene og delvis på grunn av de enkeltes politiske partiers prioriteringer av partiprogrammet. Dette gjorde naturligvis det politiske partiet til en svært upålitelig alliert. Samtidig ble korporativismen stadig mer fremtredende for organisasjonenes muligheter til å påvirke regjeringens politikk (Fuglum:1999:216,405-407; Breen:2007:35; Nordby:1994:142).

En bakdel med for en organisasjon å skaffe seg innflytelse gjennom korporativismen, er at denne veien for påvirkning sjelden tilrettelegger for gjennomslag på alle av organisasjonens mål. I stedet er det enkeltsakene som får størst betydning. I avholdsbevegelsen vil betydning dette kanskje bety at man må oppgi målet om å oppnå et totalavholdssamfunn og heller fokusere på enkeltsaker der et bredt utvalg befolkningen er enige i at alkohol har skadevirkninger. En restriktiv linje foran et mål om totalforbud vil muligens gjøre det lettere å oppnå realiserbare mål.

1.1. Problemstilling

Det er her vi kommer til selve problemstillingen til denne avhandlingen. Hvilke strategier for politisk påvirkning i utformingen norsk alkoholpolitikk fikk størst betydning for avholdsorganisasjonene IOGT og Det Norske Totalavholdselskap(DNT) etter 1945, når det kommer til numerisk påvirkning, korporativisme, eller lobbyisme? Hvordan tilpasset disse organisasjonene seg den økte korporativismen etter 1945? Kan det tenkes at korporativismen erstattet den gamle numeriske strategien gjennom politiske partier for alkoholpolitisk påvirkning av Stortingets beslutninger?

Motivet for denne problemstillingen er for det første å finne ut hvordan disse to fremtredende avholdsorganisasjonene tilpasset en ny struktur for å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk, både i form av innspill til Stortingets beslutninger, innspill på regjeringens budsjett og lovendringsforslag og samarbeidet med forvaltningen. For det andre så tyder mange ting på at den store politiske innflytelsen disse organisasjonene hadde på Stortingets beslutninger i mellomkrigstiden, var et resultat av helt andre virkemidler for påvirkning enn det som ble vanlig etter 1945. I først halvdel av 1900-tallet, fram mot andre verdenskrig var det mye som tydet på at virkemidlene for påvirkning heller gikk enten gjennom politiske partier, som Arbeiderpartiet, eller via stortingsrepresentanter som var blitt overbevist om avholdssaken som løsning på en rekke samfunnsproblemer. En hypotese går ut på at bruken av mellommenn(stortingsrepresentanter) og mellomledd(politiske partier), ble mindre prioritert av IOGT og DNT etter 1945 fordi korporativismen tilrettela for mer direkte kontakt regjeringen samtidig som samarbeidet med statlig forvaltning økte i betydning. Selvfølgelig var muligens den nedtonede interessen for bruken av mellomledd også et resultat av både manglende interesse for avholdssaken for de politiske partiene, samt svikt i medlemstall. Korporativismen ble da et naturlig valg av politisk arena for synliggjøringen av viktige enkeltsaker. En tredje vei for politisk påvirkning, som ble mer utbredt fra 1980-årene, er det vi kaller «lobbyisme». Dette er en type forbindelser mellom de folkevalgte og organisasjoner som bærer preg av mer uformelle kontakter og sammenkomster. Men siden denne type politisk påvirkning ofte skjer for «lukkede dører» og uten noe formelle møter der vi kan gå tilbake å se på møtereferater, så er denne tredje veien for organisasjoners mulighet til å påvirke

politiske beslutninger, svært krevende å forske på(Nordby:1994:130,142:
Fuglum:1999:216,406: Breen:2007:50).

Samtidig så overlapper problemstillingen min flere forskningsfelt i tillegg til det politiske «atferds studie» av IOGT og DNT. For å forstå dette valget av politiske påvirkningsstrategier, så blir det også svært relevant å sette seg inn i forskning på korporativisme, lobbyisme og alkoholpolitikk. Forskning på disse temaene blir svært relevant for å gjenkjenne og kategorisere den politiske aktiviteten til DNT og IOGT.

For å ikke skape forvirring rundt hva som er målet med problemstillingen når det spørres om hvilke valg av politiske påvirkningsstrategier som fikk størst betydning for IOGT og DNT etter 1945, så er målet å studere kommunikasjonen mellom stat og organisasjon på nasjonalt nivå. Eventuelle studier om i hvilken grad disse avholdsorganisasjonene påvirket lokalt og regionalt, blir for omfattende med hensyn til avhandlingens krav til omfang. I stedet blir det å gå i dybden på den politiske aktiviteten og innflytelsen disse to organisasjonene knyttet til den nasjonale alkoholpolitikken. For å gi et kort sammendrag av hvilke muligheter IOGT og DNT har for påvirkning på nasjonalt nivå, er det særlig tre hovedveier for å bli hørt som blir aktuelle. Vi snakker om kontaktnivåer som:

1. Stortinget: enten gjennom representanter, partier eller henvendelser til komiteene, eller andre stortingsgrupper
2. Regjeringen: hovedsakelig i form av svar på høringsnotater fra departementene angående lovendringsforslag.
3. Statlig forvaltning: som i hovedsak har gitt seg uttrykk i form av representasjon i statlige utvalg og råd eller diverse samarbeidsordninger med direktoratene

For å gi mening i studiet av IOGT og DNTs valg av politiske påvirkningsstrategier i utformingen av norsk alkoholpolitikk etter 1945, så er det svært viktig å skille mellom disse nivåene fordi de tjener forskjellige funksjoner det politiske beslutningssystemet. Blant annet har regjeringen rett å organisere sin egen virksomhet og bestemme antall departementer uavhengig av Stortinget. Hvis et innspill fra IOGT og DNT er ment å nå fram til regjeringen direkte, som utgjør den utøvende makt, så vil det selvsagt være mest naturlig å kontakte et av departementene fordi det er under ledelse av en statsråd og på den måten når bedre fram til regjeringsmedlemmene(Smith:2009:260,263).

Stortinget som politisk påvirkningsnivå har særlig relevans av å påvirke den lovgivende makt i det norske politiske systemet fordi det både har makt til å vedta, endre og oppheve Norges lover. Samtidig er også Stortinget maktorganet som kontrollerer at regjeringen følger opp det Stortinget har vedtatt. I tillegg utgjør også Stortinget den bevilgende myndighet på den måten at det føres kontroll over bevilgningene til statens budsjett. I praksis skjer dette ved at regjeringen legger frem nasjonalbudsjettet og et forslag til Stortinget om neste års statsbudsjett(Stortinget: Kort om Stortinget:Stortinget:Budsjettarbeidet:Stortinget:Kontrollvirksomheten:Stortinget: Lovarbeidet).

Hvis ønsket er å påvirke mer av den praktiske iverksettelsen og håndhevelsen av alkoholpolitikken, så er direktoratene eller diverse statlige utvalg og råd et bedre valg av kontaktnettverk. Riktig nok er også direktoratene en del av ministeriet fordi de er en del av samme forvaltningshierarki som departementene, i tillegg til at også departementene er like mye et forvaltningsorgan som et politisk styringssystem. Likevel blir det svært viktig å trekke et klart skille mellom regjering og forvaltning når vi studerer IOGT og DNTs engasjement i utformingen av alkoholpolitikken. Dette har sammenheng med at de utgjør egne embetsverk som er mer frittstående fra departementet og tar seg mer av oppgaver av mer teknisk og utgjør forvaltningsorganet for den sektoren de er ment å administrere(Stortinget:Direktorat i arbeid:Regjeringen: 2 Departementet: Smith:2009:260,263).

Når det gjelder eventuelle kontakt med statlige utvalg og råd blir, det også naturlig å skille disse tydelig i fra den direkte kontakten med regjeringen, selv om de streng tatt er nedsatt av et departement. Særlig er utvalgene ment å ha en rådgivende funksjon overfor myndighetene på faglig kompliserte felt der eksperter kommer med innspill, i tillegg et ønske om å inkludere gruppeinteresser i representasjonen for å legitimere regjeringens politikk. Nettopp dette kjennetegnet med fagspesialisering har mange av likehetstrekkene direktoratenes sektorforvaltning. Nettopp på grunn av denne faglige distansen til statsråden og beslutningstakerne, vil studiet av IOGT og DNTs engasjement i statlige utvalg og råd, bli beskrevet som forsøket på å påvirke utformingen av alkoholpolitikken gjennom den statlige forvaltningen(Røiseland:2007:5).

1.2. Valg av metode

Innledningsvis vil jeg påpeke at forskningen på problemstillingen blir utført med kvalitative metoder. Dette fordi kvantitative forskningsmetoder i begrenset grad kan bidra til å besvare et rent kommunikasjonsforhold mellom disse to avholdsorganisasjonene, Stortinget, regjeringen eller forvaltningen over tid som tar sikte på å besvare og belyse valg av politiske påvirkningsstrategier, tilpasning til endringer i den organisasjonspolitiske kulturen og graden av politisk påvirkningskraft. I denne oppgaven blir det avgjørende å analysere en skriftlig kilde for seg. For eksempel vil det ikke gi mening å begynne å føre opp antall ganger IOGT og DNT har vært i kontakt med hver av departementene i en slags statistikk. Eneste funksjon det vil ha, vil være å gi en hendelsesoversikt, men det vil ikke bidra til å besvare hvordan de gikk fram i bruken av politiske påvirkningsstrategier. Enda vanskeligere blir å benytte seg av kvantitative forskningsmetoder for å besvare den politiske påvirkningskraften fordi det som regel er svært vanskelig å sette en klar årsakssammenheng mellom IOGT og DNTs innspill på lovendringsforslaget fra departementet, og Stortingets endelige vedtak. Dette fordi det er flere faktorer som spiller inn. Blant annet har også andre organisasjoner blitt hørt i saken. Men den politiske påvirkningsstrategien, som ikke bare er vanskelig å forske kvantitativt på, men umulig, det er lobbyisme. Dette fordi lobbyisme er politisk påvirkning gjennom svært uformelle kanaler, som vi skal komme tilbake til i kapittel 3.

Når det gjelder valg av metode for forskningen så er dokumentanalyse og intervju som er det mest hensiktsmessige for å finne fram til et svar på problemstillingen. Disse to kvalitative forskningsmetodene er det som vil prege empiridelen. Samtidig må også resultatet av disse metodene også ses i lys av tidligere forskning på feltet når vi kommer til analysen. Grunnen til at jeg ser på disse to forskningsmetodene som avgjørende for å besvare problemstillingen, er at studiet av avholdsbevegelsens valg av politisk påvirkningsstrategi etter 1945, er et studium av en prosess som har pågått over tid. Den mest hensiktsmessige måten å finne ut av hvordan disse to avholdsorganisasjonene tilpasset seg endringer i politiske påvirkningsstrategier i utformingen av norsk alkoholpolitikk, er å velge metoder som belyser fortiden.

Første steg i forskningen blir litteraturgjennomgang av tidligere forskning på samme tema, eller tilnærmet likt samme tema. Dette fordi tidligere forskning på emnet kan

bidra til å belyse andre forskeres teorier på feltet. På den måten kan de fungere som et godt utgangspunkt for utprøving av nye hypoteser. Veien for å finne fram til tidligere forskning på området, er å lete seg fram i bøker, tidsskrift eller tidligere avhandlinger. For å finne fram til denne type litteratur, så har utvalget ved Universitetsbiblioteket ved UIT, Norges Arktiske Universitet, litteratursøketjenestene BIBSYS og oria.no og nasjonalbiblioteket sine søketjenester på nett. I tillegg er noe litteratur funnet ute på internett andre steder. Når det kommer til litteratursøketjenestene oria.no og BIBSYS, så har dette vært til hjelp for å lete fram E-bøker og andre elektroniske dokumenter, men også vært til nytte for å finne ut av hva slags litteratur på feltet som finnes på Universitetsbiblioteket ved UIT.

I tillegg har også søket i biblioteksøketjenesten BIBSYS vært nyttig for å finne historisk materiale som kan bidra til å forstå bakgrunnen for avholdsbevegelsens vekst og utvikling. Særlig har dette kommet til uttrykk i boken til Per Fuglum med navn «Et onde avskaffer man. Arbeiderbevegelsen og alkoholen fra Markus Thrane til forbudstiden». Denne boken tar for seg den historiske bakgrunnen for avholdsbevegelsen i Norge fra midt på 1800-tallet og til første halvdel av 1900-tallet. Boken tar riktig nok for seg perioden før 1945, og på den måten er det lett å tenke at det ikke blir relevant for perioden etter 1945 og fram til i dag. Det blir ei «fallgruve» å gå i hvis man ønsker å forstå avholdsorganisasjonene som politisk aktør fordi disse to periodene ikke må ses isolert fra hverandre, men må settes i sammenheng. For det første ble mye av arven fra den politiske tradisjonen for avholdsbevegelsen også videreført etter 1945. For det andre går boken til Fuglum ganske nøye til verks i å beskrive det politiske engasjementet til både IOGT og DNT. Særlig er det den tette forbindelsen til norsk arbeiderbevegelse nøye beskrevet. Samtidig beskriver også boken hvordan sentrale stortingsrepresentanter hadde bakgrunn i avholdsorganisasjonene og hvordan politiske partier forholdt seg til saken. Hvordan utviklet dette seg etter 1945?

Når det kommer til dokumentanalyse, så er kanskje dette den mest sentrale metoden for å besvare problemstillingen ut fra skriftlige kilder. Dette fordi det forskes på en prosess som har pågått over tid. Her blir det å analysere historiske kilder som kan fortelle oss noe om DNT og IOGTs valg av strategier for politisk påvirkning over en 70-års periode. Denne forskningsmetoden, som er særlig kjent blant historiestudenter, blir også aktuelt her fordi store deler av informasjonen som skal belyse problemstillingen,

ligger i fortiden. Sånn sett blir gamle dokumenter avgjørende bevismateriale. Dette blir en form for kvalitativ tekst og innholdsanalyse som fokuserer på fortolkningen av ord og setninger og sette dette i en sammenheng. Dette i motsetning til kvantitativ tekst og innholdsanalyse som fokuserer på forekomst og hyppigheter av gitte hendelser eller fenomener. (Duedahl, Jacobsen: 2010:53,79).

Den andre metoden for å besvare problemstillingen, best mulig, er det kvalitative intervjuet. Nærmere bestemt blir det av typen «informantinterju» som blir særlig aktuelt å bruke i denne forskningen. Dette fordi en god del viktig informasjon om IOGT og DNTs politiske kontakter, ligger hos sentrale nøkkelpersoner, som for eksempel sentrale ledere, eller andre med nær tilknytning til disse to organisasjonene. Den statusen intervjupersonen får i denne sammenhengen, går under begrepet «nøkkelinformant», som ble brukt av geografen Løfgren(1996). Oppmerksomheten vil særlig være rettet mot den intervjuede selv fordi de utgjør en svært troverdig kilde til organisasjonens aktiviteter innad(Ryen:2012:17).

1.3. Validitet og reliabilitet

For å gjøre en kort definisjon av begrepet reliabilitet, så henviser dette til påliteligheten i forskningen. Eller hvilken grad av nøyaktighet som ligger bak både innsamling og behandling av data. Hensynet til reliabilitet blir særlig aktuelt i de to intervjuene som er utført. Utfordringen med hensynet til reliabilitet er å sikre at de spørsmålene som blir stilt, produserer samme svar fra informantene ved etterprøving, uavhengig av tidspunkt og situasjon. Her finnes det ikke noe absolutt garanti, men for å styrke graden av reliabilitet, er det gjort enkelte tiltak. For å unngå misforståelser av spørsmålene, så ble spørsmålene sendt til informantene i god tid i forveien på e-post slik at de kunne ha mulighet til å forberede seg på dem. Et annet tiltak er å gjøre intervjuguidene så oversiktlig som mulig, der spørsmålene i størst mulig grad er tett knyttet opp til problemstillingen(se intervjuguide). I tillegg blir informantene spurt om de samme spørsmålene selv om de tilhører forskjellige organisasjoner med den hensikt å finne sammenliknbarheten mellom disse to organisasjonene(Østerud:2007:241: Moses, Knutsen:2012:132).

Med validitet referer man til gyldigheten i forskningen. Østerud å definere dette som «samsvaret mellom den teoretiske definisjonen av en variabel og den operasjonelle

definisjonen som styrer datainnsamlingen». Validitetsutfordringer i forbindelse med intervjuene kommer særlig til uttrykk når vi stiller oss spørsmålet om spørsmålene som blir stilt informantene, faktisk måler det vi er ute etter. Problemstillingen blir en viktig rettesnor i både utarbeidingen og gjennomføringen av spørsmålene. Misforståelser kan som sagt forstyrre reliabiliteten i intervjuet, men også validiteten, fordi det kan oppstå forskjellige oppfatninger om hva det egentlig spørres om og dermed ender opp med en målefeil. For å unngå dette er også forberedelsene på spørsmålene avgjørende i tillegg til god informasjon om prosjektet. Begge deler er det blitt tatt hensyn til i god tid før utføringene av intervjuene. I tillegg blir vi også avhengig av de to informantene som intervjues svarer ærlig og riktig. Dette er naturligvis ikke alltid like enkelt å kontrollere, men i dette prosjektet kan svaret fra intervjupersonene settes opp mot opplysningene i dokumentene som analyseres, historielitteraturen og litteratur fra tidligere forskning. Hensynet til validitet er enda en grunn til at det har blitt valgt ut to metoder for gjennomføringen av empirien (Moses, Knutsen:2012:132; Skog:2004:91; Østerud:2007:289-290).

I kvalitative forskningsmetoder som intervju og dokumentanalyse så må det tas en skjønnsmessig vurdering på i hvor stor grad det produserer relevante svar for problemstillingen. I dokumentanalysen vil graden av belysning for valg politisk påvirkningsstrategi for DNT og IOGT ha betydning for å avgjøre validiteten av dokumentet. I intervjuene blir det resultatet besvarelsen knyttet opp mot problemstillingen som blir avgjørende for å avgjøre validiteten (Østerud:2007:290).

1.4. Forskningsetikk

Eventuelle forskningsetiske utfordringer knyttet til prosjektet, blir særlig aktuelt i forbindelse med utføringen av to intervjuer. Gjennom hele prosessen i disse intervjuene står forskningsetikk som en viktig instruks. De forskningsetiske instruksene det blir tatt hensyn til, skjer både når og hvordan spørsmålene blir stilt, behandlingen av data i, og i etterkant av intervjuet og hvilken grad av tillitt som blir etablert mellom forsker og intervjuperson.

Tillitsforholdet ble etablert allerede ved første gangs kontakt ved oppringing, der intervjupersonen samtykket til et telefonintervju og det avtaltes et tidspunkt for

intervjuet. I god tid i forveien av intervjuet ble det sendt ut spørsmål på e-post som de kunne forberede seg på. De intervjuede ble informert om at det var helt frivillig å delta på intervjuet og svare på spørsmålene. Under telefonintervjuet ble også begge intervjupersonene informert om behovet for å ta opp samtalen, noe de samtykket til da det ble spurt om det var i orden. Opptaket av samtalen er for å gjøre rett transkripsjon lettere, noe de intervjuede også ble informert om. I tillegg ble det lovet å slette både opptaket så snart bearbeidingen av informasjonen fra intervjuet var ferdig(Ryen:2002:207).

Når det kommer til hvordan spørsmålene stilles i å oppnå fra to viktige informantpersoner om to avholdsorganisasjoners politiske påvirkningsstrategier, så står det naturalistiske synet på gjennomføringen av intervju som en naturlig rettleiding. Dette fordi naturalismen vektlegger betydningen av å ekskludere alle egne verdier og forholde seg nøytralt. I intervjuene med to personer med bakgrunn fra ledelsen i en avholdsorganisasjon, blir dette svært aktuelt som retningslinje for å opprettholde etiske standarder for forskningen. Det man må vite med denne type organisasjoner, er at de formidler svært tydelige politiske standpunkter. For ikke å påvirke intervjupersonenes vilje til å besvare spørsmålene, blir ikke egne standpunkter formulert i spørsmålene eller spurt underveis. Egne standpunkter i synet på alkoholpolitikk er heller ikke noe som problemstillingen spør etter, og blir heller ikke formidlet i analysen. Nøytralitet blir med andre ord avgjørende for å opprettholde den etiske standarden for innhenting av data fra intervjuene(Ryen:2002:207-208,216).

I behandlingen av informasjonen i ettertid av intervjuene, så blir konfidensialitet en sentral norm for å avgjøre den forskningsetiske standarden på prosjektet. Ingen navn eller sensitive opplysninger blir formidlet i oppgaveteksten. Deres navn og bosted forblir anonymt av hensyn til personvern. Det nærmeste vi kommer informasjon i oppgaveteksten som kan spore opp de intervjuede, er muligens beskrivelsen av vervet de har innehatt i organisasjonen på angitte tidspunkt og beskrivelsen av engasjement i andre organisasjoner eller politiske partier. For å sikre anonymiteten ytterligere, blir heller ikke konkret årstall nevnt. Både lydopptaket og transkriberingen blir kun midlertidig lagret på en privat passord-beskyttet pc av hensynet til risikoen for at noen urettmessig kan få tilgang på personopplysningen(Ryen:2002:207).

Selv om det er intervjuene som særlig utmerker seg på forskningsetiske hensyn i prosjektet, er det heller ikke helt fritt for at dette gjelder dokumentanalysen. Selv om man ved hjelp av dokumentanalyse har større avstand til menneskene i forskningen enn det som er tilfellet med intervjuene, kan forskningsetikk likevel bli aktuelt i forbindelse med fortolkning og analyse av andres skriftlige materiale. Her må forskeren ha i bakhodet at det skal leses av andre. Blant annet får forskeren et ansvar med å underbygge validiteten av fortolkningene og reliabiliteten under forskningsprosessen slik at dette kan etterprøves for framtiden. Dette prosjektet blir de dokumentanalytiske etiske retningslinjene særlig aktuelt i litteraturgjennomgangen av tidligere forskning og fortolkningen av høringsuttalelsene fordi andres skriftlige materialer blir gjengitt(Duedahl:2010:74).

Prosjektet er meldt til Personvernombudet.

Kapittel 2. Historisk bakgrunn

Når det kommer til det politiske engasjementet til avholdsbevegelsen i Norge, så er det vanskelig å sette noe nøyaktig dato for når de for alvor gikk inn for endringer i alkoholpolitikken. Da er det heller snakk om en gradvis utvikling fra midten av 1800-tallet der de ble særlig avhengig av andre politiske massebevegelser for å vokse i innflytelse.

Ser vi på den alkoholpolitiske utviklingen fra begynnelsen av 1900-tallet til tidlig etterkrigstid, så ser vi en gradvis endring av den alkoholpolitiske debatten fra striden om innføring av totalforbud til mer diskusjon omkring nivået av en restriktiv alkoholpolitikk.

2.1. Grobunnen for avholdsbevegelsen

Når det kommer til bevegelser på midten av 1800-tallet med bred oppslutning blant menigmann som hadde brennevinsforbud på programmet, så er det særlig Marcus Thranes arbeiderforeninger som utmerker seg. Thrane var av den oppfatning at fylla var en av de tingene som holdt arbeidsfolk nede i både fattigdom og uvitenhet. Derfor måtte man avstå fra alkohol for å stå i mot undertrykkelse fra øvrigheten. Etableringen av Thranes arbeiderforeninger vinteren 1848/49, er en av de viktigste hendelsene i den tidlige avholdshistorien fordi de oppnådde stor oppslutning blant menigmann. I tillegg til høy oppslutning ble også alkoholproblemene satt i sammenheng med andre samfunnsproblemer, som for eksempel undertrykkelse og urettferdighet (Fuglum:1999:13).

Fortsatt var veien lang før noe folkebevegelse hadde mulighet til å påvirke Stortingsbeslutninger. Husk at allmenn stemmerett for menn ikke kom før i 1898 og for kvinner i 1913. Selv om Thranitter-bevegelsen ikke i seg selv var noen avholdsforening, fikk bevegelsen likevel betydning for den fremtidige avholdssaken fordi det ikke bare var en viktig ting på programmet, men også fordi bevegelsen spredte seg til store deler av landet. De avholdsforeningene som fantes fra før av i denne perioden var av mer lokal art. For eksempel fantes «Den Norske Forening mod Brændeviinsdrik» i Christiania, som i hovedsak besto av akademikere og betydningsfulle næringsdrivende og i Stavanger fikk avholdssaken særlig oppslutning i de religiøst pietistiske miljøene. På den måten

utgjorde Thranitter-bevegelsene noe nytt i arbeidet for alkoholforbud fordi de var mer landsoppfattende og samlet arbeidsfolk med radikale synspunkter. (Fuglum:1999:10,13: Berg:2014:SNL:Stemmerett).

2.2. «Independent Order of God Templars» og «Det Norske Totalavholdsselskap»: Opprinnelse og etablering i Norge.

Når det kommer til etablering av organisasjoner som arbeidet kun med målet om oppnåelse av totalavhold, så hadde vi etableringen av det som i dag er IOGT i Porsgrunn i 1877. Dette var en undergruppe av opprettelsen av IOGT i Utica i USA i 1851. Da under navnet «Order of Good Templars». «IOGT» er for øvrig en forkortelse for «International Organization of Good Templars». På norsk blir organisasjonen også omtalt som «Den Internasjonale Godtemplarordenen» Opprinnelig stod denne forkortelsen for «The Independent Order of Good Templars» som et resultat av at den ene av losjene trådte ut av det opprinnelige «Orders of Good Templars» som følge av uenighet i 1852. I 1905 valgte organisasjonen å skifte navn til «The International Order of Good Templars». Dagens navn på samme organisasjon, der «Order» er byttet ut med «Organization», skjedde i 1970. Denne bevegelsen kjennetegnet seg særlig ved at foreningene ble kalt for losjer og at flere medlemmer hadde kontakt med frimurerlosjene. Disse medlemmene utviklet etter hvert ritualer og seremonier som bidro til utviklingen av et solid organisasjonsmønster og en veldig klar ideologi(IOGT:Historie:Mjøsund:1976:9-10).

Først ute var likevel ikke stiftelsen i Porsgrunn. Noen år tidligere i 1859, stiftet kvekeren Asbjørn Kloster sammen med 120 andre medlemmer, «Det Norske Totalavholdsselskap»(DNT) i et skolehus i Stavanger. Denne organisasjonen kom til å vokse til en landsomfattende organisasjon allerede i 1875. Siden kvekerne var et kirkesamfunn i den protestantiske tradisjonen, men også var opptatt av humanitært arbeid, ble muligens kampen mot alkoholen for Kloster sett på som en del av den humanitære innsatsen. Videre kom denne bevegelsen til å vokse ytterligere etter 1875, særlig i medlemstall. I 1913 hadde organisasjonen et toppår på 139500 medlemmer(DNT:Historie).

Siden disse to totalavholdsforeningene i siste halvdel av 1800-tallet hadde høyest rekruttering blant arbeiderklassen, er det naturlig å tro at evnen til å påvirke Stortingets beslutninger, var svært begrenset. Kanskje ikke så rart at totalavholdspionerene klaget

over manglende interesse fra akademikere og personer i ledende posisjoner til å melde seg inn. Heller ikke overraskende var det at grunnleggeren av DNT, Asbjørn Kloster med flere av sine medarbeidere også var tilhengere av allmenn stemmerett. Med en så høy andel av arbeidsfolk i organisasjonen, ville allmenn stemmerett naturlig revolusjonere den politiske gjennomslagsevnen. Likevel var denne perioden likevel viktig i arbeidet som la grunnlaget for evnen til å påvirke politisk på Stortingsnivå. Disse to avholdsorganisasjonene var særlig på offensiven med informasjonsarbeid om skadevirkningene ved bruk av alkohol, og ikke minst sosialt arbeid med rehabilitering av misbrukere av alkohol(Fuglum:1999:28-29,69).

Det virkelige gjennombruddet for disse to avholdsorganisasjonene som politiske aktører, kom når politiske partier begynte å engasjere seg i saken. Innføringen av den nye brennevinsloven av 1894, som gikk ut på å innføre et samlagsmonopol for detaljomsetning alkohol, kunne nok virke motiverende for avholdsorganisasjonene å søke partipolitisk støtte fordi et flertall av Venstres Stortingsgruppe stemte for forslaget. Høyre derimot, stemte i mot. Dette kunne nok ha sammenheng med at antallet avholdspersoner på Stortinget hadde økt jevnlig i 1880-årene. Særlig var det partiet Venstres som utmerket seg som avholdspartiet(Fuglum:1999:34,41-42).

2.3. Tette forbindelser med arbeiderbevegelsen

Selv om flere av Venstres stortingsrepresentanter på 1880 og 90-tallet hadde et positivt standpunkt i avholdssaken, så var det et annet partipolitisk samarbeid som særlig kom til å prege avholdsbevegelsen i årene fra begynnelsen av 1900-tallet og fram mot forbudstiden. Vi snakker om det nære samarbeidet med Arbeiderpartiet.

Bakgrunnen for forbindelsen med arbeiderpartiet, kan nok ses i sammenheng med at flere ledere og sentrale medlemmer av arbeiderbevegelsen i en årrekke hadde markert seg som avholdspersoner. Igjen kan denne forbindelsen settes inn i en ideologisk sammenheng. I verket «Die Lage der arbeitenden Klasse in England», gir Fredrich Engels uttrykk for at misbruk av alkohol var en konsekvens av undertrykkingen av arbeiderne og deres dårlige stilte kår. Dette problemet kunne bare løses dersom kapitalismen og de sosiale ordninger som fulgte med ble avskaffet. Engels hadde en ide om årsakene til alkoholmisbruk og ideer om hvordan dette samfunnsproblemet kunne løses, men var likevel ingen tilhenger for arbeidet for personlig avhold fra alkohol. Som

egen bevegelse fikk ikke avholdsbevegelsen spesielt stor innflytelse de første årene av sosialismen som ideologi. (Fuglum:1999:51,52).

I norsk arbeiderbevegelse kom det det særlig til et gjennombrudd i avholdsspørsmålet i Arbeiderpartiets landsstyrevedtak i 1911. I 1912 ble det endelig programfestet. På dette landsmøtet vedtok partiet å bli et forbudsparti. Vedtaket var et resultat av en langvarig debatt om løsningen på alkoholproblemet. Særlig handlet debatten om hvor vidt partiet skulle bli et forbudsparti og gå inn for forbud mot all alkoholholdig drikke, eller om det skulle jobbe for delforbud, som for eksempel forbud mot brennevin og restriksjoner som statlig monopol for omsetning av alkohol til privatpersoner. I spissen for et totalforbud på programmet var sentrale ledere partiet som: Martin Tranmæl, Kyrre Grepp, og Oscar Nissen. Det interessante her er at Martin Tranmæl hadde erfaring fra IOGT-losjen i Melhus før innmeldelsen i Arbeiderpartiet og Oscar Nissen var som nevnt tidligere leder for DNT. Kanskje ikke så overraskende at Martin Tranmæl allerede i 1909 fremmet et forslag om å gå inn for en totalforbudslinje mot alkohol på partiets landsmøte i 1909. Denne gangen ble forslaget nedstemt(Fuglum:1999:150,153-154,157,164,170,177-182,222).

2.4. Folkeavstemning og brennevinsforbud.

Det virkelig store resultatet for alt avholdsarbeidet som kom til og betydning for avholdsarbeidet for resten av 1900-tallet, var folkeavstemningen i 1919 for forbud mot omsetning av brennevin og hetvin. Resultatet av denne avstemningen var at 62% stemte for mens 38% stemte i mot. Forut for vedtaket om brennevinsforbud etter folkeavstemningen, var det såkalte «juleforbudet» i 1916. Ved kongelig resolusjon av 16.desember 1916 ble det altså vedtatt forbud mot både skjenking og import av brennevin, vin og øl. I tillegg ble det forbudt med eksport av alkoholholdige drikker. På mange måter kan denne folkeavstemningen ses på som den største politiske seieren, men samtidig var det sider ved delforbudet som kunne oppfattes som et nederlag. Loven fra 1918 som omfattet avstemningsregler for opprettelse og nedleggelse av samlag for omsetning av alkohol, kom aldri til å bli aktuell etter folkeavstemningen. Det målet avholdsbevegelsen hadde med å få gjennomslag for denne loven, var og gradvis tørrelgge landet gjennom lokale folkeavstemninger. Siden den nasjonale

folkeavstemningen av 1919 gjaldt omsetning og kjøp av brennevin og hetvin, så ble det naturligvis vanskelig og en total landsoppfattende tørrlegging, fordi det fortsatt fantes andre alkoholholdige drikker som var tillatt. På mange måter kan man si at avholdsorganisasjonene hadde sitt egentlige politiske høydepunkt i 1918. Loven av 1918 var både rettet mot et mål om et alkoholfritt samfunn og sterk regulering av omsetningen av alkohol for å begrense alkoholens skadevirkninger. Det førstnevnte målet viste seg og aldri vinne fram de neste årene (Fuglum:1999:222,223:NOU: Alkoholpolitikken i endring:1995).

Når det kommer til den aktiviteten som avholdsorganisasjonene gjorde i forkant av folkeavstemningen, så skjedde det ting i forbindelse med synliggjøring av avholdssaken. Særlig er det verd å merke seg flere sentrale avholdsforkjempere oppnådde nøkkelposisjoner i flere lokalaviser i tiåret fram mot folkeavstemningen. For eksempel fikk Martin Tranmæl posisjon i Ny tid, Einar Lie i 1 ste Mai, Angell Olsen i Arbeidet og Einar Olsen i Smaalenenes Social-Demokrat. På den måten bidro avholdsforkjemperne med viktig informasjonsarbeid gjennom datidens mest brukte medier. (Fuglum:1999:187).

Som politisk maktfaktor nådde avholdsbevegelsen et høydepunkt i årene 1916-18 der flertallet av representantene på Stortinget gikk inn for et totalforbud. Dette var nok eneste periode med flertall av totalister på Stortinget. Til tross for et klart flertall for forbud ved folkeavstemningen i 1919, så var tilbakegangen allerede da i gang. Når det gjelder årsaker til tilbakegang både i oppslutning og i politisk gjennomslagsevne, så er det mye som tyder på at det er sammensatt av partipolitisk splittelse om saken og utfordringer med opprettholdelsen av forbudet i 1920-årene (Fuglum:1999:212).

I årene fram mot neste folkeavstemning i 1926 om hvor vidt forbudet skulle bevares eller ikke, kom det til en rekke utfordringer med håndhevelsen av den nye loven. Forskjellen på dette forbudet og de midlertidige forbudene under første verdenskrig, var lojaliteten. Lojaliteten til de midlertidige forbudene var større fordi de da ble oppfattet som et nødvendig krisetiltak. Resultatet av illojaliteten i 1920 årene ble gjerne at smugling, hjemmebrenning og reseptomisbruk fikk en voldsom økning. Konsekvensene ble at håndhevingen av forbudet krevde stadig større ressurser. Problemene knyttet til forbudet endte med en ny folkeavstemning i 1926. Avgjørelsen om å gjennomføre en ny

folkeavstemning, kom på bakgrunn av et referendumsforslag i Stortinget fra Sosialdemokratene. Resultatet av forslaget var at et flertall i Stortinget gikk inn for en ny folkeavstemning. I mot en ny avstemning var motstandspartiene Høyre og Frisinnede Venstre som mente at Stortinget kunne avgjøre denne saken uten å spørre direkte om folkets samtykke. Når folkeavstemningen endelig var gjennomført, stemte et flertall i mot et forbud. Fortsatt var 44% for å opprettholde forbudet, men 56% stemte altså i mot. Året etter i 1927 var altså salg av brennevin i gang i igjen, men underlagt Vinmonopolets monopol(NUO: Alkoholpolitikken i endring:1995:Fuglum:1999:355,356).

Håndhevelsen av en lov som i syv år forbød all omsetning av brennevin og Hetvin, bad ikke bare på innenrikspolitiske utfordringer, men også utenriks. Særlig kom utfordringene i møte med noen av våre handelspartnere, særlig de såkalte «vinlandene», Spania, Frankrike og Portugal. Vinlandene var for det første i mot brennevin og hetvinsforbudet, men stilte seg også svært kritisk til den statlige monopolordningen. Særlig var de kritisk til restriksjoner på detaljsalg av bordvin. Et resultat av denne debatten, ble opprettelsen av et statlig monopol på salg av vin, kalt «Vinmonopolet» i 1922. Vinlandene godtok dette statlige monopolet for import og salg av vin framfor at de kommunale samlagene fikk ansvaret, fordi de da fryktet at de etter hvert ville opphøre all salg av vin.(NUO:Alkoholpolitikken i endring:1995).

2.6. I Etterkant av forbudstiden

Årene etter avstemningen i 1926 og fram mot andre verdenskrig, skjedde det flere endringer i den partipolitiske alliansen til avholdsorganisasjonene. Særlig var det på venstresiden at samarbeidet om et totalforbud ble problematisk. Denne trenden kom særlig til å snu etter at DNA og Norges Sosialdemokratiske Arbeiderparti ble slått sammen i 1927. På landsmøtet i 1933 gikk partiet inn for og ikke lenger å framstå som et avholdsparti, men et «edruelighetsparti», der opplysningsarbeid ble sett på som det viktigste virkemiddelet mot misbruk av alkohol. Ikke bare i arbeiderpartiet skjedde det en moderering i avholdsstandpunktet i 1930-årene. Til og med Arbeidernes Avholdslandslag(AAL) gikk etter hvert mer i retning i å jobbe mot skadevirkningene av alkohol fremfor totalavhold(Breen:2007:35).

I krigsårene, mellom 1940 og 1945, var alkoholpolitikken preget av strenge kvoteordninger. For avholdsbevegelsens del var dette år som ba på utfordringer med organisasjonsarbeid. For eksempel ble DNTs arbeid flere ganger hindret i alt fra at lokalene var truffet av bomber, eller at tyskerne hadde beslaglagt dem. (Breen:2007:40).

En viktig kilde til kunnskap om den avholdspolitiske trenden de første etterkrigsårene, er masteroppgaven til Kjetil Breen (som det allerede er referert til) med tittelen «Fra dominerende kjempe til kjempende minoritet». Oppgaven går i dybden på Det Norske Totalavholdsselskaps (DNT) innflytelse fra 1927 til 1961. Breen legger særlig vekt på nedgangen både i medlemstall og innflytelse etter opphevelsen av brennevinsforbudet i 1927 og prøver å finne forklaringer på det (Breen:2007:1,17).

Av tiltak i fra politisk hold i datidens alkoholpolitikk, så nevner Breen blant annet skatte og avgiftspolitikken som et regulerende tiltak mot for høyt alkoholforbruk, beslutningen om å åpne for brennevinsavstemninger i norske storbyer i 1946 og at alkoholpolitikken ble lagt under sosialomsorgen (Breen:2007:44-45).

Breen går ikke veldig nøye og detaljert til verks når han beskriver DNTs engasjement for å påvirke alkoholpolitiske beslutninger overfor Stortinget, men det er interessant at han nevner «Edrueghetskomiteen» av 1947. Denne komiteen fikk blant annet gjennomslag for muligheten for lokale avstemninger for øl og vinomsetning, og muligheter for inndragelser av bevilgninger dersom omstendighetene rundt virksomheten tillot det. Disse endringene ble stadfestet i alkoholloven av 2.mars 1956. Men komiteen fikk derimot ikke medhold i forslaget om kjøpekort for alkoholholdige drikker som ble behandlet av Stortinget sosialkomite i 1955 (Breen:2007.46-47).

Videre beskriver Kjetil Breen 1950-60-tallet som en periode der DNT kjempet både mot høyt medlemstap og liberaliseringen av alkoholpolitikken. Kampen mot liberaliseringen gav seg særlig uttrykk i kampen mot opprettelsen av flere vinmonopol (Breen:2007:48-50).

I etterkrigstiden fortsatte tankegangen om at problemene knyttet til alkohol, lå hos misbrukeren selv. Derfor måtte tiltakene ha et større fokus rettet mot brukeren av alkohol. Avholdsbevegelsen fortsatte å holde på tankegangen om at det var alkoholen selv som var problemet og kom derfor inn i en ny nedgangsperiode. At det ble økt

velstand blant folk som gjorde at nytelse av alkohol økte gjorde heller ikke saken bedre (Breen:2007:47).

Kapittel 3. Teoretiske tilnærminger for politisk påvirkning

Hva slags valgmuligheter har så frivillige interesseorganisasjoner som IOGT og DNT når de har ambisjoner om å påvirke alkoholpolitikken i norsk politikk? For å finne ut av det, må vi se på hva slags politiske beslutningskanaler som har vært de mest dominerende etter 1945 og redegjør for hva hver av dem innebærer. På den måten blir det lettere å danne seg en forståelse av disse to organisasjonenes valg av metode for å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk. Å få innsikt i gjeldende politiske påvirkningskanaler fra 1945 og fram til i dag, blir på mange måter første skritt på veien mot å besvare problemstillingen.

For å gi et kort sammendrag av hva slags teorier som allerede eksisterer om hvilke politiske beslutningskanaler som har vært gjeldende i norsk politikk, så snakker Stein Rokkan om et tokanals beslutningssystem, bestående av en numerisk-demokratisk beslutningskanal og korporativ pluralisme. Disse betegnelsene kan også gå under begrepene «valgkanal» og «organisasjonskanal» for å beskrive funksjonene til disse kanalene i ett ord. En tredje kanal, men mindre dominerende kanal for politisk påvirkning i Stortinget, er lobbyisme som kjennetegnes mer av direkte henvendelser til medlemmer av den lovgivende forsamling i form av mer uformelle kontakter(Rokkan:1987:10,95-97: Østerud:2007:156: Norby:2000:186).

3.1 Den numerisk demokratiske kanal

Som vi allerede har vært inne på, kan også Rokkans beskrivelse av den numerisk demokratiske kanal for politisk påvirkning, også beskrives som valgkanalen i et valgdemokrati. Det er denne styreformen som har avgjort regjeringsdannelsene etter parlamentarismens gjennombrudd. Kort sagt går dette ut på at regjeringen må gå av hvis de ikke lenger har flertall i Stortinget. Stortinget har vært organet i dette systemet for å vedta lover, pålegge skatter og avgifter og bevilge penger til offentlig virksomhet(Norby:2000:27:Rokkan:1987:97).

For å kunne benytte seg den numerisk demokratiske kanal for å påvirke en regjerings beslutning i et parlamentarisk system, så er det nærmere bestemt gjennom politiske partier som gjør denne strategien for påvirkning mest hensiktsmessig. Dette fordi at i parlamentarismen, som blant annet er styresettet i Norge, så er det i praksis

oppslutningen og sammensetningen av politiske partier som avgjør hvem som sitter i regjering. For eksempel snakker vi om «flertallsregjeringer», der ett, eller flere partier har flertall i parlamentet, og «mindretallsregjeringer» som støtter seg på et mindretall i parlamentet basert på koalisjoner og skiftende samarbeidspartnere. Dette grunnlaget for å danne regjering har blitt særlig karakteristisk for både Norge og de andre skandinaviske landene grunnet flerpartisystemet. (Nordby:2016:SNL:Parlamentarisme: Berg:2009: Mindretallsparlamentarisme:Østerud:2007:200).

For avholdsorganisasjoner som DNT og IOGT som har som mål å påvirke Stortingets beslutninger på alkoholpolitikken gjennom denne type påvirkningsstrategier, vil dette la seg best mulig gjennomføre ved etableringen av et politisk parti. For interesseorganisasjoner som IOGT og DNT, så er det to muligheter å påvirke gjennom den numerisk demokratiske kanal. Den første muligheten, er rett og slett å danne et politisk parti med bakgrunn i fra interessegrupper etter samme mønster som Senterpartiet(se Senterpartiet historie). Den andre muligheten går ut på å engasjere seg i allerede eksisterende partier(SP:Historie).

Den første muligheten for en organisasjon å påvirke gjennom den numerisk demokratiske kanal med opprettelsen av eget parti, har hatt svært begrenset betydning for avholdsbevegelsen i Norge. Riktig nok ble det en gang i tiden opprettet et politisk parti i Norge med tittelen «Avholdspartiet». Dette partiet ble grunnlagt i Bergen på begynnelsen av 1900-tallet og deltok på bystyrevalg helt fram til den tyske okkupasjonen i 1940, men også der stopper all informasjon om partiet. (Sørdal:1970:53,57-58).

Den andre muligheten for en politisk påvirkning gjennom den numerisk demokratiske kanal, går ut på å engasjere seg i allerede eksisterende partier. Når det kommer til påvirkningen av den nasjonale alkoholpolitikken, så blir det Stortinget som blir aktuell som kommunikasjonsnivå mellom organisasjon og stat der målet er å påvirke beslutningsprosessene i forkant av endelig vedtak. Denne taktikken bærer mer preg av indirekte innflytelse og mer løst sammensatte forbindelser enn den førstnevnte strategien. Mer konkret går denne strategien ut på å finne fellesnevner i ideologi og partiprogram og på den måten skape tette bånd mellom partiet og organisasjonen. Denne trenden har vi allerede vært inne på i kapittel 2 som omhandler den historiske

bakgrunnen for avholdsbevegelsen som politisk aktør. Her kommer det tydelig fram at sentrale arbeiderparti politikere fra første halvdel av 1900-tallet som Oscar Nissen, Kyrre Grepp og Martin Tranmæl, også var sterkt engasjert i avholdssaken med det argument at avholdssaken i likhet med arbeidersaken var et sosialt reformarbeid, eller som Fredrich Engels uttalte at misbruk av alkohol var et resultat av undertrykkelsen av arbeiderne. Dette var neppe en helt tilfeldig kombinasjon med tanke på at Tranmæl hadde bakgrunn fra IOGT og Nissen var DNTs mangeårige leder en periode(Fuglum:1999: 52,60,150-165).

Arbeiderpartiet er ikke helt alene med forbindelser til avholdsbevegelsen. For eksempel i Kristelig Folkeparti har det vært stortingsrepresentanter som har vært engasjert i avholdsarbeidet. Vi kan for eksempel nevne Are Næss, som også var styremedlem i Avholdsfolkets Landsråd(nå Actis) fra 1994 til 2002, eller tidligere stortingsrepresentant for Nord Trøndelag KrF, Arne Lyngstad som også har bakgrunn som landstyremedlem i DNT. Disse forbindelsene kommer heller ikke som noe overraskelse med tanke på at både KRF og avholdsbevegelsen går inn for en restriktiv alkoholpolitikk. Forskjellen er at KRF ikke er totalavholds. I likhet med Arbeiderpartiet før andre verdenskrig, så ligger det også en ideologisk forankring som binder dem sammen. I deler av avholdsbevegelsen har også kristenpietismen stått sterkt. (Fuglum:1999:59-62:KRF:Politikk/Alkohol:Stortinget:Arne Lyngstad:NTB:30.10.2002).

I tillegg til forbindelse med enten politiske partier eller avholdsengasjerte stortingsrepresentanter, så har denne strategien for påvirkning av Stortingets beslutninger også gitt seg uttrykk i noe som het «Stortingets avholdsgruppe». Dette var en egen gruppe i Stortinget på tvers av alle partier, som hadde som mål å fremme avholdssakene på dagsorden. På det meste bestod gruppen av omtrent halvparten av representantene på Stortinget(NOU:1995:24:28).

For å oppsummere blir bruken av den numeriske demokratiske kanal som strategi for alkoholpolitisk påvirkning relevant for IOGT og DNT når målet er å benytte seg av valgdemokratiet for å fremme sine saker. Nivået for påvirkning er Stortinget. Historisk har denne strategien for påvirkning av beslutninger i Stortinget gitt seg uttrykk i enten allianse med politiske partier, enkeltrepresentanter på Stortinget, eller «Stortingets avholdsgruppe».

3.2. Korporativisme

Innledningsvis er relevansen for å redegjøre for korporativismen som politisk påvirkningsmulighet for avholdsorganisasjonene IOGT og DNT svært sentral i studiet av disse to organisasjonenes aktiviteter rettet mot enten regjeringen eller den statlige forvaltningen. Ut i fra empirien kan det se ut som dette i hovedsak har gitt seg uttrykk i innspill på lovendringsforslag fra Helse og sosialdepartementet i form av brev, representasjon i statlige utvalg og råd i iverksettingen av alkoholpolitikken, eller diverse samarbeidsordninger med Helsedirektorat der særlig informasjonsformidling står i fokus.

Kort fortalt, så innebærer korporativisme som politisk påvirkningsstrategi en form for institusjonalisert interessehevding mellom organisasjoner og stat innenfor gitte sektorer. Denne metoden for politisk påvirkning kommer gjerne i tillegg til valgkanalen(Østerud:2007:143).

Historisk sett kan vi dele inn korporativismen inn i en diktatorisk variant og en demokratisk variant. Eksempler på diktaturer som har forsøkt å skape en korporativ samfunnsorden, er for eksempel Italia under Mussolini, Portugal under Salazar og Spania under Franco(Østerud:2007:143).

Teorien om en demokratisk form for korporativisme har sitt opphav fra en neokorporativ retning som vokste fram på 1970-tallet. Land som Østerrike, Norge Sverige, Danmark, Finland og Nederland er eksempler på land med denne modellen. Dette begrepet sprang særlig ut av Philippe C.Schmitters artikkel «Still the century of corporativism?» som kom ut i 1974. Kjennetegnet på den demokratiske modellen av korporativisme at representanter for staten og organisasjonene møtes til forhandlinger og diskusjoner. Målet blir å forhandle seg fram til et kompromiss mellom partene(Østerud:2007:143).

Selv om begrepet demokratisk korporativisme kom med neokorporativismen, kan bakgrunnen for denne type politisk påvirkning spores tilbake helt til slutten av 1800-tallet. Motivet for å trekke organisasjonene inn i beslutningsprosessene var blant annet å øke kunnskapsnivået før utformingen av offentlig politikk, gi legitimitet for statens

inngrep, gjøre berørte parter medansvarlige, dempe spenninger og delegere arbeidsoppgaver når staten øker sitt virksomhetsområde(Østerud:2007:143).

Når det gjelder studier av norsk korporativisme, så er det særlig Trond Nordby med boken «Korporativisme på norsk» som utmerker seg. Boken er en analyse av det institusjonaliserte samarbeidet mellom stat og organiserte særinteresser fra 1920 og fram til 1990. Andre sentrale forskere som tar for seg korporativismen i norsk politikk er: Stein Rokkan, Ole Berrefjord, og Gudmund Hernes(Norby:1994:29).

Når det gjelder boken til Nordby, så har frivillige organisasjoner som IOGT og DNT lite oppmerksomhet. I stedet fokuserer Nordby mer på organisasjoner fra arbeids og næringsliv og hvordan samspillet med Stortinget foregikk her. Men boken bidrar likevel til å forstå den organisasjonspolitiske trenden i en periode der korporativismen ble en stadig mer utbredt arena for kommunikasjonen mellom regjeringen og interesseorganisasjonene. Samtidig kategoriserer Nordby korporativismen etter maktforholdet mellom organisasjon og stat. Den første kategoriske inndelingen av denne type politisk påvirkningskanal, er skillett mellom: korporativisme under forvaltningen, indre korporativisme og forhandlingskorporativisme. Med korporativisme under forvaltningen sikter han til statlige utvalg med interesserepresentasjon, den indre korporativisme mener han deler av offentlig administrasjon som en del av forhandlingspartene, og med forhandlingskorporativisme sikter Norby til forhandlinger om tariff og statsstøtte(Norby:1999:5).

En annen inndeling av korporativismen som Norby beskriver, er av en mer funksjonell karakter ut i fra maktfordelingen mellom organisasjon og stat. Ut fra en slik maktfordeling, kan vi dele korporativismen inn i tre hovedkategorier, som: statskorporativisme, samfunnskorporativisme og pluralisme. Statskorporativisme referer til et maktforhold mellom stat og organisasjon der staten har full kontroll. Denne formen for korporativisme er den mest autoritære og forbindes ofte med fascistiske diktaturer, som vi har vært inne på tidligere. Med samfunnskorporativisme snakker vi om organisasjoner med monopolisert representasjon innenfor sitt område. Gjerne med en organisasjon for hver sektor av samfunnet. Pluralisme, er på mange måter den mest frie formen for korporativisme. En annen betegnelse på samme kategori, er «korporativ pluralisme»(Rokkan). Kjennetegnene ved denne type korporativisme er at makten ligger

hos organisasjonenes medlemmer og maktbalansen ligger mellom konkurrerende organisasjoner. I tillegg er også organisasjonene autonome i forhold til staten med egne ressurser(Norby:2007:13-15;Østerud:2007:144;Rokkan:1987:10).

Den norske korporativismen har også røtter som kan spores tilbake til et historisk utgangspunkt. I følge Nordby har dagens norske utgave av korporativismen sin bakgrunn fra årene like etter 1905 da skillet mellom stat og samfunn ble stadig mer hvisket ut. Effekten av det igjen var at de organiserte særinteressene stadig mer ble trukket inn i offentlig politikk og administrasjon(Nordby:1994:17).

For å oppsummere kort blir det relevant å redegjøre for begrepet korporativisme for å gjenkjenne og kategorisere IOGT og DNTs strategi for å påvirke utformingen alkoholpolitikken rettet mot enten regjeringen eller den statlige forvaltningen. Samtidig blir det også lettere å gjenkjenne disse to organisasjonenes politiske engasjement ut fra Nordbys undernivåer av korporativisme: statskorporativisme, samfunnskorporativisme eller korporativ pluralisme. På den måten blir det lettere å avgjøre hvordan korporativismen kom til uttrykk for IOGT og DNTs muligheter for å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk etter 1945.

3.2 Lobbyisme

Til tross for at denne type strategier påvirkning av politiske beslutningsprosesser mange ganger er vanskelig å måle grunnet sitt uformelle preg ofte kjennetegnet av lukkede møter, blir likevel denne politiske påvirkningsstrategien relevant å gjøre rede for i studiet av det politiske engasjementet til IOGT og DNT. Særlig i saker der disse organisasjonene henvender seg direkte til stortingsrepresentanter eller henvendelser til komiteene på Stortinget, blir begrepet lobbyisme svært sentralt å sette seg inn for å kartlegge omfanget og eventuelt effekten denne strategien har spilt i forsøket på å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk etter 1945.

Den tredje formen for politisk påvirkning som har vært aktuelt for interesseorganisasjoner, er lobbyisme, også kalt «korridorpolitikk» på norsk. I likhet med korporativismen er hensikten med denne påvirkningsstrategien at interesseorganisasjoner, bedrifter og pressgrupper forsøker å påvirke de folkevalgte

politikernes beslutninger. Opprinnelig stammer dette begrepet fra «lobby», som da er inngangspartiet til det britiske parlamentet. Det samme fenomenet hadde man i USA der folkevalgte i kongressen møtte folk utenfra. Her kunne representanter for ulike interessegrupper oppholde seg i håp om å få kontakt med parlamentsmedlemmer som var villige til å lytte til deres budskap. På den måten har denne formen for kontakt mellom organisasjonene og politikerne, en mer uformell karakter enn korporativisme. Man kan også si at lobbyvirksomhet er en pluralistisk metode for påvirkning fordi lobbyvirksomhet ikke kjennetegnes ved at partene er integrert i beslutningsprosessen som i korporativismen, men heller opptrer i form av pressgrupper uten noe institusjonalisert form. Nærmere bestemt går dette ut på at kontakten med beslutningstakerne er mer kortvarig med ett bestemt mål. Dette gjør at de organiserte særinteresse i liten grad trenger å støtte eller legitimere myndighetenes beslutninger(Thorsen, Greve:2015:SNL:Lobbyvirksomhet:Espeli:1999:19).

Når det kommer til lobbyisme i norsk politikk, så er boken «Lobbyvirksomhet på Stortinget» av Harald Espeli en lærerik gjennomgang på dette feltet. Boken til Espeli er en studie i lobbyvirksomheten på Stortinget som fikk sitt moderne gjennombrudd, som Espeli beskriver det, fra 1970-årene av og som stadig oftere ble omtalt media utover 1980-tallet. Det første gjennombruddet kom allerede fra 1890-årene. Særlig fikk det fart på seg etter tollrevisjonene i 1905 og 1926-27(Espeli:1999:13-14)

Harald Espeli prøver å belyse både hva som skiller lobbyvirksomhet fra andre kontakt og aktivitetsformer i offentlige beslutningsprosesser, lobbyvirksomhetens omfang på Stortinget da boken ble skrevet, i hvor stor grad parlamentarikerne lar seg påvirke av lobbyistenes aktiviteter, kaste lys over lobbyvirksomhetens omfang, både i betydningen for Stortingets arbeid og hvilke saker og aktører som gjentar seg, og hva som regulerer denne type virksomhet. Når det gjelder hva som regulerer denne type virksomhet, så hentyder Espeli på at det er mangel på slikt i det norske Stortinget sammenliknet med USA som har gått mye lengre i å regulere lobbyisme, blant annet større offentlighet og forbud mot økonomiske forbindelser mellom de folkevalgte og organiserte interesser(Espeli:1999:13-14).

Svakheten med boken til Espeli, er at oppmerksomheten rundt frivillige organisasjoners lobbyvirksomhet overfor Stortingets beslutninger, er fraværende. I

stedet ligger fokuset i studiet på interesser for industri, landbruk, næringsorganisasjoner, arbeidslivsorganisasjoner og fra fylker og kommuner. Av komiteer på Stortinget, er det i følge Harald Espeli særlig finanskomiteen som er mest aktiv i kommunikasjonen med lobbyister(Espeli:1999:14).

Kapittel 4. Gjennomgang av tidligere forskningslitteratur

Når det kommer til tidligere litteratur på emnet som studeres, så er det vanskelig å finne litteratur som besvarer min problemstilling direkte. Samtidig er det ikke det samme som at det ikke finnes relevant litteratur til å besvare problemstillingen. Det meste av den historiske litteraturen kommer man inn på avholdsbevegelsen som politisk aktør og hvilke alkoholpolitiske endringer de fikk gjennomslag for opp gjennom årene. Annen type litteratur som er relevant for forskningen på emnet er litteratur som omhandler tema som: alkoholpolitikk, historie og disse to avholdsorganisasjonenes aktiviteter som interesseorganisasjoner. Akkurat her blir litteratur som omtaler DNT og IOGT i relasjon til korporativisme, lobbyisme og partipolitisk kontakt, svært sentralt. Litteratur om korporativisme og lobbyisme generelt (som Nordby, Espeli og Rokkan), blir ikke tatt med i litteraturgjennomgangen fordi det ikke i seg selv bidrar til å besvare problemstillingen. I stedet blir denne type litteratur heller referert til i analysen for å gjenkjenne og kategorisere IOGT og DNTs politiske engasjement.

Studiet av avholdsbevegelsens tilpasning til korporativisme og lobbyisme er likevel ikke helt fjernt hvis vi ser på skandinavisk politikk. En avhandling med av Joacim Johansson med tittelen «En studie av IOGT-NTO:s strategier før at påverka politiska beslut 1990-2006». Denne avhandlingen tar særlig for seg en sammenligning av IOGT-NTOs strategier for å påvirke politiske beslutninger før og etter inngåelsen i EU. Nettopp derfor tar også Johansson for seg studiet av svenske IOGT-NTO sammen med internasjonale IOGTs engasjement rettet mot EUs politikk. Dette blir å spore av fra besvarelsen på min problemstilling, men avhandlingen til Johansson kan likevel virke veiledende på mitt arbeid med å besvare problemstillingen når han kommer inn på hvordan organisasjonen gikk fram for å påvirke den svenske Riksdagens beslutninger og dermed trekke paralleller til det norske Storting.

I motsetning til min inndeling i de tre kategoriene: numerisk demokratisk, korporativisme og lobbyisme i studiet av IOGT og DNTs valg av politiske påvirkningsstrategier, så operer Johansson med langt flere kategorier for å gjenkjenne IOGT-NTOs valg av strategier for politisk påvirkning. Johansson operer med de seks kategoriene: parlamentarisk demokrati, korporativisme, direkte aksjoner, direkte kontakter, skape oppslutning og mediekontakter i studiet av svenske IOGT-NTOs

strategier for å påvirke utformingen av svensk alkoholpolitikk i perioden 1990-2006(Johansson:2008.5-6).

Selv om avhandlingen til Joacim Johansson går i dybden på liknende type temaer som min problemstilling skal besvare med avholdsorganisasjoners engasjement i utformingen av alkoholpolitikk, blir det lite aktuelt å gå så nøye i gjennom denne avhandlingen. For det første er avhandlingen til Johansson uaktuell å nevne i litteraturgjennomgangen fordi den tar for seg deler av svensk avholdsbevegelses rolle i svensk politikk. For det andre er fokuset til Johansson i alt for stor grad rettet mot IOGT-NTOs samarbeid med internasjonale IOGT i internasjonal politikk, da særlig rettet mot EUs alkoholpolitikk. Ingen av delene spørres det om i min problemstilling. Avhandlingen er likevel verdt å nevne fordi den i likhet med min avhandling går i dybden på IOGTs tilpasning til de politiske påvirkningsstrategiene lobbyisme og korporativisme(Johansson:2008:12-13).

4.1 Per Fuglum: 125 år For Alles Vel. Det Norske Totalavholdsselskap 1859-1984.

Allerede er Per Fuglum referert til i kapittelet om den historiske bakgrunnen for avholdsbevegelsen som politisk aktør, men denne boken med tittelen «125 år for Alles Vel. Det Norske Totalavholdsselskap 1859-1984», har kommet ut mye tidligere, i 1984 i forbindelse med DNTs 125-års jubileum. Likheten med den forrige boken til Per Fuglum, med tittelen «Et onde avskaffer man. Arbeiderbevegelsen og alkoholen fra Marcus Thrane til forbudstiden», er også denne boken historisk. Likevel skiller denne boken av Fuglum seg sterkt fra boken av samme forfatter fra 1999 som omhandler avholdsbevegelsens forhold til arbeiderbevegelsen ved at den for det første har hovedfokus på Det Norske Totalavholdsselskaps(DNT) utvikling i en 125 års periode. For det andre tar den for seg organisasjonens utvikling også lenge etter andre verdenskrig, noe som gjør den interessant for studiet av problemstillingen som skal besvares. For det tredje gir boken en betydelig bredere historisk oversikt over DNTs aktiviteter enn forholdet til arbeiderbevegelsen. For det fjerde er deler av denne boken et svært støtteelement til empirien i kapittel 5, siden avhandlingen min på mange måter

ligger i grenselandet til historiefaget. Ulempen er at IOGT naturligvis har lite oppmerksomhet i boken(Fuglum:1984:7-9).

Hele boken er absolutt ikke relevant for å gi svar på hvilke politiske påvirkningsstrategier DNT og IOGT i utformingen av norsk alkoholpolitikk etter 1945. Store deler av boken tar for seg DNTs utvikling fra siste halvdel av 1800-tallet, begynnelsen av 1900-tallet, mellomkrigstiden og krigsårene 1940-45. De delene av boken som omhandler temaer som er relevant for problemstillingen, er særlig fra side 176 med overskriften «Den første etterkrigstiden», og utover. Dette blir jo en del av det kapittelet med tittelen «DNT i krig og fred». Her i fra og utover i boken er det noen gode eksempler på det politiske engasjementet og aktiviteten til DNT, som særlig var rettet mot Stortinget og regjeringen og forvaltningen. Særlig interessant med kapitlene i andre halvparten av boken, der vi får et visst innblikk i DNTs forsøk på å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk både overfor Storting, regjering og forvaltningen i etterkrigstiden. En periode det er forholdsvis vanskelig å finne kilder til når det gjelder denne type aktivitet fra avholdsbevegelsen(Fuglum:1984:9,144,176).

Når det gjelder beskrivelsen av DNTs ambisjoner om å påvirke i alkoholpolitikken, så var dette en klar agenda allerede ved første landsmøtet etter krigen i 1945. Blant annet oppfordret de allerede da Sosialdepartementet om å øke tilskuddene til avholdsorganisasjonene, samt en oppfordring til Kirkedepartementet om å påminne kommunene om det ansvaret de har om å undervise i edruskap i skolen ved landsmøtet i 1947. Med andre ord var DNT tidlig ute med å forsøke å blande seg inn i regjeringens alkoholpolitikk(Fuglum:1984:176-178).

Det kanskje første skikkelige gjennombruddet for avholdsbevegelsen i etterkrigstiden, var kanskje etableringen av «Instruktørverknemda» i 1948. Dette kommer vi også tilbake til senere i empiridelen. Etter et møte i med representanter fra de fleste avholdsorganisasjoner i Oslo i 1946, ble det gjennom Avholdsfolkets Landsnemnd sendt en resolusjon Stortingets avholdsgruppe. Her ble det lagt fram en plan om 6 riksinstruktører for de ulike avholdsorganisasjonene, der i blant fra DNT og IOGT. Planen fikk de gjennomslag for men med hele 7 riksinstruktører. Planen ble endelig satt i verk i 1948 og er et godt eksempel på alkoholpolitisk samarbeid mellom staten og

avholdsbevegelsen i etterkrigstiden siden disse stillingene var lønnet av staten(Fuglum:1984:181-182).

Denne instruktørverknemda er ikke det eneste eksempelet på at avholdsbevegelsen tok aktivt del i utformingen av alkoholpolitikken i etterkrigstiden. Boken til Fuglum bekrefter også flere andre eksempler på at DNT tok aktivt del i den statlige forvaltningen(uten om departementene) av norsk alkoholpolitikk, enten i form av representasjon i statlige utvalg og råd, eller samarbeid med et direktorat. For eksempel var DNT representert i «Statens folkeopplysningsråd», Statens Bevilgningsnemd og Statens edruskapsdirektorat. I Statens Bevilgningsnemd, som ble opprettet i 1967, hadde 7 medlemmer, hvorav minst en skulle representere avholdsfolket. Denne bevilgningsnemda hadde da en overordnet rolle overfor Vinmonopolet, som blant annet hadde myndigheter til enten å nekte eller å tillate Vinmonopolet å sende søknader om polutsalg. I Statens edruskapsdirektorat, som trådte i kraft i 1969, hadde DNT fast representasjon både i styret og representantskapet. Blant annet var daværende formann i DNT, Stein Fossgard den første ordfører i representantskapet. Når det gjelder edruskapsdirektoratet så er det interessant å merke seg at Sosialdepartementet la fram forslaget om opprettelsen av dette direktoratet i Stortinget etter at DNT på landsmøtet i 1965 hadde gitt uttrykk for at det var behov for å utvide funksjonen til Statens edruskapsråd fra 1936 for på en bedre måte å sikre samarbeidet mellom avholdsfolkets samarbeidsorganer og offentlige organer. Tanken var at Statens edruskapsråd skulle utvides til å fungere som det øverste samordnede administrative organet for edruskapsaken. (Fuglum:1984:230,240).

Når det kommer til DNTs engasjement i alkoholpolitiske saker, så er denne boken til Fuglum en god kilde til å belyse DNTs engasjement i saker som: kampen mot alkoholreklame, restriksjoner på skjenkebevillinger, hindre skadevirkninger av alkoholbruk, og tiltak for alkoholfrie alternativer.

En særlig sentral fanesak som DNT var opptatt av i hele etterkrigstiden, som Fuglum beskriver nøye, er kampen mot alkoholreklamen, eller «kamp mot rusdrikkreklamen» som er ordene Fuglum beskriver dette engasjementet med. Fra første stund i etterkrigstiden ble dette en kampsak for organisasjonen. Allerede i 1945 var et mål om å oppnå reklameforbud mot alkohol programfestet i DNT. Ikke lang tid etter nådde dette

budskapet Edruelighetskommisjonen av 1947, men bare et fåtall tok opp denne saken(Fuglum:1984:244).

Et tidlig eksempel på at saken om forbud mot rusdrikkreklame ble fremmet for overfor Sosialdepartementet, var etter landsmøtet i 1953 der forslaget ble sendt til departementet. Til tross for et mindretalls interesserte i saken i Edruelighetskommisjonen, så fremmet DNT kravet overfor departementet, at alle former for rusdrikkreklame måtte forbys. Forsøket var resultatløst. I 1950-årene ble det stille i saken. Først ut på 1960-tallet ble det fremmet nye initiativ. Særlig etter at Rusdrikkloven ble oppnevnt i 1965, ble kampen vekket til livet igjen. På DNTs landsmøte i Mo i Rana i 1967, ble det vedtatt å be Rusdrikklovkomiteen om å fremme forslag om forbud mot rusdrikkreklame. I motsetning til den første offensiven mot alkoholreklame i 1950-årene, så viste den andre offensiven fra 1967 og fram mot forbudet i 1975 å gi resultater. Dette førte til at Sosialdepartementet la fram proposisjon overfor Stortinget om å innføre forbudet, noe som førte til en intens motstandskampanje fra både Bryggeriforeningen, reklamebransjen og avisene. Pressen brukte til og med argumentet om pressefrihet for å agitere i mot et mulig forbud. Til tross høye protester fra motstanderne av forbudet mot alkoholreklame, ble forbudet vedtatt med stort flertall da saken kom opp i Stortinget 8.juni 1973. 1.april 1975 ble reklameforbudet mot alkohol endelig satt i verk. Den lange tiden mellom vedtak og iverksetting hadde særlig sammenheng med forhandlinger med Spania, Portugal og Frankrike som gjaldt endringer i traktater som tillot vinprodusenter fra disse landene å drive reklame i Norge. Blant annet DNT var med på å be regjeringen om å få fortgang i disse forhandlingene. I ettertid av reklameforbudet, har DNT vært særlig engasjert i opprettholdelsen av forbudet med blant annet kritikk av «snikreklame» i form av vinspalter i aviser(Fuglum:1984:244,245).

Spørsmål knyttet til skjenking og skjenkebevilling, var også et tema DNT var engasjert i. Et godt eksempel på DNTs innspill i denne type saker, var blant annet regjeringens forslag om endringer i rusdrikklova i 1955 som blant annet gikk ut på å avskaffe flere restriksjoner på alkoholomsetning. Særlig var DNT uenig i at forbudet mot lørdagsskjenking av brennevin skulle oppheves og at Sosialdepartementet kunne gi løyve til skjenking av brennevin på turist og høyfjellshoteller. Resultatet var at forbudet

mot lørdagsskjenking av brennevin ble beholdt, mens de nye reglene og skjenking på turist og høyfjellshoteller, ble vedtatt(Fuglum:1984:187).

Boken til Fuglum gir også en beskrivelse av DNTs arbeid for alkoholfrie alternativer. Et godt eksempel på engasjement i denne type saker, var blant annet arbeidet for opprettelsen av alkoholfrie restauranter, kafeer og hoteller. I forbindelse med DNTs landsmøte både i 1947 og 1949 ble det sendt oppfordringer til Sosialdepartementet om å følge opp fremlegget fra Rusdrikklovkomiteen om økonomisk støtte til alkoholfrie kafeer, restauranter og hoteller. Bønnen ble hørt. Da saken ble behandlet i Stortinget i 1951 ble det enstemmig vedtatt opprettelsen av et statlig fond for alkoholfrie restauranter, kafeer og hoteller. Støtten ble i første omgang satt til 2 millioner kroner. I tillegg til disse alkoholfrie hotellene, kafeene og restaurantene, var også DNT sterkt engasjert i jobben for at de nyetablerte samfunnshusene skulle være alkoholfrie arenaer. Disse samfunnshusene var ment å kunne benyttes av alle organisasjoner. I det politiske engasjementet jobbet både DNT og andre avholdsorganisasjoner hardt for at vilkårene for å få statsstøtte, måtte være at lokalene var alkoholfrie(Fuglum:1984:188,189).

Av det politiske engasjementet til DNT i etterkrigstiden, så beskriver boken til Fuglum ved flere eksempler på at organisasjonen hadde et mål om å begrense skadevirkningene ved bruk av alkohol. Et særlig dagsaktuelt problem som engasjerte dem, var tiltak mot promillekjøring. I tillegg gikk avholdsbevegelsen inn for kommunalt edruskapsarbeid, redusere alkoholforbruket i samfunnet, alkoholforskning og diverse kampanjer og aksjoner.

Kapittel 5. Empiri: Dokumentanalyse av høringsnotater, avisartikler og intervju

Når det kommer til hvilke forskningsmetoder det er mest hensiktsmessig å ta i bruk for å finne ut av i hvor stor grad IOGT og DNT var i stand til å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk etter 1945, så blir dokumentanalyse særlig aktuelt. Dette fordi vi studerer et politisk debatts utvikling over tid. Derfor så ligger mye av informasjonen i fortida. Mer konkret vil dette få betydning i gå i gjennom tidligere høringsnotater høringsuttalelser, brev, artikler fra aviser og magasiner og andre dokumenter der disse avholdsorganisasjonene har vært i kontakt med departementer, direktorater, utvalg og råd, eller Stortinget direkte.

5.1. Dokumenter fra media og andre kunngjøringer

Når sant skal sies, så kan denne delen av empirien helt klart kritiseres fordi at media gir svært begrenset informasjon om IOGT og DNTs aktiviteter i forsøket på å påvirke utformingen av alkoholpolitikk fordi primærkildene i form av høringsuttalelser og brev ikke er tatt med. Dette ville vært ønskelig, men dessverre har det vist seg at både høringsnotatene fra departementene og avholdsorganisasjonenes høringsuttalelser er best tilgjengelig fra de siste ti år når det kommer forhandlinger i forkant av alkoholpolitiske beslutninger. Kilder fra media har i likhet med historielitteraturen bidratt til å besvare problemstillingen når det kommer til tidligere alkoholpolitisk engasjement fra IOGT og DNT.

Når det kommer til spørsmålet om hvor vidt avisartikler kan bidra til å få et innblikk i den evnen avholdsorganisasjonene hadde til å påvirke alkoholpolitikken, så bør man være klar over at avisartiklene er bare korte sammendrag av sakene. Høringsuttalelsene er mer inngående der man kan lese alle punkter om forslag til endringer av deler av alkoholloven fra departementets side, samt lese avholdsorganisasjonenes svar på forslagene med alle begrunnelsene. Samtidig skal vi ikke undervurdere media som debattarena. For det første så belyser medias korte sammendrag av høringsuttalelsene datidens aktuelle saker som den øvrige leser var interessert i. For det andre er avisartikler en kilde nummer to til informasjon om alkoholpolitikkdebatten når det er

vanskelig å finne fram til aktuelle høringsuttalelser. For det tredje: selv om media i seg selv ikke er noe korporativt virkemiddel for interesseorganisasjonene, så er likevel media en viktig arena for å synliggjøre sitt syn på politiske endringsforslag fra høringsnotatene. For organisasjonene blir media på mange måter et indirekte pressmiddel i det politiske beslutningssystemet.

5.1.1. Riksinstruktørene: fra Verdens Gang 1948

Denne artikkelen fra Verdens Gang(nå VG), er ikke noe stort avisoppslag på side 12. De oppslagene på siden som dominerer ved første øyekast, er «Næringslivet», som tar for seg datidens dagsaktuelle saker som angår næringslivet, og «Statsmannen», som er en artikkel om britisk politikk.

Den lille artikkelen nede til venstre på side 12, har tittelen «Riksinstruktørene for Edruskapsrørsla tilsatt». Denne artikkelen er bare en kunngjøring om at Sosialdepartementet da hadde vedtatt å tilsette 7 riksinstruktører for Edruskapsrørsla. To av disse instruktørene er fra både Det Norske Totalavholdsselskap(DNT) og IOGT. Her snakker vi om: folkehøgskolelærer ved Buskerud Folkehøgskole, Lars Tormodsgard fra DNT, og reisesekretær Pinn Torvik IOGT(VG:13.03.1948:12).

De resterende fem som ble tilsatt som riksinstruktører, var: Bjørn Stigum fra Norges Studerende Ungdomsavholdsforening, lærer Anton Voll Landro fra Blå Kors, forretningsfører Rolf Kristiansen fra Arbeidernes Avholdslandslag, forretningsfører Steinar Hauge fra Motorførernes avholdsforening, og til slutt folkeskolelærer Arthur Møller Emil Nergård fra Kristenfolkets edruehetsråd(VG:13.03.1948:12).

Nå kan vi stille spørsmålstegn ved hvor pålitelig denne kilden er med tanke på at avisartikkelen ikke utgjør primærkilden i form av noe vedtaksbrev fra regjeringen, men heller en kunngjøring til leserne av avisen. Artikkelen er likevel tatt med som et ledd i det empiriske grunnlaget, fordi den formidler en klar tendens til samarbeid mellom avholdsbevegelsen og regjeringen i utformingen av etterkrigstidens alkoholpolitikk. Samtidig blir også tilsettelsen av disse riksinstruktørene også bekreftet fra andre kilder. Per Fuglum omtaler dem som instruktørverksnemda som kom som et resultat av at Avholds Folkets Landsnemds(bestående av medlemmer fra avholdsorganisasjonene), resolusjon til avholdsgruppen i Stortinget, som endte med gjennomslag for ideen. Her er det også interessant at i arbeidet med å få gjennomslag for ideen, benyttet landsnemda

seg av den numerisk demokratiske kanal for politisk påvirkning fordi forslaget først ble behandlet i avholdsgruppen i Stortinget(Fuglum:1984:181-182).

Stiller vi spørsmålet hva som var målet med riksinstruktørene og hvilke aktiviteter de satte i verk, blir dette beskrevet tydelig i brevkurset fra Folkets Brevskole, med tittelen «Alkoholen og Samfunnet» fra 1954. Dette kursheftet er utgitt i regi Folkets Brevskole, i samarbeid med partnere som: Fondet for Forskning og Folkeopplysning, Landsrådet for Edruskapsundervisning, Arbeidernes Avholdslag, Den Norske Godtemplar-Orden, Det Norske Totalavholdsselskap, Motorførernes Avholdsforbund, og Norges Storlosje av IOGT. I dette heftet blir Riksinstruktørene beskrevet som en aktør som bedriver viktig opplysningsarbeid i forbindelse med alkoholspørsmålet. Dette har da særlig gitt seg utslag i at disse syv riksinstruktørene reiste rundt i landet, på skoler, arbeidsplasser og organisasjoner, der det ble vist film, holdte foredrag, arrangerte kurs og ordnet skoletimer. (Goplen, Søraa: 1954:15).

Selv om denne avisartikkelen bare er en kunngjøring av nylig tilsatte riksinstruktører i Edruskapsrørsla, så gir artikkelen en klar indikasjon på datidens kommunikasjonsrelasjoner mellom regjering og interesseorganisasjoner. I tillegg forteller artikkelen om et tidlig eksempel på at også avholdsorganisasjonene, som IOGT og DNT, hadde en plass i det korporative systemet allerede i tidlig etterkrigstid.

Hvis vi tar Trond Nordbys forskning på den korporative utviklingen på 1900-tallet, så kan denne utnevnelsen av riksinstruktører for Edruskapsrørsla, ses i sammenheng med den tidstypiske korporative organiseringen i årene etter 1945. Denne tilsettelsen Sosialdepartementet foretar seg av riksinstruktører til edruskapsrørsla ses i sammenheng med det Nordby beskriver som den «institusjonelle» karakteren den norske korporativismen utviklet seg til i denne perioden. Disse riksinstruktørene fra interesseorganisasjoner som har blitt utnevnt fra edruskapsrørsla er et klassisk eksempel på at departementene delegerte beslutningsmyndighet til korporative institusjoner. Særlig var det statlige utvalg som fikk oppgavene som følge av økt saksmengde(Nordby:1994:59).

Hvis vi ser denne artikkelen i lys av Nordbys kategorisering av korporativismen, så kan dette i første omgang tolkes som et eksempel av utførelsen av «samfunnskorporativisme». Begrunnelsen for dette er at representasjonen blant

riksinstruktørene i hovedsak består av medlemmer fra avholdsgrupper eller andre organisasjoner med en restriktiv innstilling til bruk av alkohol. Her ser vi med andre ord et eksempel på at de berørte interesseorganisasjonene sitter med en monopolisert representasjon i denne Edruskapsrørsla. Et annet trekk ved dette forholdet mellom disse organisasjonene og departementet som kommer fram i denne artikkelen som gjør at vi ikke snakker om «pluralisme», er at staten sitter med en klar ledende rolle. I artikkelen står det klart og tydelig at Sosialdepartementet har vedtatt å tilsette syv riksinstruktører, men likevel er disse instruktørene utpekt av organisasjonene (Nordby:1999:13,27).

En annen kategorisering i følge Norbys forskning som er greit å trekke inn maktforholdet mellom disse avholdsorganisasjonene og departementet, er begrepet «korporativisme under forvaltningen» Dette fordi samarbeidet mellom organisasjon og stat i dette tilfellet bærer preg av å være forankret i et offentlig utvalg eller råd, som er Riksinstruktørene i dette tilfellet. Representantene i fra IOGT og DNT har med andre ord gode eksempler på deltakelse på organiserte særinteresser med integrert medbestemmelsesrett(Nordby:1999:21).

En klar svakhet med å bruke denne artikkelen i studiet av disse organisasjonenes innflytelse på regjeringens beslutninger, er at den sier noe om avholdsorganisasjoners representasjon i et statlig utvalg, men ingen ting om den faktiske innflytelsen på alkoholpolitiske spørsmål over tid. Artikkelen er bare en oppramsing av representanter fra berørte parter på politikkområdet.

5.1.2. Fond til alkoholfrie restauranter og hoteller:VG:1949

Avisartikkelen er hentet fra VG, datert til 13.juli 1949 og er et kort sammendrag av Norges storlosje av IOGTs årsmøte på Hamar det året. En av hovedsakene under møtet er opprettelsen av et statlig fond på 5 millioner kroner som skal gå til opprettelsen av alkoholfrie restauranter og hoteller. Ut i fra avisartikkelen, så kan man få et inntrykk av at spørsmål knyttet til skjenkebevilling var et tema som engasjerte IOGT allerede da. Riktig nok er det ikke noen innvendinger mot datidens skjenkebestemmelser i artikkelen, men et mål om å opprette et statlig fond som skal gå til opprettelsen av alkoholfrie restauranter og hoteller, er likevel et klarsignal om at de ser behovet for et alternativ til skjenkesteder(VG:13.07.1949:4).

Grunnen til at nettopp denne artikkelen er tatt med som en del av det empiriske grunnlaget, er for det første at artikkelen belyser en type saker som både IOGT og DNT har vært svært engasjert i helt fram til i dag, nemlig skjenkerestriksjoner og etablering av alkoholfrie alternativer for sosial sammenkomst. For det andre er på ingen måte dette fondet for noe ukjent del av avholdshistorien for etterkrigstiden. Som vi har nevnt tidligere i gjennomgangen av historielitteraturen til Per Fuglum, så ble altså opprettelsen av dette fondet enstemmig vedtatt i Stortinget(Fuglum:1984:188-189).

For å gjøre seg opp en mening om hvilken politisk påvirkningsstrategi artikkelen belyser, så tyder det meste på at IOGT har benyttet seg av den korporative kanal for påvirkning siden Edruelighets komiteen ble opprettet av regjeringen i 1947 for å motvirke skadevirkningene ved alkoholbruk. Artikkelen i seg selv er ikke spesielt konkret i beskrivelsen av eventuelle underkategorier av korporativismen så peker mye i retning av en samfunnskorporativ ordning siden IOGT både var engasjert i opprettelsen av dette fondet og senere fikk gjennomslag for det. Det er nettopp dette samarbeidet med regjeringen om bruk av statlige midler som gjør at avisartikkel belyser denne formen for korporativisme i større grad enn den korporative pluralismen. Riktig nok kan også denne forbindelsen med regjeringen også tolkes i retning korporativ pluralisme siden artikkelen ikke er klar på om IOGT hadde noen form for fast representasjon i denne komiteen(Breen:2007:45;Norby:1994:13).

Vi kan oppsummere med at artikkelen bidrar til å svare på problemstillingen fordi den støtter en påstand om at IOGT muligens tok del i samfunnskorporative ordninger i forsøket på å påvirke utformingen av alkoholpolitikken i etterkrigstiden.

5.1.3. I Etterkant av reklameforbudet VG: januar 1976

Dette er en avisartikkel som er hentet fra VG, datert til 17.01.1976, og har overskriften «Slik skal en bardisk se ut». Artikkelen har også en bildeillustrasjon av tidligere stortingsrepresentant Edvard Edwardsen, stående ved en bardisk som er helt tom for en hver hentydning til alkoholreklame. Det er nettopp slik en bardisk blir seende ut når del 2 av alkoholreklame-loven trer i kraft. Denne del 2 av alkoholreklameforbudet, går da ut på forbud mot alt av skilt og reklamemateriell. Reglene var fortsatt under utarbeiding av Sosialdepartementet på daværende tidspunkt, og var forventet lagt fram samme våren(VG:17.01.1976:20).

Grunnen til at avisartikkelen er tatt med, er at den belyser en sak som fortsatt er høyst aktuell, nemlig reklameforbudet av 1975 og den interessante dobbeltrollen Arbeiderpartipolitikerens Edvard Edvardsen hadde som fremmet avholdssaken både i politikken og i organisasjonslivet. Artikkelen gir med andre ord en klar indikasjon på at forbindelser med politikere og politiske partier også etter 1945 var et viktig virkemiddel for å påvirke utformingen av alkoholpolitikken.

For å ta en vurdering hvilke politiske påvirkningsstrategier for avholdsbevegelsen i Norge denne avisartikkelen fra 1976 belyser, må vi se på hva slags rolle daværende stortingsrepresentant for Arbeiderpartiet og medlem av Sosialkomiteen, Edvard Edvardsen, hadde når det gjelder utvidelsen av reklameforbudet mot alkohol fra 1975. Det som er særlig interessant som kommer fram i artikkelen, er ikke bare at Edvardsen var en av hovedmennene bak denne loven, men han var også en klar avholdsmann. Avholdsstandpunktet var ikke bare personlig. Allerede i 1934 meldte han seg inn i IOGT, og på daværende tidspunkt var han også medlem i avholdsgruppen på Stortinget, som på daværende tidspunkt telte 30 medlemmer. I alle år var han også på Arbeiderpartiet sin side, og var tidlig ute med å sette sammenheng mellom arbeiderkamp og alkoholkamp med et mislykket forsøk på å etablere «Arbeidernes Avholdslag» i Egersund(VG:17.01.1976:20:Stortinget:Reklameforbudet).

Ut i fra tolkningen av Edvard Edvardsen kombinerings av organisasjonsliv og politikk som artikkelen beskriver, så kan det se ut som han fungerer som et politisk mellomledd mellom IOGT og Stortinget, fordi han også er svært opptatt av alkoholpolitikk i Sosialkomiteen. Den politiske påvirkningskanalen for IOGT som denne avisen belyser, kan tyde på at den numeriske demokratiske kanal har blitt benyttet. Strategien for IOGT i dette tilfellet handler om å engasjere seg i politiske partier via enkeltpersoner for å fremme sine alkoholpolitiske saker. Siden Arbeiderpartiet ikke lenger hadde forbud mot alkohol på partiprogrammet, men heller ønsket å begrense skadevirkningene, så kan det ut i fra avisartikkelen tyde på at forbindelsen med Arbeiderpartiet var av mer uformell karakter. Likevel er det interessant å merke seg at denne kontakten med arbeiderpartiet i begrenset grad var blitt opprettholdt 43 år etter at Arbeiderpartiet avskaffet totalavholdssaken på partiprogrammet(VG:17.01.1976:20:Breen:2007:35).

Når det kommer til argumentasjonen som er et ledd i den politiske påvirkningsstrategien, så taler ingen av argumentene til Edvardsen for totalavhold som målsetning. I følge Edvardsen er målsetningen med reklameforbudet å dempe de samfunnsmessige skadevirkningene alkoholmisbruk medfører. Edvardsen påstod til og med at skadevirkningene var nesten like mye som alkoholavgiftene innbrakte på den tiden. I tillegg belyser også Edvardsens argumenter, at horisonten kanskje på det tidspunktet var utvidet for avholdsmannen og arbeiderpartimannen. I artikkelen kommer det også fram at han er engasjert i tobakksreklameforbudet og synes også at politiet bør aksjonere mot forhandlere som ikke respekterer lovverket(VG:17.01.1976:20).

For avholdssakens del, kan det ut i fra artikkelen også se ut som at Edvard Edvardsen til en viss grad har valgt en slags mediestrategi for påvirkning. Blant annet benytter Edvardsen intervjuet med å kritisere media for å unnlate å fortelle om hensikten med alkoholloven. Han gir helt klart uttrykk for at skadeomfanget ved alkoholbruk ikke er tilstrekkelig dekket i media(VG:17.01.1976:20).

Konklusjonen er at artikkelen er relevant for problemstillingen fordi den belyser et klassisk eksempel på bruk av den numerisk demokratiske kanal for påvirkning og at den belyser et tidstypisk mål fra avholdsbevegelsen hvor hovedmålet er å dempe skadevirkningene heller enn totalforbud mot alkohol.

5.1.4. Maks hundre vinmonopol: NTB: 1986

Artikkelen er hentet ut i fra NTB-Tekst, datert til 28.09.1986. Over skriften lyder som følger: «IOGT: Ikke mer enn 100 Vinmonopolutsalg». Avisartikkelen oppsummerer IOGTs konferanse i Asker der. Organisasjonen setter her krav mot regjeringen at det ikke må tillates mer enn 100 vinmonopolutsalg og at prisen for polvarene må følge prisstigningen(NTB:28.09.1986).

Denne avisartikkelen fra 1986 er tatt med i empirien fordi den belyser en svært viktig politisk kampsak for avholdsbevegelsen etter 1945. Nemlig å bevare ordningen med Vinmonopolet uten endringer som medfører økt tilgjengelighet. Det arbeidet både IOGT og DNT har gjort for å beskytte Vinmonopol-ordningen, har gått igjen gjennom hele

perioden fra tidlig etterkrigstid og fram til i dag og bekreftes både av historielitteraturen, høringsuttalelsene til Helse og omsorgsdepartementet og av de to intervjuene som er gjennomført. I tillegg bidrar artikkelen til å underbygge en hypotese om at demping av skadevirkningene ved høyt alkoholforbruk, ble et av hovedmålene idet politiske engasjementet.

I tillegg til kravet om maks grensen på 100 Vinmonopol, fremsettes det også et krav om bevilging av 25 millioner kroner til holdningskampanje mot alkohol i radio og fjernsyn, at regjeringen tar hensyn til alkoholrelaterte vold og ulykker i hjemmene i arbeidet med stortingsmeldingen om alkoholpolitikken, og at kravet fra Verdens Helseorganisasjon(WHO) om å redusere totalforbruket av alkohol med 25% inne år 2000 blir fulgt opp. Til slutt i avisartikkelen bedyrer IOGT sin misnøye med at Helsedirektoratet ikke nevner et ord om alkohol som en av årsaksfaktorene i sin kampanje mot vold i hjemmet, og at myndighetene ikke må la seg påvirke av «Folkeaksjonene mot vinmonopol»(NTB:28.09.1986).

Dokumentet sier ikke noe om IOGTs kontakt med regjeringen gjennom den korporative kanal. Her er det heller snakk om at NTB blir brukt som en budbringer der denne saken muligens blir fanget opp av politikere. Artikkelen er likevel viktig for å finne ut av hva slags politiske saker IOGT var opptatt av høsten 1986(NTB:28.09.1986).

Virkemidlene for påvirkning her, er media for synliggjøring av sakene og referanse til større internasjonale organisasjoner som WTO for å styrke deres troverdighet. Selv om valg av politisk påvirkningsstrategi ikke kommer fram direkte i artikkelen, belyser den likevel en klar ambisjon fra IOGTs side om å påvirke regjeringens alkoholpolitikk. Samlet sett kan vi si at artikkelen belyser: mediestrategi, viktig politisk kampsak, ambisjoner om politisk påvirkning, og viktigheten av å dempe skadevirkninger(NTB:28.09.1986).

5.1.5. Promillegrense for båtførere :Aftenposten:1987

Artikkelen er hentet fra Aftenposten og har overskriften «IOGT vil ha promillegrense for båtførere». Kravet blir formidlet i form av et brev til Justisdepartementet der kravet er at Justisdepartementet fremmer dette som et lovforslag. Videre ser IOGT for seg

straffereaksjoner som ubetinget fengsel og at politiet gis mer ressurser til håndheving av den nye loven(Aftenposten:23.03.1987).

Artikkelen er tatt med som en del av empirien av to grunner. For det første belyser artikkelen et typisk tilfelle der IOGT gjør forsøk på å påvirke regjeringens alkoholpolitikk med dette brevet til Justisdepartementet. For det andre er dette kravet om promillegrense for båtførere enda en sak som underbygger en hypotese om at demping av skadevirkninger av alkoholbruk, var et av hovedmålene for politisk måloppnåelse for avholdsbevegelsen.

Artikkelen belyser et typisk tilfelle av korporativ påvirkning fordi forslaget ble formidlet i form av brev til Justisdepartementet. Det er en metode for å forsøke å komme i forhandlinger med regjeringen. Mest trolig av den pluralistiske varianten siden det ikke kommer fram av artikkelen at det foreligger noe formelt samarbeid med departementet eller at IOGT har noe monopolisert representasjon. Samtidig er artikkelen interessant fordi det også belyser et generelt mål om å begrense skadeomfanget av alkoholbruk i det politiske engasjementet(Aftenposten:23.03.1987:Nordby:1994:13).

5.1.6. Øk alkoholprisen! Aftenposten: 1988.

Denne artikkelen er hentet fra Aftenposten, og er datert til 29.09.1988, og har tittelen «Øk alkoholprisen, især for vin!». Denne avisartikkelen er en kunngjøring til media om at IOGT har sendt et brev til finanskomiteen på Stortinget med krav om at alkoholavgiftene økes ved kommende års statsbudsjett. Særlig er det stort behov for økning i alkoholavgiftene for vin.

Avisartikkelen er tatt med som en del av empirien fordi den belyser et tema som IOGT har vært svært engasjert i gjennom hele perioden fra 1945 og fram til i dag, nemlig å opprettholde et høyt prisnivå på alkoholvarer. Liknende typer politisk engasjement blir også bekreftet av høringsuttalelsene og i intervjuene. I tillegg er det et godt eksempel på at organisasjonen tar i bruk henvendelser til komiteene på Stortinget for i forsøket på å innvirke på beslutninger knyttet til alkoholpolitikken. Samtidig bekrefter også artikkelen et generelt politisk engasjement om å dempe skadevirkningene ved høyt alkoholforbruk(Aftenposten:29.09.1988).

Videre argumenterer IOGT ut fra både behovet for å redusere det totale alkoholforbruket og behovet for å skaffe staten mer inntekter i datidens krisesituasjon. IOGT argumenterer med andre ord ut fra både økonomiske hensyn og de samfunnsøkonomiske konsekvensene et høyt totalforbruk vil koste samfunnet. Særlig er kapasiteten i helsesektoren det argumenteres for i brevet til Finanskomiteen. Å redusere skadevirkningene av alkohol, vil i følge IOGTs brev frigjøre ressurser i helsesektoren.

Når det gjelder i hvor stor grad avisartikkelen belyser valg av politisk påvirkningsstrategi i forsøket på å påvirke utformingen av alkoholpolitikken, så er avisartikkelen i seg selv lite konkret. Siden fagkomiteene på Stortinget består av medlemmer fra både regjeringsparti og opposisjon, der målet er å ha en partifordeling som er mest mulig likt et samlet Storting, er det naturlig å trekke inn den numerisk demokratiske kanal for påvirkning i tolkningen av hvilke politiske påvirkningsstrategier som er benyttet. Dette blir også naturlig å tro med tanke på at partisammensetningen i finanskomiteen får stor betydning for hvilke beslutninger som fattes. (Berg:pluralisme-politikk:Rokkan:1987:97:2014:Stortinget:Fagkomiteene).

Hvis avisartikkelen belyser et tilfelle der IOGT har benyttet den numerisk demokratiske beslutningskanal for å påvirke alkoholpolitiske beslutninger i Stortinget, så er en sånn påstand muligens bare halve forklaringen. I følge Harald Espeli ble nettopp finanskomiteen den mest attraktive komite for lobbyister mot slutten av 1980-tallet. Skriftlige henvendelser som dette fra organisasjoner og institusjoner, sendt til finanskomiteen, var typisk for det Espeli kaller for den «formaliserte lobbyvirksomheten» og hadde økt jevnt og trutt for komiteen fra slutten av 1960-årene. Et annet forhold med avisartikkelen som styrker hypotesen om at artikkelen belyser et tilfelle av lobbyisme fra IOGTs side rettet mot finanskomiteen, er at brevet muligens kan være sendt helt på eget initiativ siden det ikke kommer frem av artikkelen at regjeringen har sendt noe forslag ut på høring for berørte parter (Espeli:1999:172-174).

For å gi ei kort oppsummering av det alkoholpolitiske engasjementet artikkelen fra IOGT artikkelen belyser, så belyser den for det første to viktige kampsaker som fortsatt er aktuelt for organisasjonen, nemlig: opprettholdelse av et høyt prisnivå og begrensning av skadevirkningene. Av politiske påvirkningsstrategier er ikke artikkelen så nøyaktig i

gjengivelsen, men ut fra hva som var den politiske påvirkningstradisjonen fra organisasjoner rettet mot Stortinget i den tiden, finnes det gode holdepunkter på at dette muligens er et tilfelle av lobbyisme.

5.1.7. EF-kamp og Vinmonopol:NTB:1993

Her har vi en interessant sak i fra tiden før EU-avstemningen i 1994 og er datert til 15.07.1993. Overskriften har tittelen «Til kamp for Vinmonopolet» og belyser på mange måter IOGTs syn på den mulig kommende alkoholpolitikken i et mulig kommende EU-medlemskap. I hovedsak er avisartikkelen et budskap fra IOGT om at det i forbindelse med regjeringens forhandlinger om EF-medlemskap, gjør det klart og tydelig at de vil kjempe for å beholde Vinmonopolet i sin nåværende form(NTB:15.07.1993).

Saken fra NTB er valgt ut fordi den belyser en påminnelse til IOGT om at de stod overfor en ny og omfattende alkoholpolitisk utfordring dersom norsk EU-medlemskap skulle bli en realitet. Artikkelen er godt eksempel på at den gamle kampsaken til avholdsorganisasjonen om å opprettholde et strengt Vinmonopol ble satt på en kraftig prøve. I ettertid viste det seg at denne utfordringen ikke ble mindre ved inngåelse i EØS-avtalen da det ble sådd tvil om den norske monopolordningen var i samsvar med avtalen. Enden på visen var at en liten seier kom i 1997 under den såkalte «Wilhelmsen-saken», der dommen fra EFTA-domstolen konkluderte med at det norske detaljmonopolet var forenlig med EØS-avtalen så fremt det ikke diskriminerer mellom innenlandske og utenlandske produkter. Det ble likevel en svak seier for Vinmonopolet. I juni 1995 vedtok Stortinget å avvikle import, engros eksportmonopolet. I tillegg belyser artikkelen et klart behov for IOGT om å starte forhandlinger med regjeringen i forbindelse med og fortsatt bevare monopolordningen dersom det skulle bli flertall for et EU-medlemskap(Ugland:SIRUS:Rapport.7/2013:15-16:NTB:15.07.1993).

Artikkelen belyser en erklæring som kom som et vedtak på IOGT-kongressen i Sarpsborg, der blant annet tidligere sosialminister Bjørn Skau ble gjenvalgt som formann. Temaet under kongressen var velferdsstaten og alkoholpolitikken og hvilke krav Norge burde stille under EF-forhandlingene. Under kongressen gjør IOGT det klart at de har et annet syn på hvilket politikkområde alkoholpolitikken er innenfor. For IOGT er det helt klart helse og sosialpolitikk, mens det for EF er jordbruks og industripolitikk.

Nettopp av den grunn ble det vedtatt følgende krav til norske EF-forhandlinger: la Vinmonopolet bestå i sin nåværende form, grensekontrollen med alkohol og narkotika må opprettholdes, innførselskvotene for alkohol må ikke økes og at den nasjonale handlefriheten må bevares(NTB:15.07.1993).

Avisartikkelen avsluttes med å redegjøre for kongressens tilfredshet med at statssekretær Ole Jacob Frich i Sosialdepartementet kunne love å invitere IOGT til offentlige utvalg om EU og alkoholpolitikk, som også var statsministerens gamle løfte(NTB:15.07.1993).

Når det gjelder hvilke valg av politiske påvirkningsstrategier som kommer fram i artikkelen, så belyser den i større grad en plan om hvordan organisasjonen skal gå fram i å påvirke regjeringens standpunkt i EUs alkoholpolitikk. Hvis løftet fra statssekretær Ole Jacob Frich fra Sosialdepartementet ble holdt om at IOGT virkelig ble invitert til offentlige utvalg om EU og alkoholpolitikk, så snakker vi om et samfunnskorporativt forhold mellom organisasjon og regjering, fordi vi da snakker om at IOGT ville sittede med interesserepresentasjon i utvalget(Nordby:1994:13:NTB:15.07.1993).

For å oppsummere innholdet i artikkelen, så omhandler den IOGTs klare plan om å kjempe for å beholde Vinmonopolet i sin daværende form dersom EU-medlemskap skulle ble en realitet, som ble stadfestet på IOGT-kongressen i Sarpsborg. Til tross for «harde tider» i det alkoholpolitiske engasjementet, belyser artikkelen en viss optimisme i vente med tanke på at de er invitert av regjeringen til å delta i offentlige utvalg om EU og alkoholpolitikk.

5.1.8. «Politikere overstyrer fagfolk i anti-rusarbeid»:Aftenposten:1999

Artikkelen har overskriften «Politikere overstyrer fagfolk i anti-rusarbeid», er hentet fra Aftenposten, og er forfattet av Anne Hafstad og Alf Endre Magnussen. Budskapet i avisartikkelen har sin bakgrunn i Rusmiddeldirektoratets direktør, Stein Bergs uttalelse om at to tredeler av bevilgningene til anti-rusarbeid er politikerbestemt. Ulempen med denne praksisen, er i følge direktoratets direktør at denne praksisen gir lite spillerom for faglige vurderinger av rusforebyggende tiltak(Aftenposten:20.11.1999).

Grunnen til at denne avisartikkelen er valgt ut som en del av empirien, er at artikkelen belyser en interessant sak om at Rusmiddeldirektoratets favorisering av avholdsorganisasjonene i bevilgninger til anti-rusarbeid, blir kraftig kritisert. En mulig konsekvens av at denne kritikken blir tatt til etterretning av Rusmiddeldirektoratet, er at avholdsorganisasjonene vil miste sin posisjon direktoratets anti-rusarbeid, og dermed vil være nødt til å omlegge påvirkningsstrategien i utformingen av norsk alkoholpolitikk. Samtidig belyser også at avholdsorganisasjonene ikke bare tar del i beslutningsprosessene i norsk alkoholpolitikk, men også samarbeider aktivt med statlige organer som Rusmiddeldirektoratet i iverksettelsen og håndhevingen av vedtatt alkoholpolitikk. Artikkelen styrker helt klart en hver påstand om at både IOGT og DNT har tatt aktivt del i forvaltningen av norsk alkoholpolitikk.

Når det gjelder hva avisartikkelen mer konkret forteller oss om kritikken av regjeringens prioriteringer av bevilgninger til rusforebyggende arbeid, kommer det blant annet fram i artikkelen at av datidens 57 millioner kroner som Rusmiddeldirektoratet bevilget til rusforebyggende tiltak, så gikk mer enn halvparten til rene avholdsorganisasjoner. Ikke nok med at dette var bevilgningene i 1999. Da aftenposten gikk gjennom Rusmiddeldirektoratets årsmeldinger og regnskap, viste det seg at paraplyorganisasjonen for 16 sentrale avholdsorganisasjoner, Avholdsfolkets Landsråd(nå Actis), var bevilgningsvinneren av midler for hele perioden mellom 1996 og 1998. Av de organisasjonene som var med på dette vinnerlaget, har vi blant annet: Det Norske Totalavholdselskap(DNT), IOGT, Juvente, Motorførernes Avholdsforbund og Blå Kors. Enda var ikke dette alt av mottatte overføringer fra staten. Flere av organisasjonene som var medlem av Avholdsfolkets Landsråd, som for eksempel IOGT, DNT og Juvente, mottok på toppen av det, også støtte som frivillige organisasjoner. Til sammenligning fikk diverse ungdomsorganisasjoner som engasjerte seg i bekjempelse av narkotika blant ungdom, bare 3-4 millioner årlig(Aftenposten:20.11.1999).

Av de 57 millioner kroner som Rusmiddeldirektoratet delte ut i 1999, så var det i følge direktør Stein Berg kun 12 millioner av disse midlene direktoratet bevilget over på egen hånd. Resten av midlene var allerede avgjort fra Storting og regjering(Aftenposten:20.11.1999).

Det er ikke bare skjevheten i pengefordelingen avisartikkelen belyser. Denne praksisen fra regjeringen ble møtt med kritikk fra flere forskere. I hovedsak dreide kritikken seg om at praksisen med disse store pengebevilgningene til avholdsorganisasjonene som et ledd i rusforebygging, var for gammeldags og at nytenkning på dette området var nødvendig. Mer konkret går kritikken ut på at utbetaling til avholdsorganisasjonene er fortsatt hovedprioritet, til tross for at avholdsbevegelsen har gått kraftig tilbake. Willy Pedersen fra NOVA brukte til og med beskrivelsen «nesten forsvunnet» om avholdsbevegelsens innflytelse på daværende tidspunkt. I tillegg til kritikken om selve pengebruken, kommer det også kritikk om satsingsområdene. Sturla Norlund som var instituttsjef ved Statens Institutt for Alkohol og Narkotikaforskning(SIFA) på daværende tidspunkt, gav i artikkelen uttrykk for at det var på tide å tenke annerledes når statlige midler skal fordeles, blant annet med tanke på at også bruken av narkotiske stoffer hadde økt dramatisk gjennom 1990-årene(Aftenposten:20.11.1999).

Avisartikkelen fra 1999, er på mange måter en typisk politisk sak i avisen der det formidles misnøye med regjeringens pengeprioriteringer på rus og alkoholpolitikken. Da er spørsmålet hva denne saken sier oss om avholdsorganisasjonene IOGT og DNTs bruk av politiske påvirkningsstrategier i alkoholpolitikken? For å svare enkelt på spørsmålet, er svaret svært begrenset. I den grad man kan tyde kommunikasjonsforholdet mellom disse to avholdsorganisasjonene og den statlige forvaltningen, så sier artikkelen ingen ting om hva slags strategi som er tatt i bruk for å bli mottaker av størsteparten av pengebevilgningene til rusforebyggende tiltak, men man kan likevel til en viss grad lese ut av artikkelen hva slags forbindelser som allerede er opprettet. For det første kommer det fram at avholdsorganisasjonene helt klart har en favorisert rolle i bevilgninger av penger til organisasjoner som jobber mot forebygging av rus og alkoholmisbruk. For det andre legger ikke daværende sosialminister Magnhild Meltveit Kleppa skjul på at avholdsorganisasjonene har en sentral rolle i forebygging av rusmisbruk, selv om hun også poengterer at også andre organisasjoner bør prioriteres i dette arbeidet. Enda mer interessant med hennes innspill, er at hun sier til avisen at det ikke nødvendigvis trenger å bety mindre bevilgninger til avholdsorganisasjonene, men heller styrking av hele feltet(Aftenposten:20.11.1999).

Ut i fra den dominerende rollen avholdsorganisasjonene har i bevilgninger fra Rusmiddeldirektoratet, er det godt mulig å se konturene av hva slags kommunikasjonsforhold IOGT og DNT har hatt overfor regjeringen i forkant. Vi snakker om at den korporative kanal muligens er blitt benyttet i å påvirke beslutninger i alkoholpolitikken. Faktisk tyder saken på at medlemsorganisasjonene i Avholdsfolkets Landsråd(Actis), har oppnådd en særegen posisjon i samarbeidet med Rusmiddeldirektoratet. Ut i fra Nordbys definisjoner av områder for korporativ organisering, så er dette forholdet mellom avholdsorganisasjonene og staten innen for definisjonen av «korporativisme under forvaltningen» fordi Rusmiddeldirektoratet fungerer som et statlig utvalg med organisasjonsdeltakelse der avholdsorganisasjonene er med på å bidra i utformingen av rusmiddelpolitikken ved hjelp av økonomiske midler. Skal vi gjøre inntrykk av hva slags politisk påvirkningsstrategi i form av korporativisme artikkelen forteller oss når det kommer til maktfordelingen mellom organisasjoner og stat, så snakker vi her om en gråson til «samfunnskorporativisme», fordi de avholdsorganisasjonene som er med i Avholdsfolkets landsråd, nærmest har en monopolisert rolle i sitt bidrag i alkoholpolitikken. Den monopoliserte representasjonen er kanskje ikke formell, men fungerer på mange måter slik fordi økonomiske overføringer fra Rusmiddeldirektoratet i følge avisartikkelen er så radikalt overlegne andre aktører som jobber med forebygging av rus og alkoholproblemer(Aftenposten:20.11.1999:Nordby:1994:5,13).

For å oppsummere innholdet i artikkelen kort, formidler den et budskap om at avholdsorganisasjonene i alt for stor grad blir favorisert i utbetaling av offentlige midler fra Rusmiddeldirektoratet. Dette blir særlig kritisert fra flere forskere som mener avholdsbevegelsen ikke lenger tjener samme hensikt med sitt sviktende medlemstall. Når det kommer til relevansen artikkelen belyser i valg av politiske påvirkningsstrategier for IOGT og DNT, så gir artikkelen en indikasjon på at den samfunnskorporative veien å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk, muligens var under press på daværende tidspunkt.

5.1.9. Invitasjon av politiker om muslimer og norsk rusomsorg

Artikkelen er hentet fra «Blå kors Magasinet Rusfri» og er i fra september 2009. På side fire i magasinutgaven finner vi artikkelen med overskriften «Muslimer og norsk rusomsorg», forfattet av redaktør Steinar Glimsdal. Artikkelen er en rapport fra advokat og Stortingspolitiker fra Venstre Abid Q. Rajas foredrag på jubileumsseminaret i Stavanger 5. august samme år. Jubileet ble arrangert i regi av Det Norske Totalavholdsselskap(DNT), IOGT og Juvente(Rusfri:09.2009:Stortinget: Abid Q.Raja).

Når det gjelder begrunnelsen for at denne avisartikkelen er valgt ut som en del av det empiriske grunnlaget, er at artikkelen belyser en interessant sak der DNT, IOGT og Juvente har vist en evne til å tilpasse seg endringer i det politiske landskapet knyttet til alkoholpolitikk over tid. I dette tilfellet har de vist seg engasjert i de utfordringene innvandrerne møter i forbindelse med norsk drikkekultur og hvordan dette påvirker integrering. Endrede utfordringer som dette i de politiske omgivelsene, er muligens forhold som får betydning for DNT, IOGT og Juventes videre valg av politiske påvirkningsstrategier i utformingen av norsk alkoholpolitikk.

Hovedbudskapet i foredraget til Raja, er at alkohol, rusbruk, og spilleavhengighet blant innvandrere står i veien for integrering. Særlig kommer han inn på at særlig alkohol for muslimer er et svært tabubelagt tema. Konsekvensen er ofte at de drikker i det skjulte. Blant innvandrere som utvikler et rusproblem fører dette ofte til både rusmisbrukeren og de pårørende kvier seg for å søke hjelp. I tillegg nevner han det stadig økende alkoholkonsumet blant innvandrerdømt. Her blir avholdsbevegelsen viktig for unge muslimer som har behov for en alkoholfri integrering(Rusfri:09.2009).

Relevansen denne artikkelen har for å svare på problemstillingen, er at innholdet i artikkelen tyder på at avholdsorganisasjonene DNT, IOGT og Juvente har invitert en politiker fra Stortinget til å komme og holde foredrag om innvandrere, alkohol og integrering. For å sette dette i lys av hva slags politiske påvirkningsstrategier IOGT og DNT har tatt i bruk for å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk, så kan dette foredraget fra Raja på IOGT, DNT og Juventes arrangement, tolkes som et klassisk tilfelle av lobbyisme. Dette fordi invitasjonen til Raja om å holde foredraget kan tyde på en kortvarig «ad hoc»-preget kontakt mellom organisasjon og politiker der målet for IOGT og DNT er å dele sine synspunkter om alkoholens effekt på integrering med en

stortingspolitikker. På den måten får IOGT og DNT mulighet til å nå fram med sitt alkoholpolitiske budskap i en mer uformell setting, fordi foredraget neppe i seg selv er en del av en formell beslutningsprosess(Espeli:1999:19).

For å oppsummere belyser artikkelen andre utfordringer IOGT, DNT og Juvente har vært vant med å forholde seg til enn de tradisjonelle sakene som har vært nevnt i historielitteraturen. Dette belyser helt klart en tendens til tilpasning i de alkoholpolitiske omgivelsene over tid. Kanskje det ikke er helt tilfeldig at lobbyisme i slike saker blir sett på som mest hensiktsmessig for å sette de alkoholpolitiske sakene på dagsorden.

5.1.10. Oppsummering

Når det kommer til hvilke valg av politiske påvirkningsstrategier avisartiklene samlet sett har belyst, så er alle tre hovedstrategiene: demokratisk pluralisme, korporativisme og lobbyisme representert. Men det som skiller dette delkapittelet ut fra resten av kapittel 5, hvis vi ser bort fra intervjuene, er at kapittel 5.1 som tar for seg tidligere avisartikkel støtter en hypotese om at IOGT og DNT har deltatt i samfunnskorporative ordninger med representasjon i Statlig forvaltning i iverksettelse og håndhevelse av alkoholpolitikk.

Av politiske kampsaker så belyser kapittelet både ønske om å bevare et strengt Vinmonopolet, opprettholdelse av reklameforbud, alkoholfrie alternativ, og generell begrensing av skadevirkninger.

5.2. Svar på høringsnotater fra departementet

Dokumenter som dette er best tilgjengelig på regjeringens egne nettsider eller hjemmesidene til IOGT og DNT. Høringsuttalelsene som blir gjennomgått er i hovedsak svar på Helse og sosialdepartementets lovendringsforslag som er sendt ut på høring til berørte parter. Disse dokumentene gir særlig et godt innblikk i den politiske aktiviteten til disse to organisasjonene innenfor den korporative plattformen for påvirkning de siste ti årene.

5.2.1. Høringsuttalelse fra IOGT: Forslag til endringer i alkohollovgivningen: 23.09.2009.

Denne høringsuttalelsen kom i form av et brev til Helse og Omsorgsdepartementet med et krav om en ytterligere innstramning i alkohollovgivningen når det kommer til terskelen for å få innfridd søknad om skjenkebevilgning. Det andre kravet går ut på at skjenketiden må innskrenkes. Når det kommer til dato på brevet, så er dette et svar på et høringsbrev fra Helse og omsorgsdepartementet om forslag til endringer i alkohollovgivningen, som er sendt ut 23.09.2009 med en høringsfrist 23.12.2009. I all hovedsak gikk høringen ut på at alkohollovens maksimaltid for skjenking skulle innskrenkes med en time. I tillegg var det også forslag om endringer auksjonsforbudet som gikk ut på at alkoholholdig drikk kunne auksjoneres bort mellom private i regi av Vinmonopolet(Helse og omsorgsdepartementet:Høringsbrev:2009).

Det første innspillet fra IOGT i brevet til Helse og sosialdepartementet, er misnøye med overetablering av skjenkebevilling. Framgangsmåten for å argumentere for det første innspillet, er å referere til en forskningsrapport fra 2001, av juristen Niels Kristian Axelsen i regi av SIRIUS, med tittelen «Skjenking i grenseland, strategier tiltak og lovgivning mot økonomisk kriminalitet i de nordiske land». I tillegg referer også det til Oslo politikammers høringsinstans fra år 2000 om 960 søknader om fornyet alkoholbevilling, der 52 av dem i følge politiet absolutt ikke kvalifiserte til å inneha skjenkebevilling, men der likevel 90% av dem fortsatt har det. Det tas også et fram et eksempel fra Danmark der politiet har kontrollmyndighet overfor skjenkestedene uten at det er behov for mistanke om brudd på skjenkebevillingen på forhånd(Helse og omsorgsdepartementet:Høringsuttalelse:IOGT:2009).

Disse referansene til en forskningsrapport og til politiets rapport fra år 2000, belyser en viss kompetanse og kunnskap IOGT har på uheldige konsekvenser knyttet til skjenkebevilling. Med andre ord bidrar denne høringsuttalelsen fra IOGT i å styrke teorien om at regjeringen sender ut forslag til høring til berørte parter før vedtak besluttes. På den måten blir både kunnskapsnivået økt samt at regjeringen får et legitimt grunnlag i sitt argument for lovendringsforslag. Den kunnskapen IOGT har å bidra med her, er kunnskap om skadevirkningene(Østerrud:2007:143).

Når det gjelder hva slags politisk påvirkningsstrategi IOGT har tatt i bruk i denne høringsuttalelsen, så er det helt klart den korporative kanal. Nærmere bestemt korporativ pluralisme, fordi IOGT er bare en av en rekke andre berørte organisasjoner som har blitt hørt i lovendringsforslaget fra Helse og Sosialdepartementet. Andre høringsinstanser til departementets høringsnotat er: Actis, Det Norske Totalavholdelskap(DNT), Blå Kors, Det Hvite bånd, Den norske legeförening, Politidirektoratet, Pilsens venner, AS Vinmonopolet, Bryggeri og Drikkevareforeningen og mange flere(Regjeringen:23.12.2009).

Resten av innspillene til Helse og sosialdepartementets høringsnotat om endringer i alkohollovgivning gjelder:

1. Lovens normaltid for skjenking bør flyttes fra dagens normaltid som er kl.01.00 til kl. 24.00.
2. IOGT støtter departementets forslag om å tilbakestille lovens maksimaltid med en time til kl.02.00.
3. IOGT støtter departementets forslag om at det bør innføres en prøveordning ved at kommunale skjenkekontrollører kan inndra skjenkebevilling på stedet etter den forutsetning at prøveordningen foregår i større kommuner over 50 000 innbyggere og noen mellomstore kommuner på 20-50 000 innbyggere. IOGT ettersøker også et tettere samarbeid mellom kommunene og Helsedirektoratet i denne saken her.
4. IOGT uttrykker misnøye med departementets avvisning om å innføre vetorett for politiet i bevillingssaker
5. Forslaget fra departementet om å åpne for salg av egenprodusert alkoholholdig drikk inntil 4.7% alkohol i egen virksomhet, støttes ikke av IOGT.
6. Når det kommer til departementets forslag om å tillate auksjon av alkoholholdig drikk mellom private i regi av Vinmonopolet, samtidig som at auksjon av alkohol mellom næringsdrivende oppheves, blir møtt med skepsis hos IOGT.
7. Helse og sosialdepartementets forslag om å justere bevillingsgebyrene blir møtt med samtykke fra IOGT mot at gebyrene økes med minst 20%.

For å oppsummere høringsvaret fra IOGT, så er det særlig to hovedtyper av virkemidler IOGT benytter seg av i brevet til departementet. Det første, er som nevnt tidligere, bidrag med kunnskaper om skadevirkninger til alkoholomsetning. Dette kan vi kalle for det vitenskapelige virkemiddelet. Det vitenskapelige virkemiddelet gir seg særlig utslag i å sette sammenheng mellom forlengede skjenketider og voldsnivå og at det fra et folkehelseperspektiv har vært en velfungerende alkoholpolitikk i Norge sammenliknet med andre europeiske land(Høringsuttalelse:IOGT:2009).

Det juridiske virkemiddelet IOGT bruker, ligger i å påminne regjeringen om at de har satt seg inn i lovverket. For eksempel påminnes med om politiets rett til å stenge et skjenkested, som er beskrevet i Alkoholloven §1-8a annet ledd(Høringsuttalelse:IOGT:2009).

For å heve seg i hierarkiet av et mangfold av aktører som har fått lovendringsforslaget sendt til høring, kan høringsuttalelsen til IOGT gi et inntrykk av å ha en viss grad av vitenskapelig og juridisk kompetanse på alkoholpolitikken. Noe som absolutt kan være en fordel med tanke på at organisasjonen også har rivaler som for eksempel Bryggeri og Drikkevareforeningen blant høringsinstansene. Denne rivaliseringen er selve «pluralismens pris»(Høringsuttalelse:IOGT:2009).

Brevet var signert av generalsekretær i IOGT Cecilie Widness.

5.2.2. Det Norske Totalavholdsselskaps(DNT) høringsuttalelse om endringer i alkohollovgivningen 23.09.2009.

Samme høringsuttalelse som IOGT svarte på i forbindelse med Helse og omsorgsdepartementets forslag om endringer i alkohollovgivningen fra 23.09.2009, ble også sendt til det Norske Totalavholdsselskap(DNT) til høring. DNT svarte på høringen i form av et brev datert til 17.12.2009, som var sendt i fra Oslo. De sakene DNT har innspill i til lovendringsforslaget fra Helse og omsorgsdepartementet, handler om følgende saker:

1. Maksimaltider for skjenking av alkoholholdig drikk
2. Kontroll og reaksjonsbestemmelser

3. Nasjonal standard for skjenketetthet
4. Reklame
5. Merking av alkoholembalasje

For å si noe om hvilke politiske påvirkningsstrategier denne høringsuttalelsen fra Det Norske Totalavholdsselskap, så er det i likhet med samme svar på høringsnotatet fra IOGT, den korporative kanal som er benyttet. Siden også DNT også har konkurranse med andre organisasjoner som blir hørt i lovendringsforslaget til departementet, og at det er ingen i hverken høringsnotatet fra departementet, eller i høringsuttalelsen fra organisasjonen som tyder på at DNT har noe monopolisert representasjon eller at staten har noen overordnet maktrolle, så er dette en indikator på at forhandlingen foregår innen for et korporativt pluralistisk system. Dette systemet kjennetegnes også av en maktbalanse mellom de hørte organisasjonene, som i dette tilfellet gir seg utslag i at DNT at for eksempel «Norske Vinklubbers forbund», kanskje har et annet mål for øye med sitt innspill til departementets forslag enn DNTs avholdspolitiske budskap(DNT:Høringsutalelse:2009:Norby:1994:13-15:Regjeringen:Forslag til endringer i alkohollovgivningen:Høringsinstanser:2009).

Den fremgangsmåten DNT har valgt i forhandlingen med departementet her, er forholdsvis likt IOGTs framgangsmåte for å overbevise regjeringen. DNT gir i sitt hørings svar til Helse og sosialdepartementet et inntrykk i å sitte på verdifull kunnskap og kompetanse knyttet til skadevirkningene ved en utvidet tilretteleggelse for alkoholomsetning. Når det kommer til å gi et inntrykk av å inneha en viss grad av vitenskapelig kompetanse på området skadevirkninger ved tilgang på alkohol, så referer det blant annet til gode erfaringer å innskrenke skjenketidene med mellom ½ til 1 time. Særlig refereres det til statistikk fra en rekke norske byer. Blant annet gikk voldstatistikken ned med 20% i Arendal etter bare ett år med stenging kl.02.00 og i Tønsberg var voldstatistikken helt nede på en reduksjon på 37% bare etter 6 måneder med stenging kl.02.00(DNT:Høringsutalelse:2009).

Et annet argument som kan gi inntrykk av at DNT gjør forsøk på å fremstille seg som vitenskapelig formidler av skadevirkningene ved økt tilgjengelighet på alkohol, står i sak 5, med overskriften «Merking av alkoholembalasje». Her påminnes det fra departementets eget høringsnotat at alkohol er det rusmiddelet som skaper mest sosiale

og helsemessige skader. Nettopp av den grunn taler DNT for et behov for merking av emballasjen på alkoholprodukter etter samme mønster som tobakksprodukter med den hensikt å skape en folkeopplysende effekt om skadevirkningene ved bruk av alkohol(DNT:Høringsuttalelse:2009).

Retorikken overfor departementet om å gi et inntrykk av å ha satt seg inn i alkohollovens bestemmelser, er ikke så tydelig fremhevet som IOGTs svar på samme høringsnotat. For eksempel henvises det ikke til noen konkrete paragrafer. Likevel er det ikke helt fraværende i høringsuttalelsen fra DNT å påminne om en viss juridisk kompetanse på alkohollovgivningen. Under overskriften «Hvem kontrollerer kontrolløreren» prøver DNT å konfrontere regjeringen om et mulig hull i lovverket. Blant annet gjøres det oppmerksom på at alkoholloven også brytes ved manglende oppfølging av kommunens lovpålagte kontrollvirksomhet. Videre konfronterer DNT departementet med spørsmålet om hvor de som rammes av manglende skjenkekontroll fra kommunene skal henvende seg og samtidig etterlyser et behov for at også befolkningen bør få være part i sånne tilfeller(DNT:Høringsuttalelse:2009).

Et annet godt eksempel på å gjøre et forsøk på å fremstille organisasjonen om å ha en viss grad av juridisk kunnskap når det gjelder alkohollovgivningen, er å påminne departementet om reklameforbudet i sak 4 som omhandler reklame. Her gir DNT klart uttrykk for at det er et paradoks at det da tillates redaksjonell omtale av alkoholprodukter. Derfor mener krever DNT overfor departementet at det foretas en ny vurdering om denne type omtaler bør karakteriseres som reklame(DNT:Høringsuttalelse:2009).

Brevet til Helse og sosialdepartementet avsluttes med signatur fra daværende generalsekretær Harald Dyrkorn.

5.2.3. DNT: Forslag til endringer i alkoholforskriften.07.10.2014

Dette dokumentet er et hørings svar fra Det Norske Totalavholdsselskap til Helse og Omsorgsdepartementet i form av et brev datert til 07.10.2014. Forfatteren av brevet er leder ved Rikspolitisk utvalg i DNT, Sigmund Kroslid. Dette hørings svaret er et svar på regjeringens forslag om å reformere reklameforbudet for alkohol fra 1975 med det

argument at reklameforbudet må tilpasses dagens situasjon. Med beskrivelsen «å tilpasse reklameforbudet etter dagens situasjon», så sikter regjeringen til både det økte behovet for forbrukerinformasjon og tilpasning til den teknologiske utviklingen der det skal drøftes hvor vidt alkoholprodukter kan annonseres over internett fra nettbutikker og skjenkesteder(Høringsuttalelse:DNT:2014).

For å si noe om hva slags politisk påvirkningsstrategi som høringsuttalelsen fra DNT belyser, så kommer innspillene til Helse og omsorgsdepartementets forslag i form av et brev. Hvor vidt DNT også har uttalt seg i plenum overfor departementet, sier ikke høringsuttalelsen noe om. Det vi kan si med sikkerhet er at DNT i likhet med mange andre organisasjoner som er ført opp blant høringsinstansene har blitt hørt i lovendringsforslaget fra departementet. Siden DNT er en av mange organisasjoner som er ført opp blant regjeringens høringsinstanser, så snakker vi her om et kommunikasjonsforhold mellom staten og interesseorganisasjonene der de berørte organisasjonene er en integrert del av beslutningsprosessen. Med andre ord snakker vi om at DNT har benyttet seg av den korporative kanal for å påvirke Stortinget i spørsmålet om oppmykning av reklameforbudet. Siden det er lite som tyder på at Stortinget har overordnet makttrolle i denne forhandlingen, eller at en eller noen få av organisasjonene har noe monopolisert interesserepresentasjon, så tyder denne saken på at den politiske påvirkningsstrategien er av korporativ pluralistisk art(Høringsuttalelse:DNT:2014:Nordby:1994:13-14:Helse og sosialdepartementet:Høringsnotat:2014:Regjeringen: Forslag til endringer i alkoholforskriftens reklamebestemmelser: Høringsinstanser:2014).

Når det kommer til hvilke virkemidler DNT tar i bruk for å underbygge sine innspill til lovendringsforslaget fra Departementet, så gir organisasjonen også her, som i de andre høringsuttalelsene inntrykk av å sitte på verdifull kunnskap om negative konsekvenser ved oppmykning av reklameforbudet, både vitenskapelig og juridisk. Nettopp kritikk på bakgrunn av argumenter forankret i vitenskap og lovverk åpner DNT sin høringsuttalelse med. Ut fra et juridisk forankret argument, kritiserer DNT regjeringen for at formålsparagrafen om å redusere totalforbruket med alkohol ikke har fungert. I samme avsnitt referer DNT til tall fra SIRIUS som viser at totalforbruket av alkohol har økt med 40 % de siste 20 årene, samt at antallet skjenkesteder er tredoblet siden 1980-tallet. Det er blant annet tall som dette som DNT legger til grunn for sitt standpunkt om

at hverken legitimiteten til lovverket eller den teknologiske utviklingen gir grunn til å liberalisere dagens praksis(Høringsuttalelse:DNT:2014).

5.2.4.Høringsuttalelse fra IOGT og Juvente, 7.oktober 2014

Dette dokumentet er IOGT og ungdomsorganisasjonen Juventes svar på samme høringsnotat som DNTs høringsnotat fra 7.oktober 2014 som omhandlet endringer i reklamebestemmelsene.

Selve dokumentet åpnes med ei kunngjøring om hva IOGT og Juvente står for hva de jobber med. Begge klargjør for Helse og omsorgsdepartementet at de står for en restriktiv alkoholpolitikk. IOGT informerer departementet om at de er landets største avholdsorganisasjon med 4000 medlemmer og at de jobber med diverse rusforebyggende tiltak som for eksempel tilbud til rusavhengige. I tillegg gjør de det klart at de jobber med ruspolitikk på både lokalt, regionalt og nasjonalt nivå og henviser videre til deres nettsider. Juvente informerer om at de er ungdomsorganisasjonen med lokallag over hele landet, som jobber med forebygging og for en restriktiv alkoholpolitikk. Juvente arrangerer også rusfrie arrangementer for ungdom. Til departementet påminner de også om deres visjon om en demokratisk verden basert på menneskeverd og solidaritet i en verden der rusmidler ikke skaper problemer.

Disse organisasjonene åpner argumenteringen sin med å gi et generelt innspill på Helse og omsorgsdepartementets forslag om endringer av alkoholforskriften med å gi tydelig uttrykk for at de ikke anerkjenner forslaget som en opprydning av regelverket. Begrunnelsen er at regelverket fra før av er svært klar og tydelig på at alkoholreklame er forbudt. Departementets forslag til endringer av regelverket vil føre til så mange smutthull og gråsoner at funksjonen til reklameforbudet vil bli svært begrenset, frykter IOGT og Juvente. De beskriver konsekvensene av en sånn oppmykning som en «uthuling» av reklameforbudet. Hovedbudskapet fra disse to organisasjonene er at departementet forkaster forslaget og sørger for at reklameforbudet forblir uendret.

Den eneste oppmykningen IOGT og Juvente gir uttrykk for at de går med på i innledningsavsnittene, er at de til nød kan akseptere nøktern produktinformasjon på nettsidene til bedrifter som driver detaljhandel. Dette etter den forutsetning at det ikke tas i bruk bilder og at det ikke tillates hos produsenter, grossister og importører. Her

forutsettes det at forslaget til ny §14-3, punkt 12 i Forskrift om omsetning av alkoholholdig drikk blir fulgt(Høringsuttalelse:IOGT/Juvente:2014).

Når det gjelder hvilken politisk påvirkningsstrategi IOGT og Juvente har tatt i bruk ut i fra denne høringsuttalelsen, så er det helt klart gjennom den korporative kanal fordi lovendringsforslaget er sendt ut til høring berørte parter. Når det gjelder hvilken kategori av den korporative kanal som er benyttet ut i fra maktfordelingen mellom staten og organisasjonene, så snakker vi også her om korporativ pluralisme. I denne betydningen snakker vi om et mangfold av organisasjoner som blir hørt før lovendringen vedtas. Siden denne høringsuttalelsen fra Juvente og IOGT er samme høringsnotat som DNT har mottatt fra regjeringen, så er naturligvis de samme organisasjonene de også må konkurrere om i sine innspill til departementet. Det kommer ikke frem, hverken av regjeringens høringsnotat, eller av IOGT og Juventes høringsuttalelse at noen av interesseorganisasjonene har noe monopolisert medbestemmelsesrett eller annen form for integrert posisjon i utformingen av alkoholpolitikken. Da er det naturlig å konkludere med at den korporative påvirkningen foregår etter den pluralistiske modellen(Høringsuttalelse:IOGT/Juvente:2014).

Når det kommer til framgangsmåten i selve forhandlingen i brevet til Helse og sosialdepartementet, så er strategien i likhet med DNT å prøve å gjøre et inntrykk av kompetanse på temaet som omhandler brudd på reklameforbudet. Blant annet så påminner disse to organisasjonene departementet om sammenheng mellom alkoholreklame og alkoholforbruk og legger dette til grunn for å opprettholde reklameforbudet på dagens nivå(Høringsuttalelse:IOGT/Juvente:2014).

For å overbevise regjeringen om argumentene sine, referer Juvente og IOGT til forskning på virkningen av både alkoholreklame og reklameforbud, og gir da på mange måter uttrykk for å inneha vitenskapelig kompetanse på feltet. Blant annet referer disse to organisasjonene til funn fra SIRIUS, som igjen referer til sammendraget av boka «Alcohol: No Ordinary Commodity», som mener det er en klar sammenheng mellom markedsføring og rekruttering av unge stordrikkere, og av den grunn er det behov for et totalforbud mot reklame av alkohol for å begrense eksponeringen. Et annet godt eksempel at IOGT og Juvente er oppdaterte på både virkningene av reklameforbudet, er tall fra 2011 som viser antallet overtredelser av lovverket fra både skjenkesteder og

salgssteder. Her viser det seg at brudd på reklamebestemmelsene kun utgjør en liten andel av overtredelsene, som her illustreres i hvert sitt sektordiagram. Denne lave andelen av brudd på reklamebestemmelsene viser at lovverket fungerer fordi regelverket er tydelig og konsekvent, i følge IOGT og Juvente(Høringsuttalelse:IOGT/Juvente:2014).

Som et ledd i den politiske påvirkningen gjennom svaret på Helse og sosial departementets høringsnotat, gjør også disse to organisasjonene det tydelig at de har satt seg inn i lovverket. For eksempel referer de til eksempler på aktører som leter etter «smutthull» i reklamebestemmelsene. Blant annet ble innholdet på nettsiden «drikkeglede.no» fra Bryggeri og Drikkevareforeningen vurdert av Helsedirektoratet og Markedsrådet til å være i strid med reklameforbudet. Et annet lite diskret eksempel var at REMA 1000 i 2009 og 2010 markedsførte øl fra Grans bryggeri under grill-logoen. Det er særlig bruddene som har blitt avslørt på nettsider, sosiale medier og blogger som legges til grunn for å fortsatt ha et medienøytralt reklameforbud, fordi det er særlig her grensene tøyes(Høringsuttalelse: IOGT/Juvente:2014).

Et annet godt eksempel fra brevet fra IOGT og Juvente til departementet, som kan gi et inntrykk av at disse organisasjonene innehar en viss juridisk forståelse på reklamebestemmelsene, er at de advarer regjeringen om innføre begrepet «nøktern» i utarbeidelsen av nye Alkoholforskriften §14-3 nr 10-18, fordi det blir en Skjønnsmessig vurdering som kan tolkes på mange måter. En sãnn endring vil i følge IOGT og Juvente vanskeliggjør Helsedirektoratets jobb med å avgjøre hvilke beskrivelser og omtaler av alkoholprodukter som er tillatt(Høringsuttalelse:IOGT:Juvente:2014).

Et annen viktig kategori for innen kunnskap IOGT og Juvente gjør departementet oppmerksom på i høringsuttalelsen, er spredningen av budskap gjennom moderne kommunikasjonsmetoder på internett. På side 8 i høringsuttalelsen, gjør disse to organisasjonene klart rede for at det er glidende overgang mellom definisjon på en internettside og en blogg. For eksempel informerer de om at facebook regnes som et av de eksterne domenene, mens internettside med facebook-intergrert kommentarfunksjon, regnes som de delvis eksterne domenene. Dette blir brukt som eksempler på en overlapping mellom som både vil vanskeliggjøre Helsedirektoratets

håndheving av loven på nett og bransjeaktørene å holde seg innenfor lovverket(Høringsuttalelse:IOGT:Juvente:2014).

Brevet til Helse og sosialdepartementet ble signert av generalsekretær i IOGT Hanne Cecilie Widness, og leder i Juvente Maria Aspen.

5.2.5 Oppsummering

Når det gjelder i hvor stor grad høringsuttalelsene bidrar til å besvare problemstillingen om hvilke politiske påvirkningsstrategier IOGT og DNT tar i bruk for å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk, så utgjør de de absolutt sikreste skriftlige kildene som belyser den korporative pluralismen som strategi for alkoholpolitisk påvirkning fra disse to organisasjonene. Av politiske saker de er engasjert er det særlig motstand mot oppmykning av reklameforbudet, innskrenke skjenkebestemmelsene og beskyttelse av Vinmonopolets rolle som er gjengangere. I tillegg gir de et klart inntrykk av å være oppdatert på både lovverk og tidligere forskning på effekten av alkoholpolitikk. Høringsuttalelsene strekker seg ikke så langt tilbake i tid. De er best tilgjengelig fra det siste tiåret.

5.3. Andre kilder

Andre kilder som gir et innblikk i DNT og IOGTs strategi for politisk påvirkning av utformingen av norsk alkoholpolitikk, kan være andre typer møteprotokoller, radiointervju eller opptak fra radio og fjernsyn. Fra internett kan det være lurt å gå inn på Stortingets nettsider å søke i Stortingets videoarkiv.

5.3.1. Åpen høring fra Stortingets Finanskomite, mandag 4 november 2013

Denne kilden er hentet Stortingets videoarkiv som ligger ute på hjemmesidene til Stortinget. Opptaket er gjort i forbindelse med høringen om statsbudsjettet for 2014 i Stortingets finanskomite 4.november 2013 fra kl.16.15. Hensikten med den åpne høringen i finanskomiteen, er å høre innspill på regjeringens fastsatte alkoholavgifter for 2014 fra berørte parter. De berørte partene som var til stede under møtet var interesseorganisasjoner som: Vin og Brennevinsleverandørenes forening, Bryggeri og drikkevareforeninger, Actis, NHO-Mat og Drikke og Norske Sjokoladefabrikkers forening. Det som blir lagt vekt på her er IOGT og Actis innspill på alkoholavgiftene som

var fremlagt i statsbudsjettet. Møtet ble ledet av lederen for Finanskomiteen Hans Olav Syversen fra KRF(Stortinget:Videoarkiv:Finanskomiteen:2013).

Actis innspill

For å begynne med Actis sitt innspill, som er et samarbeidsorgan for 27 frivillige organisasjoner som er engasjert i rusproblematikk. To av disse organisasjonene er blant annet IOGT og DNT. Når Actis endelig får ordet, er det Anne Karins Kolstad som taler. Hun begynner med en kort presentasjon av organisasjonen, og kunngjør blant annet med at Actis ikke bare jobber nasjonalt, men også overnasjonalt da de har en representant i Brussel som jobber tett opp mot EU-Parlamentet. Videre forteller hun hva Actis jobber med, som i hovedsak er å begrense skadene ved bruk av narkotika, alkohol og pengespill(Stortinget:Videoarkiv:Finanskomiteen:2013).

Når det gjelder Actis innspill til statsbudsjettets alkoholavgifter er hovedbudskapet til komitemedlemmene at alkoholavgiftene bør økes. Nærmere bestemt med 5% fra 2013 til 2014. Begrunnelsene for standpunktet til Actis er blant annet at alkohol er den tredje største risikoen for helseskader i vår del av verden, både når det gjelder ulykker, vold og kronisk sykdom. I tillegg påminner Anne-Karin at det nettopp er en restriktiv alkoholpolitikk som gjør at Norge har et relativt lavt alkoholforbruk sammenliknet med flere andre land, som igjen har spart lander for både liv og penger(Stortinget:Videoarkiv:Finanskomiteen:2013).

Andre sterke argumenter for å øke alkoholavgiftene, er at alkoholen stadig har blitt billigere hvis vi sammenlikner hvis vi tar inntekten til folk til sammenlikning. For eksempel kostet i snitt en flaske brennevin i 2011 1.9 arbeidstimer mot hele 6.5 timer i 1970(Stortinget:Videoarkiv:Finanskomiteen:2013).

Andre innspill til komiteen er at tax-free-ordningen på flyplassene enten fjernes eller at salget overtas av Vinmonopolet. Begrunnelsen er at det nettopp her den største handelslekasjen på alkoholvarer skjer og ikke ved grensehandelen(Stortinget:Videoarkiv:Finanskomiteen:2013)

Inspill fra IOGT

Da IOGT fikk komme med sitt innspill, var det organisasjonskonsulent i IOGT Norge, Adrian Ferner Rogne som fikk ordet. Rognes tale går da særlig ut på en gjennomgang av

forskning på sammenhengen mellom alkoholpriser, alkoholpris og alkoholskader. Særlig vektlegger han å argumentere for studier som viser en klar sammenheng mellom pris og alkoholforbruk. En sammenligning av 112 studier fra 2009 viste blant annet at høyere pris på alkohol, gir lavere forbruk, og omvendt. Han viser samtidig sammenhengen mellom pris og skadene knyttet til alkoholforbruk. En økning i pris gav klar nedgang i både promillekjøring, skrumpleverdødlighet, selvmord og volds og vinningskriminalitet. I tillegg trekker han fram sammenligninger fra andre europeiske land, som for eksempel Danmark, som viste at avgiftsreduksjon på sprit i 2003 førte til 26% økning i akutt alkoholforgiftning blant ungdom under 16 år. Alkoholavgiftene er et veldig viktig virkemiddel både for å begrense både alkoholavhengighet og ungdomsfyll, mener Rogne(Stortinget:Videoarkiv:Finanskomiteen:2013).

Nettopp på bakgrunn av disse studiene er også IOGTs budskap til finanskomiteen om at alkoholavgiftene bør økes. Ikke bare bør de økes, men de bør også justeres etter kjøpekraften og ikke bare inflasjonsjusteres som etter budsjettet til regjeringen. Dette er klar tale fra Rogne som også påminner komitemedlemmene om at alkoholavgiftene er et veldig viktig virkemiddel for å begrense alkoholforbruket, særlig blant ungdom, storforbrukere og alkoholikere(Stortinget:Videoarkiv:Finanskomiteen:2013).

I likhet med Actis påminner Rogne også komiteen om problemet med tax-freeordningen på flyplasser der handelslekasjen her er mye mer omfattende enn til Sverige. Rogne avslutter sin tale med å påpeke høyere bekymring for alkoholforbrukets virkning på folkehelse, enn den effekten grensehandel har for bransjen(Stortinget:Videoarkiv:Finanskomiteen:2013).

Siden kontaktarenaen er Stortinget i forsøket på å påvirke denne beslutningsprosessen, så er det også her naturlig å tro at den numerisk demokratiske kanal er benyttet for å påvirke regjeringens forslag til alkoholavgifter i det kommende års statsbudsjett. Dette fordi IOGT og Actis innspill også direkte påvirker opposisjonspartiernes oppfatning av hvordan alkoholavgiftene bør fastsettes siden opptaket tar for seg en komitehøring i Stortingets finanskomite. Men som det er nevnt tidligere, så har finanskomiteen, særlig de siste 30 årene, tradisjonelt vært svært viktig for lobbyisters kontakt med de folkevalgte på Stortinget for å fremme sine saker. Nettopp av den grunn er det også god grunn til å anta at dette videoopptaket belyser et

tilfelle av lobbyisme fra Actis og IOGT i deres valg av politisk påvirkningsstrategi for å påvirke Stortingets beslutninger(Espeli:1999:172-174; Rokkan:1987:97:Stortinget:Fagkomiteene).

5.3.2. Oppsummering

Konklusjonen er at IOGT og Actis muligens har valgt en kombinasjon av den numerisk demokratiske kanal og lobbyisme for å fremme sitt innspill på regjeringens forslag til alkoholavgifter i statsbudsjettet i den åpne høringen i finanskomiteen. Hvis vi tar prosessen i forkant av møtet, så kan det også tyde på at den korporative pluralismen har vært en av påvirkningsstrategiene med tanke på at komiteene må forutsette at alle berørte parter er hørt før saken legges fram for Stortinget(Stortinget: Om høringer).

5.4 Intervju av to representanter

Det de to kvalitative intervjuene som ble gjennomført, hadde vi en deltaker for hver av de organisasjonene det forskes på. Her ble det intervjuet en nøkkelperson som representerer organisasjonen. Begge representantene har vært svært sentral i ledelsen for henholdsvis IOGT og Det Norske Totalavholdsselskap(DNT) på 1990 og 2000-tallet i tillegg til at de har bakgrunn som medlemmer fra enda mange år tilbake. Det var naturlig å spørre disse to om å delta i et telefonintervju på grunn av den lange karrieren de har i organisasjonene i form av verv og medlemskap, posisjonen i den øvre ledelsen, de historiske kunnskapene og ikke minst innsikt i DNT og IOGTs politiske engasjement. Som nevnt tidligere er begge representantene anonymisert av hensyn til personvernet. Begge representantene fikk de samme 16 spørsmål å svare på(se intervjuguider). Begge representantene som ble intervjuet er også menn.

5.4.1 Intervju av DNTs representant

Innledningsvis kan vi si at i intervjuet med representanten for DNT ble det stilt spørsmål om hans rolle som generalsekretær, hans erfaring i organisasjonen, kontakten med politiske partier, kontakt med offentlige organer og hvilke fremgangsmetoder som ble benyttet for å synliggjøre DNTs alkoholpolitiske saker. Dette vervet som generalsekretær satt personen med gjennom store deler av 1990 og 2000-tallet i tillegg

til at han tidligere også hadde verv som lagleder i lokallag, i distriktslag, sekretær i lokallag og arbeidende styreleder sentralt i DNT(DNT:representant).

På spørsmål som angår korporativismen som påvirkningskanal, så får man inntrykk av den i begrenset grad har vært prioritert fra DNTs side i hans tid som generalsekretær og at de virkningene av denne måten å påvirke på har vært minimal. For eksempel var svaret middels til lav på spørsmålet om i hvor stor grad DNT la vekt på kontakt med departementene i hans tid som generalsekretær. I tillegg beskriver han at denne trenden som synkende, men med tegn på at det etter hvert vil ta seg opp igjen. Forklaringen på en tendens til oppgang igjen i denne måten å forsøke å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk, kan ha sammenheng med en bevisst het i alle av Actis underorganisasjoner om ikke å overlate alt politisk ansvar til fellesparaplyen Actis, men og heller jobbe direkte mot Stortinget, i følge den tidligere generalsekretæren(representant:DNT).

Svaret var også middels til liten grad på spørsmål om i hvor stor grad departementene viste seg å være i imøtekommende overfor DNTs alkoholpolitiske innspill. Den tidligere generalsekretæren trekker fram forhold som liberalisering og at det er vanskelig å nå fram i de politiske miljøene med restriktiv politikk. Likevel ser det ikke helt mørkt ut. Her trekker han fram kampanjer fra MA(tidligere Motorførernes Avholdsforbund), om å få ned promillegrensa som et godt eksempel. Disse kampanjene hadde da støtte fra DNT og andre organisasjoner(representant:DNT).

Svaret ble også i liten grad på spørsmål om i hvor stor grad DNT har innvirket på alkoholpolitiske vedtak i Stortinget i hans tid som generalsekretær. Videre var svaret at dette antakelig hadde sammenheng med ting som lå utenfor generalsekretærens innflytelse som, strukturelle forhold i samfunnet og at organisasjonene vil være forsiktig med å påstå at de har hatt noe innvirkning på det. Når det gjaldt i hvor stor grad DNT muligens har påvirket Stortingets vedtak gjennom innspill på høringsnotatene, så kunne ikke representanten referere til noen enkeltsaker. Likevel har det vært tendens til indirekte påvirkning gjennom fellesorganisasjonen Actis, i følge DNTs representant.

Ut fra dette intervjuet kan det se ut som at den alkoholpolitiske påvirkningen gjennom den korporative kanal, har hatt større betydning for DNT gjennom samarbeid med direktorater og andre offentlige organer. Særlig har samarbeidet vært orientert rundt

tiltak for å minske skadevirkningene ved alkoholbruk, i følge den tidligere generalsekretæren. I følge DNTs representant så har DNT hatt et nært og godt samarbeid med noe som før het «Edruskapsdirektoratet», som senere skiftet navn til «Rusmiddeldirektoratet» og som nå er en del av «Helsedirektoratet»(DNT:representant).

I følge DNTs representant så har mulighetene til å påvirke direktoratenes alkoholpolitiske handlingsmønster vært preget av en negativ utvikling med årene. Særlig fra 1990-tallet har det vært vanskelig å nå fram i direktoratene. Dette kan settes i sammenheng med flere forhold i følge DNTs representant. For det første så kan det ha sammenheng med muligheten til å påvirke stortingspolitikere. For det andre har også DNT lagt om arbeidet sitt fra å være et avholdspolitisk samarbeid til å dreie seg om å skape en alkoholfri samværskultur. For det tredje kan det virke som det er vanskelig å få politikere og byråkrater til å forstå hensikten med å politisere samværskultur. Den tidligere generalsekretæren trekker fram drikkekultur som mulig årsak til manglende interesse fra direktoratene. Selv om et eller annet direktorat ikke har sansen for dette akkurat her og nå, så gir representanten inntrykk av at de likevel ikke gir opp dette prosjektet, og sier de vil intensivere dette arbeidet. Argumentet for å fortsette dette arbeidet på tross av motstand og manglende oppmerksomhet fra offentlig hold, er at dette er forhold som kan endre seg med tiden. (DNT:representant).

Angående spørsmål om organisasjonens representasjon i statlige utvalg og råd, så var svaret konsekvent nei. Riktig nok har fellesparaplyorganisasjonen Actis, tidligere Avholdsfolkets Landsråd vært representert i flere utvalg og råd, men ikke DNT direkte. Når det gjelder fra tiden før representanten ble generalsekretær, så var svaret at det har han ikke klart å finne ut av og henviser til historiebøker(DNT:representant).

Når det gjaldt den partipolitiske forbindelsen, så var DNTs representant en bedre kilde til informasjon. DNT har kontakt med politikere de kjenner og arrangerer møte med dem. Riktig nok er det ofte uklart hvilke av sakene som kommer videre, men i likhet med svarene på høringsnotatene, så har det også vært flere møter med de folkevalgte i følge den tidligere generalsekretæren(DNT:representant).

Svaret var for øvrig i middels grad når det kom representanten sin tid som generalsekretær. De partiene som har vært mest samarbeidsvillig med DNT har vært

Kristelig Folkeparti og Rødt(tidligere Rød Valgallianse), og i tillegg har også SV til dels vært imøtekomende. Videre ble det diskutert hvorvidt DNT har bevart en borgerlig og sosialistisk fløy i organisasjonen. Denne politiske todelingen er et trekk som har røtter lang tilbake i tid, der den borgerlige fløyen hadde sitt utspring i fra den kristne lekmannsbevegelsen, mens den sosialistiske stammet fra arbeiderbevegelsen. Begge disse bevegelsene, som på mange måter var vidt forskjellige, var viktig for moderniseringen av Norge i følge DNTs representant. At arbeiderbevegelsen og avholdsbevegelsen til dels har vært alliert er kanskje ikke noe overraskelse siden Arbeiderpartiet ble stiftet på et losjelokale av i IOGT i 1887. Dagens mest markante partipolitiske alliert, er nok Kristelig Folkeparti, i følge DNTs representant, som beskriver det slik at de må kjempe med kristenfolket for å holde avholdssaken på sporet.

Når det gjelder mulig bruk av lobbyisme for å sette alkoholpolitiske saker på dagsorden overfor Stortinget, var svaret fra representanten mer uklart. I alle fall i hans tid som generalsekretær så var svaret i liten grad. Samtidig innrømmer han at dette var en trend som var vanligere i gamle dager uten at ordet «lobbyisme» var i bruk. Denne metoden er ikke helt fraværende i følge Dyrkorn, men metoden var lite benyttet i hans tid som generalsekretær(DNT:representant).

Når det kommer til samarbeid med andre frivillige organisasjoner innvirket på de alkoholpolitiske påvirkningsmulighetene overfor Stortinget, så var svaret at dette var noe som det var svært vanskelig å si noe om. Likevel velger han å trekke fram samarbeid med ungdomslag og sanitetsforeninger i tillegg til andre avholdsforeninger(DNT:representant).

Litt mer svar er det å hente på spørsmål om saker som har vært et tilbakevendende tema i hans tid som generalsekretær. Representanten nevner blant annet skjenkebevilling, skjenketider, alkoholavgifter, og merking av alkoholemballasje som engasjerte politiske temaer. Akkurat denne saken om produktmerking av alkohol var litt interessant, fordi forslaget gikk da ut på å merke alkoholprodukter på samme måte som man merker tobakk(DNT:representant).

Mediestrategien har i følge den tidligere generalsekretæren vært preget av manglende ressurser. Særlig er det da personalressurser som ikke strekker til. Særlig er da riksdekkende media som er nedprioritert grunnet manglende ressurser, i følge DNTs

representant, og påminner om at de er svært sjelden på TV. Lysere ser ut for aktivitet rettet mot lokalt og regionalt media, der de er mye aktiv. I følge representanten så kan denne trenden også ha sammenheng med omleggingen av organisasjonens arbeid til å foregå ute der alkoholpolitikken faktisk foregår. Det vil si ute i kommunestyrene og til dels fylkestyrene. Tanken er å nå fram der alkoholpolitikken utøves i Norge, og det vil si lokalt. Stortinget står mer for beslutninger som angår endringer av alkoholloven, i følge DNTs representant(DNT:representant).

5.4.2 Intervju av IOGTs representant

I likhet med DNTs representant har også IOGTs representant lang erfaring i organisasjonen, både i form av medlemskap og styreverv. Den tidligere styrelederen i IOGT, kan i presentasjonen av seg selv fortelle at han også i lang tid har vært leder for den internasjonale IOGT-bevegelsen. I tillegg har han også vært generalsekretær i Actis da det enda het «Avholdsfolkets landsnemd». Den norske delen av IOGT har han vært mest aktiv i etter at han ble valgt som leder i 2008. I perioden IOGTs representant var i ledelsen i IOGT, så var en av hovedoppgavene å delta i arbeidet i paraplyorganisasjonen Actis og kommer mange ganger inn på at denne fellesorganisasjonen har fungert som en viktig «forlengende arm» i IOGTs arbeid med alkoholpolitikk(IOGT:representant).

Da det ble spurt etter hvert ble spurt om IOGT som politisk aktør, så viste det seg at den tidligere styrelederen var en viktig kunnskapskilde på dette området. Spesielt imponerende var svaret på spørsmålet om i hvor stor grad organisasjonen har hatt forbindelse med politiske partier i hans tid som leder. Blant annet så er det svært interessant at det kom fram under intervjuet at han selv har både vært gruppeleder og sittet i fylkeskommunen for Arbeiderpartiet. Delvis var dette samtidig som han hadde verv i IOGT. Dette vervet gav representanten personlige begrensinger på hva han kunne drive av lobbyisme. Dette var likevel ikke noe begrensing på at han til en viss grad kunne benytte seg av en del innvortes kanaler for å fremme alkoholpolitiske synspunkter så lenge som Arbeiderpartiet styrte(IOGT:representant).

Hvis det er et bestemt parti som den tidligere styrelederen beskriver som har vært ekstra i møte kommende overfor IOGTs alkoholpolitiske synspunkter, så er det uten tvil Kristelig Folkeparti. Denne forbindelsen kom særlig til uttrykk i den tiden det var en

egen gruppe i Stortinget, med navn «Stortingets avholdsgruppe» som i stor utstrekning besto av politikere fra KRF. Selv om KRF-politikere var i flertall, så fantes det også politikere fra andre partier med i gruppe. Blant annet var det med en håndfull fra Arbeiderpartiet. I tillegg har det også vært politikere fra både Senterpartiet, Venstre, Høyre og til og med en og annen fra FRP. Denne avholdsgruppen i Stortinget ble svært viktig for IOGT å påvirke gjennom den numerisk demokratiske kanal. Såpass viktig var forbindelsen at de ofte ble bedt på møter med Stortingets avholdsgruppe. Den tidligere styrelederen har erfaring med å holde kurs for dem som en ekstern ekspert. Riktig nok kom det fram av intervjuet at disse kursene han holdt ikke ene og alene hadde sammenheng med hans rolle i ledelsen i IOGT. I følge DNTs representant så hadde han også faglige forutsetninger som gjorde det interessant å invitere han som kursholder. Blant annet hadde han også tidligere jobbet i WHO(IOGT:representant).

Når sant skal sies, så gjør IOGTs representant oppmerksom på at IOGT ønsker å gjøre et inntrykk av å være tverrpolitiske. Dette bør ikke være noen hindring for at hvert av medlemmene finner sine partier de er enige med og være aktive der, sier den tidligere styrelederen. Å være veldig aktiv politisk har vært veldig typisk IOGT i alle år. På spørsmål om den partipolitiske kontakten har vært av uformell karakter, så svarer representanten at det er riktig i den forstand at kontakten har foregått via medlemmer som har vært politikere. Det kommer også tydelig fram av intervjuet at det er en del av organisasjonskulturen i IOGT å oppfordre folk til å være politisk aktive. (IOGT:representant).

Den alkoholpolitiske påvirkningen gjennom den korporative kanal har særlig kommet til uttrykk gjennom samarbeid med direktorater og andre offentlige organer i forbindelse med å motvirke skadevirkningene ved alkoholbruk. Dette har særlig kommet til uttrykk gjennom prosjekter og kampanjer, som for eksempel «ALKO KUTT» som nå heter «AV OG TIL». Særlig kommer denne kampanjen inn på definisjoner på hva som bør være alkoholfrie soner. Dette gjelder for eksempel samvær med barn, trafikk, idrett og for folk som har sluttet å drikke. Fra IOGTs side har det da vært særlig fokus på å skape alkoholfrie arenaer, i følge den tidligere styrelederen(IOGT:representant).

Også på spørsmål om IOGT har vært representert i statlige utvalg og råd i hans tid som styreleder i organisasjonen, så bekrefter han dette. Nå forteller han at det finnes mange

typer råd, noen permanente, andre ikke. De permanente rådene har ikke IOGT hatt så mye med, i følge IOGTs representant. Ofte var det slik at de fikk uformelle spørsmål fra et direktorat eller departement i utformingen av gjeldende politikk. Gjerne var det slik at det var de inviterte organisasjonene som bestemte, men det er det nesten helt slutt på. En årsak til denne utviklingen, kan ha sammenheng med at det med tiden har blitt veldig mange organisasjoner. Å inkludere alle vil rett og slett føre til for store organer, i følge IOGTs representant.

Fra tiden før representanten ble leder, så har også IOGT vært representert i statlige utvalg og råd med interesserepresentasjon. Enkelte av disse styrene og rådene har også direkte med alkoholomsetning å gjøre. Blant annet har de vært representert i styret i Vinmonopolet og vært med i diverse samarbeidsorganer med direktoratet, samt vært representert i Statlig råd for fordeling av statsstøtte(IOGT:representant).

Når det gjelder hvor stor vekt IOGT la på kontakt med departementene i IOGTs representants tid som styreleder i organisasjonen, så var svaret i relativt liten grad. I alle fall hvis vi ser IOGTs benyttelse av den korporative kanal på regjeringsnivå isolert sett. Tar vi samarbeidet med fellesorganisasjonen Actis som utgangspunkt, så får vi et annet svar.. IOGTs strategi i dette spillet var å delta i delegasjonene. Tradisjonelt sett så har minst en person i ledelsen i IOGT vært med hver gang det har vært noe utspill overfor departementene i tilknytning til Actis. Særlig når det kommer til forebyggende tiltak, så har Actis vært et viktig instrument i kommunikasjonen med departementene, i tillegg til kontakt i forhold til dem som har gitt tilskudd til organisasjoner. I følge IOGTs representant, så hører det også med til spillet at de får tilskudd via Helse og sosialdepartementets budsjett hvor det er Helsedirektoratet som tar seg av forvaltningen av midlene. Direktoratet har da ønsket at Actis og IOGT skulle drive med noe, og på den måten har organisasjonene kommet til enighet med direktoratet. I denne forbindelsen har kontakten foregått mye på tosidig basis ved møter og konferanser. De ønskede resultatene av denne prosessen, har særlig blitt oppnådd ved lydighet overfor direktoratet. Et av tiltakene er blant annet å drive ganske omfattende diskusjon om alkoholpolitikk lokalt siden det i stor grad er kommunene som står for håndhevelsen av alkoholloven. I tillegg har de arrangert debatter i de større byene(IOGT:representant).

På spørsmål om hvor vidt departementene var i imøtekomne overfor innspillene, så svarer IOGTs representant at det er vanskelig å svare generelt på. Han vet IOGT har vært i stand til å opprettholde et visst regime på dette området til tross for at det gjerne har vært mot folkeopinionen. Særlig har organisasjonen fått mye medhold i å beholde et relativt høyt prisnivå og en viss grad av grensebeskyttelse. Press fra IOGT, da særlig gjennom fellesparaplyen Actis, har spilt en viktig rolle i dette engasjementet. Dette har gitt seg utslag i argumenter som har blitt hørt av departementene og som da har blitt framført i forbindelse med behandlinger av budsjetter. Dette er en prosedyre som Actis gjør hvert år for å påvirke stortingsgrupper i alkoholpolitiske spørsmål(IOGT:representant).

På et mer generelt spørsmål om hvor vidt IOGT har innvirket på alkoholpolitiske vedtak i Stortinget, så er svaret fra den tidligere styrelederen at de særlig fikk mye gjennomslag for behandlingsregimene i hans tid som styreleder. Innholdet i dette regimet gikk mye ut på å drive sosialt arbeid og begrense skadevirkningene av høyt alkoholforbruk. Blant annet har det vært et sentralt å bygge arenaer for folk som ønsker å slutte å drikke(IOGT:representant).

Ved bruk av lobbyisme for å oppnå alkoholpolitiske mål overfor Stortinget, så er det svært interessant at den tidligere styrelederen, som faktisk beskriver IOGT som en «lobbyorganisasjon». I tillegg har også landsnemda og Actis spilt en sentral rolle i den lobbyismen som IOGT har ført overfor Storting og styringsverk. Tar vi IOGT og samarbeidspartneren Actis, så er dette en metode for påvirkning som har blitt benyttet i veldig stor grad, i følge IOGTs representant. Representanten beskriver faktisk dette som en «hoved affære» for politisk påvirkning. I praksis har denne lobbyismen gått mye ut på å arrangere møter der politikere er invitert. Gjerne skjer dette i forbindelse med valgkamp. Akkurat denne trenden, har IOGTs representant også personlige erfaringer med i tiden som politiker, der de til stadighet ble invitert av organisasjoner til diverse møter og sammenkomster(IOGT:representant).

Gjennom den tidligere styrelederens karriere i organisasjonen, så var det ikke fritt for endringer i det politiske landskapet, særlig når det kommer til forbindelsen med resten av Europa. Et interessant spørsmål som ble stilt da, var hvordan evne IOGT hadde til å påvirke alkoholpolitiske saker i Stortinget etter at EØS-avtalen trådte i kraft?

Representantens svar på dette spørsmålet var at den muligheten helt åpenbart har blitt mindre. Dette har da sammenheng med at vår sjølråderett har blitt noe redusert. Samtidig bemerker IOGTs representant at gjennom EØS-avtalen, så har alkoholpolitikken i hovedsak har stått uforandret. Det var særlig under regjeringen Bondevik dette ble tatt initiativ til i forhold til EU. Målsetningen var å ha råderett over egen alkoholpolitikk, noe som har blitt videreført til dagens regjering(2015), som har lovet KRF og ikke foreta noen radikale endringer på dette området(IOGT:representant).

Det avsluttende spørsmålet som blir stilt, omhandler hvor vidt media har bidratt til å synliggjøre IOGTs alkoholpolitiske saker i den offentlige debatten. Svaret fra IOGTs representant var at det er ganske dårlig. Det er nettopp det å komme til ordet som har vært en utfordring i den offentlige debatten i følge den tidligere styrelederen. Denne mangelen på mediedekning for IOGTs alkoholpolitiske saker har representanten to teorier om: For det første kan det hende at den yngre generasjon av journalister i liten grad prioriterer avholdsbevegelsens saker fordi dette blir sett på som gårdagens problematikk. For det andre kan det rett og slett hende at det er veldig mange temaer oppe til debatt i media og at andre saker går foran. Samtidig kan også IOGTs representant fortelle at denne oppmerksomheten har variert veldig over tid. I perioder har de hatt henvendelser fra media omtrent annen hver dag. I sånne perioder har de blant annet vært representert i debatter og til og med på dagsrevyen(IOGT:representant).

Når det kommer til selve mediestrategien, uavhengig av oppnådd oppmerksomhet, så er dette noe som har vært høyt prioritert i følge den tidligere styrelederen. Dette gir seg utslag i diverse planer, opplegg og til og med kontakter i media, i følge representanten. I følge IOGTs representant så er mediestrategier som dette helt avgjørende for alle som vil drive med politisk påvirkning. Påvirkning uten bruk av media, blir svært vanskelig. Denne kanalen for påvirkning når også politikerne som gjerne henter mer inntrykk av påvirkning fra media, enn den direkte kontakten(IOGT:representant).

5.4.3 Oppsummering

Utbyttet av intervjuene var stort sett tilfredsstillende i veien mot et svar på problemstillingen. Det overraskende var at intervjuet med representantene gjorde et inntrykk av at disse to avholdsorganisasjonene gjorde et inntrykk av å være svært

forskjellig i målsetningen om å påvirke politisk. IOGT framstod mye mer som en lobbyorganisasjon enn DNT. I tillegg kunne man få inntrykk av at IOGT i større grad tok del i samarbeid med den statlige forvaltningen, særlig gjennom samarbeid med Helsedirektoratet enn det som var tilfellet med DNT. Den klart største likheten i intervjuene med begge representantene var at begge vektla betydningen av fellesorganisasjonen Actis for å bli hørt i alkoholpolitiske saker. Begge representantene trakk også fram Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti som de to politiske partiene som historisk sett har vært mest samarbeidsvillig.

Kapittel 6. Analyse av betydningen av «den korporative vendingen», «den uformelle valgkanalen» og «den lobbyistiske nyvinningen».

I dette kapittel skal vi avgjøre i hvor stor grad empirien i kombinasjon med gjennomgangen av tidligere forskning på feltet, bidrar til å besvare problemstillingen: «Hvilke strategier for politisk påvirkning i utformingen av norsk alkoholpolitikk fikk størst betydning for avholdsorganisasjonene IOGT og Det Norske Totalavholdsselskap(DNT) etter 1945, når det kommer til numerisk demokrati, korporativisme, eller lobbyisme?» I tillegg åpner både litteraturen og empirien for spørsmål om hva som er oppnådd av politisk gjennomslag for disse avholdsorganisasjonene? Hvordan har endringsprosesser i korporativismen blitt tilpasset? Hva slag bakenforliggende mekanismer ligger forut for evnen til å påvirke politisk?

På bakgrunn av empirien fra både dokumentanalyse og intervju, så kan det tyde på at korporativisme og lobbyisme har vært de mest avgjørende og fremtredende kanalene for å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk for avholdsorganisasjonene IOGT og DNT fra 1945 og fram til i dag. Særlig har lobbyismen fått en stadig større posisjon i å påvirke Stortingsvedtak, mens korporativismen har fått størst betydning når det rettes innspill mot regjeringens lovendringsforslag og når det samarbeides med den statlige forvaltningen. Korporativismen har holdt seg gjennom hele perioden, men har med tiden endret både funksjon og omfang.

Den numeriske valgkanalen har formelt sett vært fraværende, men har likevel beholdt mye av sin uformelle betydning, særlig via enkeltrepresentanter, men også gjennom komiteene og andre stortingsgrupper. I denne kampen for å bli hørt fra politisk hold, så er det særlig to faktorer som har hatt særlig stor betydning gjennom hele perioden: det første er mediestrategien, det andre er samarbeid med likesinnede organisasjoner. Når det kommer spørsmål om hva disse to avholdsorganisasjonene har oppnådd av alkoholpolitisk innflytelse og hvor stor makt de har hatt i alkoholpolitiske beslutninger i utformingen av norsk alkoholpolitikk, så tyder mye på at det gamle målet om å oppnå et totalavholdssamfunn, har hatt en ikke-eksisterende betydning. Ser vi derimot på andre

målsetninger for disse to avholdsorganisasjonene, så blir bildet noe helt annet. Hvordan har for eksempel innflytelsen vært på å dempe skadeomfanget av alkoholbruk?

Videre i kapittelet går jeg nærmere inn på hvordan resultatet av forskningen bidrar til å besvare problemstillingen og hva som legges til grunn for konklusjonen.

6.1. Betydningen av «den uformelle valgkanalen»

Den numerisk demokratiske kanal, som det har blitt redegjort for tidligere, er kanskje den veien for påvirkning som har stått svakest for IOGT og DNT når det kommer til å påvirke alkoholpolitiske beslutninger i Stortinget. Likevel har denne trenden på ingen måte vært fraværende for disse to organisasjonene fra 1945 og fram til i dag. Det interessante er at IOGT bekrefter sin partipolitiske og religiøse uavhengighet både på deres hjemmesider og i intervjuet med IOGTs representant. Når det kommer til DNT, så virker synet på partipolitisk engasjement litt mer utydelig. Med sikkerhet kan man si at de ikke er totalt religiøs uavhengige siden det står i deres vedtekter at deres arbeid bygger på den kristne og humanistiske kulturarv. Uten om det står det lite om eventuelle partipolitisk engasjement på deres hjemmesider, for uten om at de har en veldig lokalpolitisk agenda for å påvirke alkoholpolitikken. Med sikkerhet kan vi si at begge organisasjonene ut i fra et rent ideologisk perspektiv, er vanskelig å knytte til noe bestemt politisk parti(DNT:Vedtekter:DNT:Alkoholpolitikk:IOGT:Vedtekter:IOGT:representant).

Selv om den partipolitiske tilknytningen har vært mye mindre fremtredende etter 1945 enn i glansdagene fra mellomkrigstiden, så var disse to avholdsorganisasjonene på ingen måte motstandere av at medlemmene engasjerte seg i politiske partier, eller at organisasjonen hadde en annen form for samarbeid med dem. Siden det eneste avholdspartiet, som er nevnt tidligere, bare var et «døgnflueparti» på begynnelsen av 1900-tallet, er det mest hensiktsmessig å engasjere seg med representanter i allerede eksisterende partier for og på en best mulig måte benytte seg av den numerisk demokratiske kanal for påvirkning. Denne typen engasjement for å påvirke legger hverken tidligere styreleder i IOGT, og tidligere generalsekretær i DNT, skjul på. For det første har begge avholdslederne også hatt verv i arbeiderpartiet. For det andre så sa IOGTs representant rett ut i intervjuet at det har vært veldig typisk for medlemmene å være veldig politisk aktive. Samtidig kom det også klart tydelig fram at partiforbindelsen

var av en mer uformell karakter der kontakten skjedde gjennom organisasjonsmedlemmer som var politikere. Denne teorien styrkes blant annet ved at både IOGT og DNT til en viss grad har hatt forbindelser med flere politiske partier, både på venstresiden og på borgerlig side. Blant annet beskriver DNTs representant partiene Kristelig Folkeparti og Rødt som de mest samarbeidsvillige partiene. Forbindelsen til Kristelig Folkeparti beskriver også tidligere styreleder i IOGT som særlig viktig. I tillegg hadde de selvsagt kontakter fra andre partier som: Venstre, Høyre, Senterpartiet, Arbeiderpartiet, og til og med en fra Fremskrittspartiet. Den partipolitiske fordelingen av kontakter med politikere, kom særlig til syne da Stortingets avholdsgruppe eksisterte, som var overrepresentert med medlemmer fra KRF, i følge IOGTs representant(IOGT:representant).

Fra første halvdel av 1900-tallet, har vi som tidligere nevnt sentrale arbeiderpartipolitikere som: Kyrre Grepp, Oscar Nissen, Martin Tranmæl, men også vår tidligere statsminister Einar Gerhardsen, var sterkt engasjert i avholdssaken. Målet var å trekke likhetstrekk mellom avholdssak og arbeidersak. Med tanke på at Arbeiderpartiet hadde totalforbud på partiprogrammet en periode. I tillegg hadde Arbeiderpartiledere som Tranmæl og Nissen bakgrunn fra henholdsvis IOGT og DNT. Forhold som dette tydet på at partiforbindelsen til disse to organisasjonene var av mer formell karakter i første halvdel av 1900-tallet(Breen:2007:35:Fuglum:1999:150-165, 172,406).

Siden problemstillingen spør etter hvilke strategier for alkoholpolitisk påvirkning som ble gjeldende for IOGT og DNT etter 1945 og fram til, så skal vi i hovedsak begrense oss til denne perioden, fordi bakgrunnshistorien til avholdsbevegelsen som politisk aktør fra før andre verdenskrig, blir for omfattende til å besvare problemstillingen. I tillegg så fikk avholdsbevegelsen helt andre utfordringer knyttet til omgivelsene å forholde seg til etter 1945. Breen nevner forhold som tap av sosialpolitisk posisjon, som tap av posisjonen som sosialpolitisk aktør, som følge av utviklingen av et offentlig hjelpeapparat til å forebygge og behandle alkoholmisbruk, i tillegg til økt interesse for medlemskap i andre lag og foreninger som idretts og fritidslag. I tillegg nevner han et endret syn på alkohol til en mer medisinsk forståelse og endringer i den ideologiske trenden der et kristent konservativt standpunkt som begrunnelse for å legge bort alkoholen ikke samsvarte med den økende makten til Arbeiderpartiet som for lengst hadde forlatt avholdstanken(Breen:2007:76,77-78,83).

Hvis vi ser på antallet av politikere og stortingsrepresentanter som har hatt medlemskap i DNT eller IOGT, eller på annen måte vært tilknyttet avholdsbevegelsen, så kan man nesten få et inntrykk av at den numerisk demokratiske kanal for politisk påvirkning også var viktig etter 1945. Allerede har vi nevnt mange gode eksempler. Blant annet kan vi nevne: Edvard Magnus Edvardsen fra Arbeiderpartiet som i flere perioder satt som vararepresentant på Stortinget for Rogaland mellom 1945 og 1973, men som også hadde bakgrunn som formann i IOGT-Losje «Ebenezer» og satt i styret i Stortingets avholdsgruppe, Arne Lyngstad, stortingsrepresentant for KRF(2001-2005), som var landstyremedlem for DNT, og vår tidligere justisminister Knut Storberget fra Arbeiderpartiet som også tidligere hadde bakgrunn som leder i JUVENTE(felles ungdomsorganisasjon for IOGT og DNT) og nestleder i Avholdsfolkets Landsråd(Actis). Andre sentrale politikere som kan være verd å nevne, er tidligere statssekretær og statsråd fra Arbeiderpartiet, Erik Himle, og tidligere justisminister Bjørn Skau i Gro Harlem Brundtlands første regjering, som også var leder i IOGT fra 1991 til 1997. Disse eksemplene bidrar til å bekrefte tidligere styreleder i IOGTs påstand om at det er veldig typisk for medlemmene å være politisk aktive.(Stortinget:Biografi:Erik Himle:1924-2008:IOGT:2013:Bjørn Skau er død!:Stortinget: Biografi:Bjørn Skau: Stortinget: Knut Storberget).

For uten om sentrale enkeltpolitikere på Stortinget som har vært medlem i IOGT og DNT, så finnes det foreløpig ikke holdepunkter for en påstand om at det foreligger noen formell partipolitisk tilknytning etter samme mønster som forholdet mellom LO og Arbeiderpartiet(se Fagpolitisk Plattform 2015-2019 fra LO og Arbeiderpartiet).En av de få eksemplene på en tilnærmet formell partipolitisk forbindelse for å påvirke alkoholpolitiske beslutninger i Stortinget, gjelder en sak fra 1.oktober 2014 der IOGT sammen med 22 andre organisasjoner spesielt henvender seg til partiene Venstre og KRF om å verne om et julestengt vinmonopol. De andre organisasjonene som var med i aksjonen som har som mål å dempe skadevirkningene av alkohol i julen, er blant annet DNT, Actis, KFUM-KFUK, Juvente, Blå Kors, Frelses Armeen, Forbundet Mot Rusgift(FMR) og Landslaget for rusfri oppvekst. Det interessante i denne saken er at flertallet i Venstres stortingsgruppe samme dagen gikk i mot regjeringens forslag om at Vinmonopolet kunne holdes åpent julaften. Men dette utgjør heller et eksempel på at samarbeid med politiske partier har vært mer konsentrert om felles saker, enn noe

programfestet forhold.(TV2-Nyheter:01.10.2014:IOGT:Nei til åpent pol på julaften:01.10.2014).

Når det kommer til IOGT og DNTs bruk av den numerisk demokratiske kanal som politisk påvirkningsstrategi i utformingen av 1900-tallet, så kan det se ut som de og andre avholdsorganisasjoner har stått i ei særstilling på dette området med tanke på at det gjennom store deler av 1900-tallet fantes ei egen avholdsgruppe i Stortinget. Medlemmene av denne gruppen gikk på tvers av partitilhørighet. Selv om aktiviteten til denne avholdsgruppen har vist seg best dokumenterbar i første halvdel av 1900-tallet, der det blant annet kan opplyses om at 62 av 123 Stortingsrepresentanter stod som medlem av denne gruppen i 1915. Riktig nok eksisterte gruppen også store deler av tiden etter 1945 og fram til i dag, men svært lite tyder på at de klarte å gjenopprette samme nivå av innflytelse på alkoholpolitiske vedtak i Stortinget som i perioden før brennevinsforbudet(NOU:1995:24:28).

Selv om det ikke foreligger noen dokumenterbare kilder om at det har foreligget noen formelle forbindelser mellom de ulike politiske partiene på Stortinget og avholdsorganisasjonene DNT og IOGT, så blir det likevel litt feil å konkludere med at den numerisk demokratiske kanal for påvirkning ikke har hatt betydning som politisk påvirkningsstrategi. Betydningen av denne strategien for alkoholpolitiske beslutninger i Stortinget for avholdsbevegelsen bærer mer preg av og vært av en indirekte uformell karakter. Særlig har dette gitt seg uttrykk i Stortingsrepresentanter som har vært engasjert i avholdssaken eller gjennom diverse kampanjer, som for eksempel kravet om et julestengt Vinmonopol der parti og organisasjon møter hverandre. Hvor vidt slike uformelle kanaler har hatt betydning for Stortingets beslutninger, er som ofte vanskelig å måle. Da er forsøkene på å påvirke gjennom denne kanalen mer målbart gjennom enkeltpolitikere og samarbeidsarenaer som både engasjerer politiske partier og organisasjoner.

Konklusjonen om bruken av den numerisk demokratiske kanal for påvirkning av alkoholpolitiske beslutninger i Stortinget for avholdsorganisasjonene IOGT og DNT har vært av en mer uformell karakter i årene etter 1945 og fram til i dag.

6.2. Betydningen av «korporative vendingen»

Om ikke korporativismen har hatt større betydning enn lobbyismen i forsøket avholdsorganisasjonene IOGT og DNT har hatt i å påvirke alkoholpolitiske beslutninger i utformingen av norsk alkoholpolitikk, så er det i alle fall den mest synlige påvirkningsstrategien utad. Særlig er det svaret på høringsnotatene som ligger lett tilgjengelig på for publikum på nett som bekrefter bruken av denne strategien for påvirkning fordi regjeringen sender ut lovendringsforslag ut på høring til berørte parter. I tillegg er bruken av den korporative kanal også helt åpenlyst i en del avisartikler, samt nøye beskrevet i Per Fuglums bok, «125 år For Alles Vel. Det Norske Totalavholdsselskap 1859-1984» fra 1984. Med andre ord er avholdsbevegelsens bruk av korporativisme godt dokumentert, men nå har det seg slik at også korporativismen kan deles inn i flere kategorier etter hvilken maktbalanse som foreligger mellom organisasjon og stat. Som vi har vært inne på tidligere så kan korporativismen i følge Trond Norby deles inn i tre hovedkategorier: statskorporativisme, samfunnskorporativisme, og pluralisme. Så det neste spørsmålet blir hvilken av disse tre retningene innenfor korporativisme som fikk størst betydning for avholdsorganisasjonene DNT og IOGT i forsøket på å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk(Nordby:1994:13).

Den eneste av disse tre korporative retningene vi kan så godt som totalt utelukke har vært en del av kommunikasjonsforholdet mellom avholdsbevegelsen og staten, er «statskorporativisme» som kjennetegnes av mer totalitære stater. Det er ikke nødvendigvis det samme som at IOGT eller DNT aldri har inngått avtaler der de har klare forpliktelser overfor staten. Dette gjelder særlig tilfeller der disse to organisasjonene utfører en bestemt oppgave overfor staten. For eksempel har vi en sak fra 2014 der IOGT fikk innvilget en søknad om midler på 1250000 av Helsedirektoratet som skulle gå til organisasjonens «Tryggere Utelivs»-prosjekt. Dette er et klart eksempel på et tillitsforhold mellom organisasjon og stat der IOGT har klare instruksjoner om bruk av disse statlige midlene(Østerrud:2007:144:IOGT:Tryggere Uteliv:2014).

Et annet eksempel på en strengere form samfunnskorporativisme, der staten sitter med en ledende rolle når det kommer til avholdsbevegelsens mulighet til å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk, var den såkalte «Riksinstruktørene for

Edruskapsrørsla» som ble etablert i 1948. Denne saken er nevnt tidligere fra en artikkel i VG samme år. Det som muligens kan minne om statskorporativisme i kjennetegnet på tilsettelsen av disse sju riksinstruktørene, var at de ble vedtatt tilsatt av Sosialdepartementet i tillegg til at de hadde som mål å utføre en oppgave i regi av staten. Det som likevel gjør at de ikke kommer i denne kategorien, er at disse riksinstruktørene tross alt var utpekt av organisasjonene. Med andre ord hadde avholdsorganisasjonene en viss medbestemmelsesrett. Dette blir nok et godt eksempel på at de syv representantene var organisert under en utvidet samfunnskorporativ ordning, organisert etter prinsippet «korporativisme under forvaltningen». Kommunikasjonsforholdet mellom de representerte organisasjonene og departementet blir også feil å beskrives som pluralistisk siden avholdsorganisasjonene har en monopolisert representasjon innenfor denne riksinstruktørordningen (VG:13.03.1948: Nordby:1999:13,21).

Riksinstruktørordningen var heller ikke det eneste samarbeidsorganet mellom staten og avholdsorganisasjonene. I ble «Edruelighetskomiteen av 1947» nedsatt av regjeringen for å motvirke alkoholmisbruk. Riktig nok gikk komiteen mer inn for et program om måtehold, men hadde likevel flere kjente personer innenfor avholdsbevegelsen som medlemmer. Blant annet kan vi nevne personer som Bjarne R. Rognlien og Tove Katrine Møller (Breen:2007:47:FMR:Bjarne.R.Rognlien: FMR: Tove Katrine Møller).

Hvis vi ser på andre dokumenterbare kilder på at IOGT og DNT har benyttet samfunnskorporative ordninger for å forsøke på å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk på det statlige forvaltningsnivået, så er det særlig historielitteraturen og intervjuene som utmerker seg som sikre kilder. For det første blir dette forholdet mellom avholdsorganisasjoner og stat tydelig beskrevet i Per Fuglums bok fra 1984 der det kommer fram at DNT var representert i offentlige organer som: Statens Bevilgningsnemnd, Statens Folkeopplysningsråd, og Statens Edruskapsdirektorat. I tillegg har også eksempelet fra saken i Aftenposten fra 20.november 1999 der avholdsorganisasjonene var overrepresenterte i mottakelse av bevilgninger fra Edruskapsdirektoratet. For det andre blir denne trenden bekreftet under intervjuet med tidligere styreleder i IOGT, som forteller at de blant annet har sittet med representanter i styret i Vinmonopolet og i Statlig Råd for Fordeling av statsstøtte. Når det kommer til

tidligere generalsekretær i DNTs svar på spørsmålet om DNTs representasjon i statlige utvalg og råd, så kom det et svar som avviker sterkt fra litteraturen til Per Fuglum som har forsket på samme organisasjon. I følge svaret fra intervjuet med DNTs representant, så var ikke DNT representert med representanter i statlige utvalg og råd direkte, bare indirekte gjennom fellesorganisasjonen Actis. Forklaringen på dette avviket er vanskelig å si. Det kan være alt fra at DNTs representant har mindre innsikt i DNTs historie fra før han ble generalsekretær, til feilaktige konklusjoner fra Per Fuglums forskning. Det som derimot styrker troverdigheten til Per Fuglums teori, er at DNTs representant satt som generalsekretær på 1990 og 2000-tallet. Altså lenge etter den omfattende nedleggelsen av statlige utvalg og råd i etterkant av Willoch-regjeringen på 1980-tallet. I den tidligere generalsekretæren i DNTs tid som leder, kan det rett og slett hende at politisk påvirkning på regjeringens alkoholpolitikk gjennom statlige utvalg og råd var en gammeldags og utdatert strategi og et lite aktuelt tema. Blant annet økte trenden med lobbyvirksomhet rettet mot Stortinget(særlig for bedrifter) i samme periode. Da er det ikke veldig unormalt at innsikten i den slags representasjon var begrenset. DNTs representant var rett og slett ikke generalsekretær i «samfunnskorporativismens storhetstid». Uansett er det samlet sett, hvis vi også ser på IOGTs forbindelser med statlige utvalg og råd, naturlig å tro at avholdsbevegelsen også påvirket utformingen av norsk alkoholpolitikk gjennom aktivt samarbeid med statlig forvaltning. IOGT og DNT nøyde seg ikke bare med å påvirke beslutningsnivåene Storting og regjering, men ville også aktivt følge opp iverksettelsen og håndhevelsen av alkoholpolitikken(Fuglum: 1984:184,230,240;Norby:1994:108,130).

Til tross for en klar tendens til samarbeid med statlige organer i utformingen av alkoholpolitikken etter 1945, så kan det ut i fra empirien se ut som at det er den korporative pluralismen som utmerker seg som påvirkningskanal overfor regjeringen innenfor det korporative systemet. Hvis vi tar utgangspunkt i Stein Rokkans definisjon av korporativ pluralisme, som går ut på at makten ligger i organisasjonene og at maktbalansen ligger hos konkurrerende organisasjoner, så kan det se ut som at dette er hovedtendensen i både svaret på høringsnotatene og ut i fra intervjuene. Ut i fra avisartiklene belyses denne trenden mer uklart. I disse delene av empirien har vi flere gode eksempler på at IOGT og DNT har utgjort et av flere innspill fra berørte parter i samme forhandling med departement eller Storting. Både meningsfeller og motparter

har avholdsorganisasjonene DNT og IOGT vært nødt å forholde seg til i valget av denne type politiske påvirkningskanal(Norby:1994:13,28).

Fra høringsuttalelsene som er gjennomgått er både IOGTs høringsuttalelse til Helse og sosialdepartementet om endringer i alkohollovgivningen fra 23.09.2009 og tilsvarende svar DNT til departementet om samme lovendringsforslag, gode eksempler på et korporativt pluralistisk kommunikasjonsforhold til regjeringen. Blant annet må både DNT og IOGT forholde seg til andre høringsinstanser, som for eksempel «Norske Vinklubbens Forbund», «Bryggeri og Drikkevareforeningen», «Blå Kors», «Den Norske Legeforening», «Pilsens Venner» og «Politidirektoratet». Med andre ord kommer både meningsfeller og rivaler med innspill til det samme lovendringsforslaget(DNT:Høringsnotat:2009).

Skal vi tolke den politiske påvirkningsstrategien gjennom korporativismen ut i fra begge intervjuene, så finner vi flere likhetstrekk mellom begge organisasjonene. Både DNT og IOGTs representant svarte at kontakten med departementene har vært begrenset prioritert i deres tid i ledelsen for organisasjonene. Særlig bekreftes det tydelig fra IOGTs representant at kontaktene med departementene har hatt større betydning gjennom fellesorganisasjonen Actis(DNT:representant:IOGT:representant).

Begge bekrefter en tendens til samarbeid med direktorater på områder knyttet begrensinger på skadevirkningen av alkoholbruk. Blant annet har dette kommet særlig til syne gjennom diverse holdningskampanjer. Blant annet trekker tidligere styreleder i IOGT fram kampanjen «Av og Til» som et eksempel. DNTs representant nevner det tette samarbeidet med tidligere «Edruskapsdirektoratet» som eksempel(DNT:representant:IOGT:representant).

Eventuell representasjon i statlige utvalg og råd blir i atskillig større grad bekreftet av IOGTs representant fra intervjuene, som bekrefter at IOGT har hatt en brikke med i spillet på selve utformingen av den nasjonale alkoholpolitikken gjennom disse forbindelsene. Når den tidligere styrelederen i IOGT prater om IOGTs representanter i statlige utvalg og råd, så er det viktig å presisere at organisasjonen i følge representanten selv aldri har vært representert i de permanente utvalgene og rådene, kun de midlertidige. I følge IOGTs representants svar om skille mellom permanente og midlertidige utvalg, vil dette bety at IOGT kun har vært med i utvalg ment for et bestemt

tidspunkt til å løse en bestemt oppgave. IOGT har ut i fra denne forståelsen av typen samarbeid mellom organisasjon og stat aldri vært i noen institusjonalisert forbindelse til staten. Som nevnt tidligere er dette en trend som ble avkreftet av DNTs representant til å være et en strategi gjennom DNT direkte. Kun indirekte gjennom Actis(DNT:representant:IOGT:representant:Nordby:1994:24).

I den grad departementene har opptrådd imøtekommende overfor deres alkoholpolitiske innspill, så er DNT og IOGTs representant nesten samstemte i oppfattelsen av å bli hørt fra regjeringenes hold. Tidligere generalsekretær i DNT beskriver denne viljen til å lytte som «middels til liten grad» grunnet økt liberalisering, mens IOGTs representant sier at dette er noe som er svært vanskelig å svare på blant annet på grunn av at det er svært saksbestemt. Blant annet har IOGT fått mye medhold på høyt prisnivå og grensekontroll, samt tiltak knyttet til sosialt arbeid rettet mot misbruk av alkohol. Også i dette tilfellet, som gjelder selve synliggjøringen av de alkoholpolitiske sakene overfor regjeringen, så har fellesparaplyen Actis spilt en svært sentral rolle(DNT:representant:IOGT:representant).

For å gi en kort oppsummering av korporativismens betydning for avholdsorganisasjonene DNT og IOGTs mål om å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk fra 1945 og fram til i dag, så er dette den absolutte hovedstrategien i formell forstand. Det som ser ut til å ha forandret seg gjennom denne 70-års-perioden, er måten korporativismen har blitt praktisert på som organisasjonspolitisk verktøy. Mye tyder på at trenden her gradvis har gått i retning korporativ pluralisme med et mangfold av organisasjoner å forholde seg til i en beslutningsprosess, enn monopolisert interesserepresentasjon i statlige utvalg og råd. Riktig nok har nok aldri den samfunnskorporative påvirkningsstrategien på noen måte blitt borte som alkoholpolitisk påvirkningsarena, men ut i fra empirien og historielitteraturen, kan det se ut som at dette har fått mindre oppmerksomhet de siste 30 årene. Ser vi på historielitteraturen til Per Fuglum, så er denne trenden med representasjon i statlige utvalg og råd best dokumenterbar fra tiårene 1950, 60 og 70-årene. Med andre ord kan det ut fra empirien og historielitteraturen tyde på at direkte deltakelse i forvaltningen gjennom enten representasjon i statlige utvalg og råd, fått en mindre fremtredende rolle. Samarbeid med Helsedirektoratet, særlig i tilknytning til kampanjer og informasjonsarbeid, er det riktig nok nevnt blitt nevnt noen eksempler fra forholdsvis

nyere tid. Likevel tyder mye på at kommunikasjonen med regjeringen direkte gjennom høringsbrev til Helse og sosialdepartementet har vist seg å være mest fremtredende de siste ti år.

6.3. Betydningen «den lobbyistiske nyvinningen»

Betydningen av lobbyisme som politisk strategi for å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk, er det ikke mye skriftlige kilder om, men det som finnes er best dokumenterbart gjennom forholdsvis nyere kilder. Det vil si ikke mer enn 10 år. I tillegg er intervjuene med DNT og IOGTs representant verdifull kunnskap om DNT og IOGTs bruk av denne strategien for politisk påvirkning i utformingen av norsk alkoholpolitikk.

Hvis vi foretar en sammenlikning av disse to avholdsorganisasjonene i bruken av lobbyisme, så er det særlig IOGT som utmerker seg med denne strategien uten at det på noen måte er fraværende metode for Det Norske Totalavholdsselskap(DNT). En særlig sikker kilde som underbygger denne hypotesen, er intervjuet med tidligere styreleder i IOGT, som rett ut beskriver IOGT som en «lobbyorganisasjon». I samarbeid med Actis er dette en politisk påvirkningsstrategi overfor Stortinget som har blitt benyttet i veldig stor grad. Ikke bare er dette en hyppig benyttet strategi for å nå de folkevalgte, men den beskrives som en «hovedaffære» av IOGTs representant. Praksisen i denne strategien har særlig bestått i å invitere politikere til møter(Representant IOGT).

Hvis vi tar en titt på nettsidene til IOGT, så er denne metoden for politisk påvirkning ikke noe de på noen som helst slags måte legger skjul på. For eksempel så beskriver IOGT Bryn seg selv med følgende setning: «Vi er en pressgruppe som driver lobbyvirksomhet for edruskap, brorskap og fred». I tillegg så proklamerte ungdomsorganisasjonen Juvente for muligheter for skolering innen lobbyisme og alkoholpolitikk under konferansen med navn «First Alcohol Policy Youth Conference», som ble arrangert i regi av APYN «Alcohol Policy Youth Network» og ble holdt i 2012. Et annet godt eksempel på at organisasjonen er svært åpen om lobbyisme som agenda for politisk påvirkning finner vi på den siden som beskriver PR-arbeidet deres under overskriften «lobbyarbeid». Her bekrefter de at påvirkning av beslutningsorganer som stat og kommuner er en svært viktig del av deres arbeid. Ser vi på nettsidene til IOGT

nasjonalt, finner vi også ut at organisasjonen har et program om politisk skolering, der blant annet lobbyisme er en del av opplæringen sammen med forberedelser av intervju og skriving av debattartikler. Dette har IOGT til og med laget et eget hefte om, som heter «Standpunkt». Dette heftet bygger også på et hefte fra Actis-rusfeltets samarbeidsorgan, som tar for seg lokal alkoholpolitikk. I tillegg anbefaler organisasjonen en PR-handbok laget av det svenske reklamebyrået «Westsanders reklamebyrå». Hovedfokuset med den politiske skoleringen er å øke evnen til å påvirke på lokalpolitikken, men selve lærdommen kan være greit å ha med seg i politiske forhandlinger både på regionalt, nasjonalt og på internasjonalt nivå (IOGT:PR-
virksomhet:IOGT:Bryn:Juvente:15.08.2012:IOGT:Politikk).

Forklaringen på denne trenden med aktiv lobbyisme fra IOGT i Norge, kan ha sammenheng med at dette antakelig er en del av organisasjonskulturen i internasjonale IOGT. For eksempel nevner Johansson at svenske IOGT-NTO gjennom internasjonalt medlemskap gjennom organisasjoner som «Global Alcohol Policy Alliance»(GAPA) og «European Public Health Alliance»(EPHA) driver aktiv med lobbyisme rettet mot EU (Johansson:2008:22).

Når det kommer til DNTs bruk av lobbyisme som politisk påvirkningsstrategi, så virker det som at opplysningene fra deres hold er betydelig mer begrenset enn det som var tilfellet med IOGT. Særlig var svaret fra DNTs representants veldig uklart. Riktig nok kunne han bekrefte at dette ble i liten grad benyttet i hans tid som generalsekretær, selv om metoden var en den brukt tidligere uten av ordet «lobbyisme» ble brukt. Hvorfor denne begrensede interessen for lobbyisme som politisk påvirkningskanal overfor Stortinget, har det ikke lyktes å finne noe entydig svar på. En mulig sannsynlig årsak, kan være som DNTs representant kom inn på i intervjuet, at den generelle trenden i DNT er å overlate stadig mer av det politiske ansvaret til fellesparaplyen Actis (DNT: representant).

Foruten om IOGTs representants beskrivelse av IOGT som en lobbyorganisasjon og åpenheten rundt denne måten å påvirke politisk på fra IOGTs og Juventes nettsider, så har det vist seg og ikke være veldig enkelt å finne fram skriftlige kilder som gjengir konkrete eksempler på at dette faktisk praktiseres. En mulig forklaring kan være som vi har nevnt tidligere at lobbyismen ofte skjer gjennom svært uformelle møter og

forbindelser. På den måten kan det være enklere å holde tilbake denne delen av beslutningsprosessen for offentligheten.

Denne tanken er ikke helt fjern. I Harald Espelis bok som omhandler lobbyvirksomhet på Stortinget gjennom hele 1900-tallet, så kommer han inn på at gjennom det meste av perioden han har forsket på, så har Stortinget vist motstand mot offentlighetsprinsippet. Til tross for forvaltningsloven av 1967 og offentlighetsloven av 1970, så klarte Storkomitéene fortsatt å sørge for at journalister og andre aktører ikke hadde rett til innsyn i skriftlige henvendelser. I lang tid var medias og offentlighetens innsyn i slike henvendelser helt avhengig av lekkasje fra komiteemedlemmer eller at avsenderen selv tok initiativ til å gjøre det kjent. Denne motviljen mot offentlighetsprinsippet fra Stortingets side preget også komiteehøringene. Det var ikke før i 1995 at Stortinget vedtok en prøveordning med åpne høringer. Ut fra opplysningene om at Stortinget i lang tid viste motvilje mot å offentliggjøre skriftlige henvendelser fra de organiserte særinteressene, samt lukkede komiteehøringer, er det heller ikke umulig at også avholdsorganisasjonenes henvendelser til stortingskomiteene som angår alkoholpolitikken, i lang tid har vært skjult for offentligheten. Dette kan tyde på at vi i flere tiår etter 1945 har sett mer til skyggen av lobbyismen rettet mot Stortinget, enn vi i realiteten har fått noe bekreftet. På grunn av Stortingets lange periode med motvilje mot offentlighetsprinsippet, er det særlig før 1995 vanskelig å forske på eventuell lobbyisme fra IOGT og DNT rettet mot Stortinget(Espeli:1999:28-29).

Selv om IOGT og Juventes formidling av deres høye ambisjoner om å påvirke politisk gjennom bruk av lobbyisme står som de klartest synlige eksemplene som setter disse organisasjonene sammenheng med den lobbyistiske påvirkningsstrategien, så har vi likevel noen gode eksempler fra moderne tid på at dette er benyttet overfor Stortinget. Allerede har vi nevnt IOGTs og Actis innspill på den åpne høringen i Finanskomiteen om statsbudsjettet for 2014 i tillegg til IOGTs skriftlige innspill til finanskomiteen i forbindelse med budsjettforhandlingene for 2015(som vi skal komme tilbake til) og jubileumsseminaret, i regi av IOGT, DNT og Juvente, som ble holdt i Stavanger i august 2009, der Stortingsrepresentant for Venstre, Adid Raja var invitert til å holde foredrag om alkoholen som et hindrende element for integrering(Rogne:2015: Notat til Finanskomiteen fra IOGT NorgeStortinget:Videoarkiv:Finanskomiteen:2013:Rusfri:2009:4).

For å oppsummere lobbyismens betydning som politisk påvirkningsstrategi for avholdsorganisasjonene IOGT og Det Norske Totalavholdsselskap(DNT) i utformingen av norsk alkoholpolitikk, så står lobbyismen helt klart som et svært sentralt verktøy i det politiske engasjementet ut i fra opplysninger om deres politiske aktiviteter de siste 20 årene. Særlig er det IOGT som utmerker seg med denne type aktiviteter hvis vi sammenlikner organisasjonene hver for seg. DNT har vært mer indirekte engasjert i denne type politisk påvirkningsaktivitet gjennom sitt medlemskap i Actis.

6.4. Aktiviteten i forkant av det politiske engasjementet

Avholdsorganisasjonene IOGT og DNT, er i likhet med en hver annen interesseorganisasjon avhengig av et viktig «forberedende arbeid» i forkant av det politiske engasjementet. Dette arbeidet handler om å arbeide med inntrykket utad, som videre kan få stor betydning på omgivelsenes tillitt og troverdighet, som igjen kan få betydning for den politiske påvirkningsevnen. Denne legitimeringen av inntrykket utad kjenner vi særlig fra institusjonell teori. Blant annet beskriver Arent Greve «brobygging» som et sentralt virkemiddel for å oppnå aksept(Greve:1995:70).

Ser vi på aktiviteten til IOGT og DNT utenfor det politiske engasjementet, så kan dette aktivitetsmønsteret som er viktig for deres oppmerksomhet, deles inn i fire kjennetegn. Vi snakker om: ambisjonen om den allmennyttige organisasjonen, mediestrategien, samarbeidet, og formidler av folkeopplysning.

Ambisjonen om den allmennyttige organisasjonen ble i alle fall for IOGTs del anerkjent fra øverste politiske hold allerede i tidlig etterkrigstid. Blant annet uttalte vår tidligere statsminister Einar Gerhardsen følgende under IOGTs 100-årsjubileum i 1951:

«IOGT har i kraft av sin innsats erobret seg en sikker posisjon i vårt folk. Gjennom utrettelig arbeid har den medvirket til å gjøre ansvarsbevisste mennesker oppmerksomme på at alkoholproblemet er et alvorlig sosialt problem»

-Einar Gerhardsen

(Den Norske Godtemplarordenen 1851-1951)

I nyere tid har denne ambisjonen om den allmennyttige organisasjonen særlig kommet til uttrykk gjennom deres egen humanitære organisasjon FORUT, rusforebyggende

tiltak, engasjement i miljøspørsmål og et tydelig standpunkt i mot rasisme(FORUT:Om FORUT:IOGT:Bli medlem:IOGT:Juniorarbeid).

Ser vi på mediestrategien, som kan være avgjørende for oppmerksomheten både overfor publikum og politikere, så er det intervjuene med DNT og IOGTs representant, som er hovedkildene til kunnskap om denne strategien. I følge DNTs representant har denne aktiviteten vært mest prioritert mot regionale og lokale media, enn riksdekkende. IOGT representants svar var at mediestrategien var svært høyt prioritert av en lobbyorganisasjon som IOGT, og er dermed helt avgjørende for å nå ut til politikere. Mediestrategien er en svært indirekte form for politisk påvirkning siden det blir formidlet til et veldig bredt publikum, men det betyr ikke at det er uvesentlig hvis deres misnøye med regjeringens alkoholpolitikk når ut til et bredt publikum.

Samarbeid har stått sterkt gjennom hele perioden fra 1945 og fram til i dag både for DNT og IOGT. Som nevnt tidligere har fellesparaplyen Actis vært avgjørende for samarbeid med andre avholdsorganisasjoner. I tillegg kommer kampanjer som «Av og Til» og «Hvit Jul» og diverse rusforebyggende samarbeid med offentlige organer som Helsedirektoratet og diverse offentlige utvalg og råd. Fra intervjuene nevner DNTs representant samarbeid med ungdomslag og sanitetsforeninger. I tillegg har det gjennom IOGTs humanitære program vært samarbeid med Verdens Helseorganisasjon(FORUT:AV og Til: Hvit Jul).

Som folkeopplysende aktør har begge organisasjonene særlig gjennom høringsuttalelsene til Helse og omsorgsdepartementet gitt uttrykk for kunnskap om konsekvensene ved tidligere endret alkoholpolitikk samtidig som de gir uttrykk for at de er oppdatert på lovverket. Blant annet kan det nevnes betydelig reduksjon i voldsstatistikk etter innskrenkede skjenketider.

6.5. Hva er oppnådd?

Dette er det vanskeligste spørsmålet vi kan stille i denne analysen. Særlig hvis vi ønsker et svar på nivået av politisk gjennomslagskraft for avholdsorganisasjonene IOGT og DNT i utformingen av norsk alkoholpolitikk etter 1945. Nettopp fordi det er et stort mangfold av organisasjoner og aktører som henvender seg til politikerne på Stortinget, kommer

med innspill til regjeringens alkohol politikk gjennom departementenes høringsnotater, eller samarbeider aktivt med direktoratene eller andre statlige organer, så blir det vanskelig å finne noen saker der vi med sikkerhet kan si at avholdsbevegelsen alene var avgjørende hvilke beslutninger som ble fattet. For å gjøre det enklere å besvare dette spørsmålet blir det mer riktig å omdefinere dette spørsmålet til hvilke sider av utformingen av norsk alkoholpolitikk gikk i avholdsbevegelsens favør?

En annen misforståelse i tolkningen av avholdsbevegelsens politiske gjennomslagskraft i denne 70-årsperioden, er å konkludere med at ingen ting er oppnådd fordi de ikke har lyktes med å skape et totalavholdsamfunn. Her er det viktig å studere aktiviteten til IOGT og DNT over tid som vil gi et helt annet perspektiv på saken. Særlig finner man ut at engasjementet i hovedsak har handlet om å begrense skadevirkningene av en liberal alkoholpolitikk. Ut i fra studiet av denne målsetningen vil man finne både seirer og nederlag. Skal vi trekke fram tre store seirer for avholdsbevegelsen etter 1945 som fortsatt står som gjeldende, så har vi: reklameforbudet av 1975, opprettholdelsen av høyt avgiftsnivå og bevaring av Vinmonopolet til tross for innlemmelse i EØS-avtalen. Men nederlagene er der også. Etter 1999 har Vinmonopolet blitt selvbetjente og dagens 307 Vinmonopol-utsalg står i sterk kontrast til IOGTs krav til regjeringen i 1986 om kun 100 Vinmonopol. Det har fortsatt ikke lyktes IOGT å få gjennomslag på sitt krav i høringsvaret til Helse og Omsorgsdepartementet i 2009 om å innskrenke normaltiden for skjenking fra 01.00-24.00. I tillegg kan vi nevne billigere alkohol tatt kjøpekraften i betraktning, og omfattende handelslekkasje som følge av tax-free-ordningen(Vinmonopolet: Historie:Alkoholoven: §4-4:Rogne:Notat til Finanskomiteen fra IOGT i Norge:2015).

Andre forhold som regulerer den politiske gjennomslagsevnen, er også endringer i rusproblematikk over tid. Særlig har disse to organisasjonene vist seg og også å engasjere seg i saker knyttet til problemer med narkotika. Å få gjennomslag politisk for sine saker, handler ikke bare om å presse fram de gamle sakene, men også engasjere seg i nye saker som er aktuelt i tiden. Å øke horisonten vil naturlig nok også øke sjansen for å bli hørt(IOGT:Om oss).

For å gjøre en kort oppsummering av evnen avholdsorganisasjonene IOGT og DNT har oppnådd i å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk etter 1945, så har innflytelsen

holdt seg svært god i spørsmål som angår: skjenkebevilling, reklameforbud, Vinmonopolet, alkoholavgiftene og generell bekjempelse av de skadevirkningene høyt alkoholforbruk medfører.

Kapittel 7. Avslutning

Før vi gir det endelig svaret på problemstillingen: «Hvilke strategier for politisk påvirkning i utformingen av norsk alkoholpolitikk fikk størst betydning for avholdsorganisasjonene IOGT og Det Norske Totalavholdsselskap(DNT) etter 1945, når det kommer til numerisk påvirkning, korporativisme, eller lobbyisme?», så må vi være klar over at det blir svært vanskelig å peke ut noen hovedstrategi hvis vi ser på hele perioden samlet sett. Ut i fra denne forskningen ser det ut som at DNT og IOGT var meget fleksible i valg av politiske påvirkningsstrategier etter 1945. Indirekte var den numerisk demokratiske kanal hyppig benyttet gjennom organisasjonsmedlemmer som engasjerte seg i politiske partier. Korporativismen ble både benyttet i form av samfunnskorporative ordninger der disse to avholdsgruppene hadde interesserepresentasjon i statlige utvalg og råd, samt tett samarbeid med direktoratene, og mer korporativ pluralistiske ordninger der disse to organisasjonene utgjorde en del av høringsinstansene til departementet sammen med andre rivaliserende interesseorganisasjoner. Lobbyisme har vært både en klar oppskrift på politisk påvirkning samtidig som dette har blitt benyttet i form av invitasjon til politikere og innspill mot finanskomiteen. Særlig er det IOGT som utmerker seg med denne påvirkningsstrategien. For DNTs del ser det ut som denne slags aktiviteter er mer overlatt til Actis. Ulempen med å studere lobbyisme, er at skriftlige kilder som bekrefter prosessen ofte kan være vanskelig å få tak på grunn av den uformelle karakteren den preges av.

Ser vi på hele perioden etter 1945 og fram til i dag og spør oss om hvordan disse to avholdsorganisasjonene har utviklet seg i valg av politiske påvirkningsstrategier, så blir problemstillingen lettere å svare på. Dagens IOGT og DNT har utviklet seg til å bli to avholdspolitiske aktører som i hovedsak kombinerer bruk av korporativt pluralistiske ordninger og lobbyisme i sitt arbeid for å påvirke utformingen av norsk alkoholpolitikk. Den numerisk demokratiske formen for påvirkning gjennom partipolitisk engasjement fra organisasjonsmedlemmer, ser ut til og holdt seg stabilt i tiden etter 1945, men det er lite som tyder på at dette har fått samme betydning som korporativisme og lobbyisme i valg av politiske påvirkningsstrategier i utformingen av norsk alkoholpolitikk. Samfunnskorporative ordninger som interesserepresentasjon i offentlige organer har vi best dokumentasjon på før 1980. Selv om denne tendensen til samarbeid med

forvaltningen nok aldri har forsvunnet, så tyder i alle fall de skriftlige kildene på at denne trenden har vært mindre framtredd de siste 30-35 år.

Hvis vi ser på forsøket fra DNT og IOGT i lys av de tre nivåene for politisk påvirkning: Stortinget, regjeringen og den statlige forvaltningen, kan det se ut som disse to avholdsorganisasjonene har benyttet en tosidig plan for påvirkning i utformingen av norsk alkoholpolitikk fra 1945 til i dag. For det første har disse organisasjonene gjort sitt ytterste for å påvirke alkoholpolitikken på beslutningsnivåene Storting og Regjering. De har ikke nøydd seg med det. Det tette samarbeidet med den statlige forvaltningen, tyder på at de også hadde en plan om å følge opp alkoholpolitikken i etterkant av vedtakene. I tillegg til de alkoholpolitiske beslutningene var de også sterkt engasjert i iverksettelsen og håndhevelsen av alkoholpolitikken.

Politisk påvirkning er ikke bare innspill til departementenes lovendringsforslag, det skjer en prosess i forkant. I tiden etter 1945 har særlig samarbeid fått en økende betydning for både å bli hørt og for det inntrykket disse to avholdsorganisasjonene fremstiller seg for omgivelsene. Både samarbeid med felles interesser i organisasjonslivet og med offentlig forvaltning har stått sentralt. For avholdsorganisasjonene har særlig Actis (tidligere Avholdsfolkets landsråd) vært en svært viktig allianse i alkoholpolitiske saker.

Konklusjonen på problemstillingen er det fortsatt mulig å etterprøve og forske videre på. I tillegg åpner også besvarelsen på problemstillingen for nye problemstillinger knyttet til avholdsbevegelsens politiske aktiviteter. For eksempel: Hvilke politiske påvirkningsstrategier har Actis benyttet for å nå fram med sine innspill overfor beslutninger i Stortinget? Hvilken alkoholpolitisk betydning fikk IOGT og DNTs samarbeid med offentlig forvaltning på lokalt nivå? Hvor stor betydning har lobbyisme for IOGTs engasjement for opprettholdelse av en restriktiv alkoholpolitikk?

Gjennom hele perioden fra 1945 og fram til i dag, så viste avholdsorganisasjonene DNT og IOGT en formidabel evne til både å tilpasse seg endringer i de organisasjonspolitiske omgivelsene og opprettholde anerkjennelsen som sosialpolitisk aktør. Alt dette til tross for nedgang i medlemstall og motgang fra liberalistiske strømninger.

Intervjuguider

Intervju med representant for IOGT

Spørsmål:

1. Hvilke verv har du hatt i IOGT i løpet av din karriere i organisasjonen?
2. Hvordan ha kontakten med organisasjonen foregått?
3. Hvor stor vekt la IOGT i kontakt med departementene i din tid som styreleder i IOGT?
4. I hvor stor grad vil du si at departementene imøtekom deres innspill i alkoholpolitiske saker?
5. I hvor stor grad vil du påstå at IOGT har innvirket på alkoholpolitiske vedtak i Stortinget i din tid som styreleder?
6. Har du eksempler på noen enkeltsaker der IOGTs innspill på departementenes høringsnotater har fått betydning for Stortingets vedtak?
7. Har IOGT benyttet andre metoder for å komme i kontakt med de folkevalgte enn å svare på departementenes høringsnotater?
8. I hvor stor grad vil du påstå at IOGT har benyttet lobbyisme som virkemiddel for å sette alkoholpolitiske saker på dagsorden overfor Stortinget?
9. I hvor stor grad har IOGT hatt forbindelser med politiske partier i løpet av din tid i organisasjonen?
10. I hvor stor grad vil du si at samarbeid med andre frivillige organisasjoner har innvirket for IOGTs påvirkningsmuligheter overfor alkoholpolitiske saker i Stortinget?
11. Har IOGT hatt noe samarbeid med direktorater eller andre offentlige organer i forbindelse med prosjekter knyttet til å minske skadevirkningene av alkoholforbruk?
12. Har IOGT vært representert i statlige utvalg og råd i din tid som generalsekretær i

organisasjonen?

13. Kjenner du til noen statlige utvalg og råd der IOGT har hatt interesserepresentasjon fra før du ble generalsekretær? Hvilke utvalg og råd var det snakk om? Hvem representerte IOGT?

14. Hvordan vil du beskrive IOGTs evne til å påvirke Stortingets beslutninger i alkoholpolitiske saker etter at EØS-Avtalen trådte i kraft?

15. Har du eksempler på noen alkoholpolitiske saker som har vært et tilbakevendende tema i din tid som generalsekretær?

16. Hvordan vil du si at media har bidratt til å synliggjøre IOGTs alkoholpolitiske saker i den offentlige debatten?

Intervju med representant for DNT

Spørsmål:

1. Hvilke verv har du hatt i DNT i løpet av din karriere i organisasjonen?

2. Hvordan ha kontakten med organisasjonen foregått?

3. Hvor stor vekt la DNT i kontakt med departementene i din tid som generalsekretær i DNT?

4. I hvor stor grad vil du si at departementene imøtekom deres innspill i alkoholpolitiske saker?

5. I hvor stor grad vil du påstå at DNT har innvirket på alkoholpolitiske vedtak i Stortinget i din tid som generalsekretær?

6. Har du eksempler på noen enkeltsaker der DNTs innspill på departementenes høringsnotater har fått betydning for Stortingets vedtak?

7. Har DNT benyttet andre metoder for å komme i kontakt med de folkevalgte enn å svare på departementenes høringsnotater?

8. I hvor stor grad vil du påstå at DNT har benyttet lobbyisme som virkemiddel for å sette å sette alkoholpolitiske saker på dagsorden overfor Stortinget?
9. I hvor stor grad har DNT hatt forbindelser med politiske partier i løpet av din tid i organisasjonen?
10. I hvor stor grad vil du si at samarbeid med andre frivillige organisasjoner har innvirket for DNTs påvirkningsmuligheter overfor alkoholpolitiske saker i Stortinget?
11. Har DNT hatt noe samarbeid med direktorater eller andre offentlige organer i forbindelse med prosjekter knyttet til å minske skadevirkningene av alkoholforbruk?
12. Har DNT vært representert i statlige utvalg og råd i din tid som generalsekretær i organisasjonen?
13. Kjenner du til noen statlige utvalg og råd der DNT har hatt interesserepresentasjon fra før du ble generalsekretær? Hvilke utvalg og råd var det snakk om? Hvem representerte DNT?
14. Hvordan vil du beskrive DNTs evne til å påvirke Stortingets beslutninger i alkoholpolitiske saker etter at EØS-Avtalen trådte i kraft?
15. Har du eksempler på noen alkoholpolitiske saker som har vært et tilbakevendende tema i din tid som generalsekretær?
16. Hvordan vil du si at media har bidratt til å synliggjøre DNTs alkoholpolitiske saker i den offentlige debatten?

Litteraturliste

Faglitteratur

Berg, Ole T. Mindretallsparlamentarisme. Store Norske Leksikon. 14.02.2009.

<https://snl.no/mindretallsparlamentarisme> (10.05.2016)

Berg, Ole T. Pluralisme-politikk. Store Norske Leksikon. 03.06.2014.

<https://snl.no/pluralisme/politikk> (02.05.2016).

Berg, Ole T. Stemmerett. Store Norske Leksikon.21.10.2014.

<https://snl.no/stemmerett>(06.04.2016).

Breen, Kjetil. Fra dominerende kjempe til kjempende minoritet. Det Norske Totalavholdsselskap i perioden 1927 til 1961. Masteroppgave i historie ved institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH).Universitetet i Oslo. Høsten 2007.

https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/23659/Master_KjetilBreen.pdf?sequence=1(06.04.2016).

Duedahl, Poul. Jacobsen, Michael Hviid. Introduksjon til Dokumentanalyse.

Metodeserie for social og sundhedsvidenskaberne. Bind 2. Syddansk Universitetsforlag. ODENSE 2010.

Espeli, Harald. Lobbyvirksomhet på Stortinget. Lange linjer og aktuelle perspektiver med hovedvekt på næringsinteresser og næringspolitikk. Tano Aschehoug. 1999

Fuglum, Per. 125 år For Alles Vel. Det Norske Totalavholdsselskap 1859-1984.DNTs forlag. Oslo 1984.

Fuglum, Per. Et onde avskaffer man. Arbeiderbevegelsen og alkoholen fra Marcus Thrane til forbudstiden. Historisk institutt. Norges Teknisk-naturvitenskapelige universitet NTNU. Trondheim 1999.

Goplen, Arne. Søraa, Øystein. Alkoholen og Samfunnet. Brevkurs fra Folkets Brevskole. Flisa Boktrykkeri. OSLO 1954.

<http://www.nb.no/nbsok/nb/5099fcfb566a260223d8b1571f89af8d?index=1> (19.04.2016).

Greve, Arent. Organisasjonsteori.-nyere perspektiver. Universitetsforlaget. OSLO 1995.

Hvidsten, Johan. Den internasjonale Godtemplar Ordenen. 1851-1951.

Nasjonalbiblioteket. Depotbiblioteket. OSLO 1951.

<http://www.nb.no/nbsok/nb/541baf87462ffd7cf3ac171e046999e4?index=4>(06.04.2016).

Johansson, Joacim. En studie av IOGT-NTO:s strategier för att påverka politiska

beslut 1990-2006. Mälardalens högskola. Institutionen för samhälls- och beteendevetenskap

Statsvetenskap 61-90hp

Uppsats 15hp HT 2007

Mjøsund, Johan M. IOGT. Godtemplarordenen i Norge 1927-1977. Norges Storlosje av IOGT. 1976.

Moses, Jonathon W.Knutsen L,Torbjørn. Ways of Knowing. Competing Methodologies in Social and Political Research. Secod Edition. Palgrave Macmillan. GREAT BRITAIN 2012.

Nordby, Trond. I politikkens sentrum. Variasjoner i Stortingets makt 1814-2000.

Universitetsforlaget. OSLO 2000.

Nordby, Trond. Korporativisme på norsk. 1920-1990. Universitetsforlaget AS. OSLO N

Nordby, Trond. Parlamentarisme. Store Norske Leksikon.20.04.2016.

<https://snl.no/parlamentarisme> (10.05.2016)

Norges Offentlige Utredninger. NOU 1995:24. Alkoholpolitikk i endring? Hvordan norske myndigheter kan møte de nye utfordringer nasjonalt og internasjonalt. Statens forvaltningstjeneste. Statens Trykning. OSLO 1995.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c9938779cdf84dfbac4e6fec652c4e31/nou/pdfa/nou199519950024000dddpdfa.pdf>(06.04.2016).

Rokkan, Stein. Stat, nasjon, klasse. Eassays i politisk sosiologi. Universitetsforlaget AS. OSLO 1987.

Ryen, Anne. Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. BERGEN 2012.

Skog, Ole Jørgen. Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming. Gyldendal Norsk Forlag AS. OSLO 2004.

Smith, Eivind. Konstitusjonelt demokrati. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. BERGEN 2009.

Sørdal, K. Vårt strev mot rusdrikken. Avholdsfolkets fellesutvalg i Bergen gjennom 80 år. 1882-1962. Rana Depotbibliotek. BERGEN 1970.

Thorsen, Dag Einar. Greve, Tim. Lobbyvirksomhet. Store Norske Leksikon. 28.04.2015. <https://snl.no/lobbyvirksomhet> (10.05.2016)

Dokumenter: Stortingsforhandlinger, medieoppslag, brev, internettkilder.

Aftenposten. IOGT vil ha promillegrense for båtførere. 23.03.1987. <https://web.retriever-info.com/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=020002198703230018&serviceId=2&articleType=relatedArticle> (05.04.2016)

Aftenposten. Øk prisene på alkohol, især vin! 29.09.1988. <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=020002198809290103&serviceId=2> (05.04.2016).

AV OG TIL. Hvem er med. <http://avogtil.no/om-av-og-til/hvem-er-med/> (06.04.2016).

DNT-Edru livstil. Alkoholpolitikk. <http://www.avhold.no/vart-arbeid/alkoholpolitikk/> (06.04.2016).

DNT-Edru livstil. Historikk. Om oss. <http://www.avhold.no/om-oss/historikk/> (06.04.2016).

DNT-Edru livstil. Vedtekter. Vedtekter for DNT-Edru livstil(Revidert på landsmøtet 2015). [http://www.avhold.no/om-oss/dokumenter/vedtekter/\(06.04.2016\)](http://www.avhold.no/om-oss/dokumenter/vedtekter/(06.04.2016)).

Dyrkorn, Harald. Høringsuttalelse til endring i alkohollovgivningen. Det Norske Totalavholdsselskap. OSLO 17.12.2009.
[https://www.regjeringen.no/contentassets/4b0014e01f3b49f7971ac10ecf0d36bf/det-norske-totalavholdsselskap.pdf\(06.04.2016\)](https://www.regjeringen.no/contentassets/4b0014e01f3b49f7971ac10ecf0d36bf/det-norske-totalavholdsselskap.pdf(06.04.2016)).

Forbundet mot rusgift. Bjarne R. Rognlien (1891-1981). [http://www.fmr.no/bjarne-r-rognlien-1891-1981.278765-41660.html\(06.04.2016\)](http://www.fmr.no/bjarne-r-rognlien-1891-1981.278765-41660.html(06.04.2016)).

Forbundet mot rusgift. Mix Anker Møller (1896-1959) og Tove Kathrine Møller (1891-1981). - To søstre som sette preg både på NSUA og på samfunnsdebatten. 29.09.2005.
[http://fmr.custompublish.com/mix-anker-moeller-1896-1959-og-tove-kathrine-moeller-1891-1981.278763.html\(06.04.2016\)](http://fmr.custompublish.com/mix-anker-moeller-1896-1959-og-tove-kathrine-moeller-1891-1981.278763.html(06.04.2016)).

Forskrift om omsetning av alkoholholdig drikk(alkoholforskriften).

[https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-06-08-538#KAPITTEL_14\(06.04.2016\)](https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-06-08-538#KAPITTEL_14(06.04.2016))

FORUT. Om FORUT. [http://www.forut.no/forsiden/om_forut/\(06.04.2016\)](http://www.forut.no/forsiden/om_forut/(06.04.2016)).

FORUT. Rus som utviklingshinder.

[http://www.forut.no/temaer/rusgifter_og_utvikling/\(06.04.2016\)](http://www.forut.no/temaer/rusgifter_og_utvikling/(06.04.2016)).

Glimsdal, Steinar. Rusfri. Blå Kors Magasinet. Muslimer og norsk rusomsorg. Også tilgjengelig på: [http://www.blakors.no/wp-content/uploads/2015/05/2009-Rusfri-3.pdf\(06.04.2016\)](http://www.blakors.no/wp-content/uploads/2015/05/2009-Rusfri-3.pdf(06.04.2016)).

Hafstad, Anne. Magnussen, Alf Endre. Aftenposten: Politikere overstyrer fagfolk i antirus-arbeid. 20.11.1999. [https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=020002199911200007&serviceId=2\(05.04.2016\)](https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=020002199911200007&serviceId=2(05.04.2016))

Helse og omsorgsdepartementet. Forslag til endringer i alkohollovgivningen.

Høringsnotat. 23.september 2009.

[https://www.regjeringen.no/contentassets/101514be680648bb9709b52c9ed98182/horingsnotat-200904256.pdf\(06.04.2016\)](https://www.regjeringen.no/contentassets/101514be680648bb9709b52c9ed98182/horingsnotat-200904256.pdf(06.04.2016)).

Helse og omsorgsdepartementet. Høringsnotat. Forslag til endringer i alkoholforskriften. Endringer i reklamebestemmelsene. 7.oktober 2014.
https://www.regjeringen.no/contentassets/02b543bf65144847b63ede4979284b84/høringsnotat_reklamebestemmelser.pdf

IOGT. Bjørn Skau er død. <http://iogt.custompublish.com/bjoern-skau-er-dod.5174276-17437.html>(06.04.2016).

IOGT. Bli medlem. <http://iogt.no/bli-medlem/> (13.04.2016)

IOGT. Full pott for tryggere uteliv. <http://iogt.no/2014/03/12/full-pott-tryggere-uteliv/>(06.04.2016).

IOGT. Hva er IOGT Bryn? <http://iogt.custompublish.com/hva-er-iogt-bryn.4533320.html>(06.04.2016).

IOGT. IOGTs historie. <http://iogt.custompublish.com/iogts-historie.121906.html>(06.04.2016).

IOGT. IOGT sine vedtekter. Om oss. <http://iogt.no/om-oss/lovverk/>(06.04.2016).

IOGT. Juniorarbeid. <http://iogt.no/medlem/tipsbank-for-aktivitet/juniorarbeid/> (13.04.2016)

IOGT. Nei til åpent pol på julaften. 1.oktober 2014. <http://iogt.no/2014/10/01/nei-til-apent-pol-pa-julaften/>(06.04.2016).

IOGT. Politikk. Tidsbank for aktivitet. <http://iogt.no/medlem/tipsbank-for-aktivitet/politikk/>(06.04.2016).

IOGT. PR-virksomhet.
<http://iogt.custompublish.com/index.php?id=142024a>(06.04.2016).

Juvente. Delta på politisk skolering på europeisk nivå!15.august 2015.
<http://juvente.no/2012/08/15/delta-pa-politisk-skolering-pa-eu/>(06.04.2016).

Juvente. Om Juvente. <http://juvente.no/om-juvente/>(06.04.2016).

Kristelig Folkeparti. KrFs politikk. Våre hovedsaker.
<https://www.krf.no/politikk/vare-hovedsaker/>(06.04.2016).

Kristelig Folkeparti. Politikk A-Å. Alkohol.<https://www.krf.no/politikk/politikk-a-til-a/helse/alkohol/>(06.04.2016).

Kroslid, Sigmund. An: Forslag til endringer i alkoholforskriften. Høringssvar fra Det Norske Totalavholdsselskap. Rikspolitisk utvalg.07.10.2014.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/ff6051f49f6b4b40b4a1ac78643671b8/det-norsketotalavholdsselskap.pdf>(06.04.2014).

LO. Fagpolitisk plattform 2015-2019. Fra LO til Arbeiderpartiet.
http://www.lo.no/PageFiles/13005/17682_Fagpolitisk_plattform_2015_web.pdf(06.04.2016).

NTB. AVHOLDSFOLKET OG KrF VIL ØKE AVGIFTENE.4.10.1988. <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=055013198810040570&serviceId=2>(06.04.2016)

NTB. IOGT til kamp for vinmonopolet.15.07.1993. <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=055013199307151755&serviceId=2>(06.04.2016).

Regjeringen. 2 Departementet.
https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/kmd/veiledninger_brosjyrer/1994/dep-2/Departementet/id464855/2.1.%20DEPARTEMENTENES%20NAVN%20OG%20ANTALL (02.05.2016).

Regjeringen. 4. Direktoratet i arbeid.
https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/kmd/veiledninger_brosjyrer/1993/direktoratsboka/4/id464834/ (02.05.2016).

Regjeringen. Forslag til endringer i alkoholforskriftens reklamebestemmelser. 08.07.2014. Høringsinstanser. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Forslag-til-endringer-i-alkoholforskriftens-reklamebestemmelser/id765129/> (02.05.2016)

Regjeringen. Høring om forslag til endringer i alkohollovgivningen.23.09.2009.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forslag-til-endringer-i-alkohollovgivning/id577698/>(06.04.2016).

Regjeringen. Høring om forslag til endringer i alkohollovgivningen.

Høringsinstanser.23.09.2009. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/forslag-til-endringer-i-alkohollovgivnin/id577698/> (02.05.2016)

Rogne, Adrian Farner. Widness Hanne Cecilie. Statsbudsjettet 2015. Notat til Finanskomiteen fra IOGT i Norge. 17. oktober 2014. <http://iogt.no/wp-content/uploads/2014/11/Statsbudsjettet-2015-notat-til-finanskomiteen-fra-IOGT.pdf>(06.04.2016).

Røiseland, Karin Moe. Veileder for utvalgsarbeid i staten. September 2007. Forsynings og Administrasjonsdepartementet. OSLO 2007.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fad/vedlegg/statsforvaltning/veileder_utvalgsarbeid_2007_fad.pdf (02.05.2016).

Senterpartiet. SPs historie. <http://www.senterpartiet.no/historie/sps-historie-article62633-13154.html>(06.04.2016).

Stortinget. Budsjettarbeidet. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Budsjettarbeidet/> (05.05.2016)

Stortinget. Fagkomiteene. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Organene/Komiteene/> (02.05.2016)

Stortinget. Himle, Erik. <https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=ERHI> 07.04.2016).

Stortinget. Kort om Stortinget. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Storting-og-regjering/kort-om-stortinget/> (05.05.2016)

Stortinget. Lovarbeidet. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Lovarbeidet/> (05.05.2016)

Stortinget. Lyngstad, Arne. <https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=AL>(06.04.2016)

Stortinget. Om høringer. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Horinger/> (02.05.2016).

Stortinget. Raja, Abid Q. [https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=ABIR\(06.04.2016\)](https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=ABIR(06.04.2016)).

Stortinget. Reklameforbudet. [https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Odelstinget/2004-2005/inno-200405-019/5/\(06.04.2016\)](https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Odelstinget/2004-2005/inno-200405-019/5/(06.04.2016)).

Stortinget. Skau, Bjørn. [https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=BJSK\(06.04.2016\)](https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=BJSK(06.04.2016))

Stortinget. Storberget, Knut. [https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=KNUS\(07.04.2016\)](https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=KNUS(07.04.2016)).

Stortinget. Åpen høring i Stortingets finanskomite mandag 4.november 2013 kl.16.15. Videoarkiv. [https://stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Videoarkiv/Arkiv-TV-sendinger/?mbid=/2013/H264-full/Hoeringssal1/11/04/Hoeringssal1-20131104-160840.mp4&msid=380&dateid=10003592\(06.04.2016\)](https://stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Videoarkiv/Arkiv-TV-sendinger/?mbid=/2013/H264-full/Hoeringssal1/11/04/Hoeringssal1-20131104-160840.mp4&msid=380&dateid=10003592(06.04.2016)).

TV2.Nyheter.Innenriks. Venstre sier nei til å åpne Vinmonopolet på julaften.01.10.2014. [http://www.tv2.no/a/6075087\(06.04.2016\)](http://www.tv2.no/a/6075087(06.04.2016)).

Ugland, Trygve. Norsk alkoholpolitikk under EØS-avtalen.-reaktiv og avpolitisert. SIRUS Rapport 7/2013. Statens institutt for rusmiddelforskning. OSLO 2013. [http://wpstatic.idium.no/www.sirus.no/2014/10/sirusrap.7.13.pdf\(02.05.2016\)](http://wpstatic.idium.no/www.sirus.no/2014/10/sirusrap.7.13.pdf(02.05.2016)).

Verdens Gang. Riksinstruktørene for edruskapsrørsla tilsatt.13.03.1948. [http://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=05501619480313AR01200&serviceId=2\(06.04.2016\)](http://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?documentId=05501619480313AR01200&serviceId=2(06.04.2016)).

Vinmonopolet. Vinmonopolets historie. [http://www.vinmonopolet.no/artikkel/om-vinmonopolet/dette-er-vinmonopolet/historie\(06.04.2016\)](http://www.vinmonopolet.no/artikkel/om-vinmonopolet/dette-er-vinmonopolet/historie(06.04.2016)).

Widness, Cecilie. Forslag til endringer i alkohollovgivningen. Høringsuttalelse fra IOGT i Norge.<https://www.regjeringen.no/contentassets/4b0014e01f3b49f7971ac10ecf0d36bf/iogt-i-norge.pdf>(06.04.2016).

Widness, Hanne Cecilie. Aspen, Maria. Høringsuttalelse fra IOGT i Norge og Juvente: Forslag til endringer i alkoholforskriften. Endringer i reklamebestemmelsene. Til Helse og omsorgsdepartementet. 07.10.2014. http://juvente.no/wp-content/uploads/2014/10/hoering-alkoholreklame-IOGT_Juvente.pdf(06.04.2016).

Widness, Hanne Cecilie. Ringdal, Hanne Gade. Høringsuttalelse fra IOGT. Åpningsdager for salg av alkoholholdig drikk mv. <http://iogt.no/wp-content/uploads/2014/04/H%C3%B8ringsuttalelse-fra-IOGT-salgsdager.pdf>(06.04.2016).

